

**ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ**

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ & ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
(MASTER IN BUSINESS ADMINISTRATION)**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

«ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΤΟΠΙΟ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΞ' ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΜΑΣΤΡΟΓΙΩΡΓΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ**

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
Κος ΜΙΧΙΩΤΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ**

ΗΡΑΚΛΕΙΟ, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2019

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ & ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
(MASTER IN BUSINESS ADMINISTRATION)

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

«ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΤΟΠΙΟ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΞ' ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΜΑΣΤΡΟΓΙΩΡΓΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
Κος ΜΙΧΙΩΤΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη Διοίκηση Επιχειρήσεων από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών & Διοίκησης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

ΗΡΑΚΛΕΙΟ, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2019

Περίληψη

Η γέννηση νέων τεχνολογιών, οι αξιοσημείωτες αλλαγές σε κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό επίπεδο και η επιθυμία για αέναη εκπαίδευση-επιμόρφωση από όλο και περισσότερους ανθρώπους δημιούργησαν μία νέα ανάγκη-πραγματικότητα: την Εκπαίδευση από Απόσταση. Αυτός ο νέος τύπος εκπαίδευσης συνδυάστηκε με την έκρηξη της χρήσης του διαδικτύου και αρχικά αποτέλεσε έναν εναλλακτικό τρόπο εκπαίδευσης ενηλίκων.

Από τις αρχές του αιώνα μας μέχρι και σήμερα αναπτύχθηκε πληθώρα λογισμικών και διαδικτυακών περιβαλλόντων μάθησης (πλατφόρμες), που δύνανται να στηρίζουν τους δύο διαφορετικούς τύπους εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης που καταγράφονται: το Σύγχρονο και τον Ασύγχρονο.

Η μελέτη αυτή επιχειρεί να διερευνήσει και να καταγράψει τις δομικές διαφορές ανάμεσα στους δύο σημερινούς πυλώνες της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης: της συμβατικής και της εξ' αποστάσεως. Παράλληλα εστιάζει στους κύριους παράγοντες που καθιστούν την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση τη λύση στα προβλήματα που γεννώνται από το συμβατικό τρόπο.

Τέλος, επισημαίνονται η πρόοδος που καταγράφει η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση ανά ήπειρο και οι διαφορές που εμφανίζονται με την ελληνική/κυπριακή εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Abstract

The birth of new technologies, the significant social, political and economic changes and the rising desire for gaining continuous training among people all across the world has created a new need-reality; the Distance Education. This new type of education has been combined with the rapidly increasing use of the internet. Initially, Distance Education was a synonym for Adult Education.

From the early 2000s to today, new educational software and web teaching environments-platforms have been developed, which are able to support the two different existing types of distance education; the Synchronous e-learning method and the Asynchronous e-learning one.

This study focuses on the investigation of the character of the two pillars of modern university in a worldwide level; the conventional education and the distance education. In addition, this study points out the key factors which make the distance education the future main type of education, which could solve a plentiful total of conventional educational problems.

Finally, the global progress of distance education has been recorded and additionally the different situation that occurs in Greek/ Cypriot distance-educational reality is highlighted.

- Αισθάνομαι τη μεγάλη ανάγκη να ευχαριστήσω τον κο **Αθανάσιο Μιχιώτη**, ο οποίος όχι μόνο μου έδειξε εμπιστοσύνη αναθέτοντάς μου αυτή τη μεταπτυχιακή διατριβή, αλλά κυρίως επειδή αποτέλεσε τον άνθρωπο εκείνο που με βοηθούσε συνεχώς και υπομονετικά ώστε να υπερκερνώ τις δυσκολίες που προέκυπταν κατά τη διάρκεια της εργασίας μου. Το ελάχιστο που μπορώ να κάνω για τον κο Μιχιώτη είναι να του στείλω τις εγκάρδιες ευχές μου για την εκπλήρωση κάθε ευγενούς του πόθου τόσο σε προσωπικό, όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο.

- Αφιερώνω όλη μου την προσπάθεια για τη διατριβή αυτή στους **γονείς** και στον **αδερφό** μου, που εκτός από οικογένειά μου είναι οι φίλοι μου, οι δάσκαλοί μου και οι άνθρωποι που αποτελούν την κινητήρια δύναμη για ό,τι και αν κάνω στη ζωή μου.

Ηράκλειο, Κρήτη: Η ομορφότερη γειτονιά του κόσμου, 25/4/2019,

Μαστρογιωργάκης Νικόλαος.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	1
1. Εκπαίδευση από Απόσταση	4
1.1 Εισαγωγή	4
1.2 Ορισμοί	4
1.3 Ιστορική Αναδρομή	8
1.4 Είδη Εξ' Αποστάσεως Εκπαίδευσης	13
1.4.1 Σύγχρονη Εξ' Αποστάσεως Εκπαίδευση	13
1.4.2 Ασύγχρονη Εξ' Αποστάσεως Εκπαίδευση	15
1.4.3 Η μετάβαση από το e-learning στο m-learning	18
1.5 Οι λόγοι που καθιστούν την Εξ' Αποστάσεως εκπαίδευση κραταιά μορφή μορφή εκπαίδευσης του αιώνα μας	20
2. Η Εξ' Αποστάσεως Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	27
2.1 Εισαγωγή	27
2.2 Διαφορές Συμβατικής και Εξ' Αποστάσεως Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	27
2.3 Ο αυξανόμενος αριθμός ίδρυσης Εξ' Αποστάσεως πανεπιστημίων και η αναγκαστική «στροφή» συμβατικών τριτοβάθμιων ιδρυμάτων και σε εξ' αποστάσεως προγράμματα	33
2.3.1 Ευρώπη	34

2.3.2 Αμερική	43
2.3.3 Υπόλοιπος Κόσμος	51
2.4 Μελλοντικές Εκτιμήσεις	56
3. Η Εξ' Αποστάσεως Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στη σύγχρονη Ελληνική & Κυπριακή Πραγματικότητα	58
3.1 Εισαγωγή	58
3.2 Εξέλιξη και Στατιστικά Στοιχεία	58
3.3 Ελληνικά και Κυπριακά Τριτοβάθμια Ιδρύματα	64
3.4 Οι διαφορές με τα δεδομένα του εξωτερικού	68
3.5 Μελλοντικές εκτιμήσεις	72
4. Συμπεράσματα	75
5. Επίλογος	82
6. Βιβλιογραφία	83

Εισαγωγή

«Δεν είναι τα πιο δυνατά είδη που επιβιώνουν ή τα πιο έξυπνα, αλλά αυτά που ανταποκρίνονται καλύτερα στις αλλαγές». Σε αυτή την ρήση του Δαρβίνου, που αφορά την εξέλιξη των ειδών, θα μπορούσε να αντικατοπτρίζεται και η ανάγκη που ενυπάρχει σε κάθε άνθρωπο για επιτυχημένη προσαρμογή σε ένα περιβάλλον που ποτέ δεν παραμένει σταθερό, αλλά διαρκώς μεταβάλλεται, «μετακινείται», εξελίσσεται. Από τον 18^ο αιώνα μέχρι και σήμερα, οι αλλαγές που έχουν τελεστεί σε παγκόσμιο επίπεδο είναι αμέτρητες. Αλλαγές που αφορούν το πολιτικό, το πολιτισμικό, το οικονομικό, το κοινωνικό, το εκπαιδευτικό, το εργασιακό σκηνικό μέσα στο οποίο δραστηριοποιείται ο άνθρωπος. Αλλαγές που άλλοτε είναι ομαλές και συνεπώς ευκολότερα διαχειρίσιμες και άλλοτε φέρουν έναν χαρακτήρα ριζικό, κοσμογονικό και πολλές φορές ακαριαίο, προκαλώντας το σύγχρονο άνθρωπο να ψάχνει κάθε φορά το φως για να μπορέσει να βαδίσει με ασφάλεια σε αυτά τα νέα, σκοτεινά μονοπάτια. Μία από αυτές τις βαρύνουσες για την ανθρωπότητα αλλαγές που καταγράφηκαν στο διάστημα των δύο τελευταίων αιώνων είναι και η μετάβαση από την εποχή της βαριάς βιομηχανίας, των εργοστασίων, των κατασκευών και των μηχανών σε μία νέα εποχή, αυτήν των πολλαπλών μέσων επικοινωνίας, της πληροφορικής και των σύγχρονων τεχνολογιών. Οι νέες τεχνολογίες, οι τηλεπικοινωνίες και οι συσκευές πληροφορικής γνωρίζουν ραγδαία ανάπτυξη και αρχίζουν να αφήνουν με ανεξίτηλο τρόπο το αποτύπωμά τους σε κάθε πτυχή των ανθρώπινων κοινωνιών, γεννώντας παράλληλα την ανάγκη για την κατάκτηση της ολοένα και αυξανόμενης γνώσης. Οι εργαζόμενοι αναζητούν επιτακτικότερα από ποτέ πρόσβαση σε νέες δεξιότητες, που θα τους βοηθήσουν να εξελιχθούν και να προσαρμοστούν στις νέες κοινωνικό-εργατικές απαιτήσεις που αναδύονται, υπό το πρίσμα όμως του περιορισμένου χρόνου που έχουν στη διάθεσή τους. Η τυπική μορφή εκπαίδευσης αδυνατεί να ανταποκριθεί ολοκληρωτικά στην κάλυψη αυτής της ανάγκης και μέσω των νέων τεχνολογιών, η στροφή σε μία εναλλακτική μορφή εκπαίδευσης φαντάζει ως η ιδανικότερη επιλογή. Η εκπαίδευση από απόσταση έχει μόλις γεννηθεί. Ποια είναι η υποδοχή και η πορεία του φαινομένου της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και στην χώρα μας; Μέσω αυτής της εργασίας θα γίνει μία προσπάθεια να αναδειχθεί η σημαντικότητα αυτού του νέου τύπου εκπαίδευσης, τα προβλήματα και οι παραλείψεις στα οποία

καλείται να παρουσιασθεί ως λύση, καθώς και το αποτύπωμα που ήδη αφήνει στην παγκόσμια εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, δίδονται οι ορισμοί της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως αυτοί απαντώνται σε πλειάδα βιβλιογραφικών πηγών. Παράλληλα, καταγράφεται η ιστορική εξέλιξη-διαδρομή του φαινομένου από τον 19^ο αιώνα και ονοματίζονται οι κυριότερες μορφές της εκπαίδευσης από απόσταση, καθώς και τα κύρια χαρακτηριστικά καθεμιάς εξ' αυτών. Τέλος, παρατίθενται οι λόγοι που καθιστούν αυτή τη νέα μορφή εκπαίδευσης άκρως ενδιαφέρουσα και προσφιλή για ολόένα και περισσότερους υποψήφιους εκπαιδευόμενους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας αναδύονται όλες εκείνες οι πτυχές που κάνουν την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση να διαφέρει σε σχέση με τη συμβατική μορφή εκπαίδευσης που γνωρίζουμε. Καταγράφονται δηλαδή όλα εκείνα τα μοναδικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της εκπαίδευσης από απόσταση που αποτέλεσαν την αφορμή ώστε οι εν δυνάμει εκπαιδευόμενοι να αφήσουν τις πανεπιστημιακές αίθουσες των τεσσάρων τοίχων, μέσα στους οποίους περικλειόταν η έννοια της «τάξης», όπως αυτή μας ακολουθεί από τα παιδικά μας χρόνια και να προσηλυτιστούν στην εναλλακτική μορφή της εξ' αποστάσεως τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επιπροσθέτως, επιχειρείται ένα «ταξίδι» στην Ευρώπη, στην Αμερική και στον υπόλοιπο κόσμο, ώστε να γνωρίσουμε τα σημαντικότερα τριτοβάθμια εξ' αποστάσεως ιδρύματα και να προσυπογράψουμε με αριθμούς και στατιστικά στοιχεία τη στροφή που κάνουν οι φοιτητές προς αυτόν τον τρόπο εκπαίδευσης. Τέλος, όσο δύσκολο και αν φαντάζει, γίνονται κάποιες εκτιμήσεις με στόχο να προβλεφθεί το μέλλον αυτής της τάσης, αυτού του παγκόσμιου πλέον εκπαιδευτικού φαινομένου.

Στο τρίτο κεφάλαιο που ακολουθεί επιχειρείται να αναδειχθούν τα όσα ισχύουν για την τριτοβάθμια εξ' αποστάσεως εκπαίδευση και στον Ελλαδικό χώρο. Καταγράφεται η πορεία του φαινομένου μέσα στον χρόνο τόσο στην χώρα μας όσο και στη γείτονα Κύπρο. Επίσης, γίνεται μία προσπάθεια να αποτιμηθεί ο τρόπος με τον οποίο δέχτηκαν οι Έλληνες και Κύπριοι εν δυνάμει φοιτητές αυτόν τον νέο τρόπο εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα, επικεντρωνόμαστε στα Ιδρύματα εκείνα που αποτέλεσαν τα προοίμια και τις πρώτες προσπάθειες της ελληνικής και κυπριακής εξ' αποστάσεως τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και τέλος παρουσιάζονται όλα αυτά τα στοιχεία που λογίζονται ως

διαφορές στον τρόπο που αντιμετωπίστηκε και αντιμετωπίζεται το φαινόμενο της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης στην χώρα μας σε σχέση με τα δεδομένα του εξωτερικού.

Στο τέταρτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, παρατίθενται όλα εκείνα τα συμπεράσματα που απορρέουν ως φυσικό επακόλουθο της έρευνάς μας και επιχειρείται να καταγραφεί μία εκτίμηση για τον τρόπο που αυτή η νέα πραγματικότητα θα επηρεάσει και θα διαμορφώσει μελλοντικά το παγκόσμιο τοπίο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

1. Εκπαίδευση από Απόσταση

1.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μία προσπάθεια να αποδοθεί η έννοια της εκπαίδευσης από απόσταση με τη βοήθεια αντίστοιχων ορισμών που συναντώνται στη βιβλιογραφία, ενώ παράλληλα παρατίθενται και ιστορικά στοιχεία για γεγονότα σταθμούς στη γέννηση, αλλά και στη μετέπειτα ωρίμανση του φαινομένου. Ακόμα, καταγράφονται τα σημαντικότερα είδη της εκπαίδευσης από απόσταση και αποκρυπτογραφούνται οι λόγοι για τους οποίους ο συγκεκριμένος τρόπος εκπαίδευσης γίνεται ολοένα και δημοφιλέστερος.

1.2 Ορισμοί

Στο σύνολο της σχετικής βιβλιογραφίας δύναται να απαντηθεί πληθώρα εννοιολογικών προσεγγίσεων για την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, οι οποίες και διαφοροποιούνται μεταξύ τους ανάλογα με τις παραμέτρους, τα στοιχεία και τα δεδομένα που εισάγει ο εκάστοτε ερευνητής. Το παραπάνω αποτελεί την απάντηση στο γιατί η εκπαίδευση από απόσταση ορίζεται ως μία τόσο πολύπλοκη και πολυδιάστατη μορφή εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Η κύρια συνιστώσα που διαμόρφωσε τους πρώτους ορισμούς που δόθηκαν για την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση δεν ήταν άλλη από αυτήν της χωρικής διαφοροποίησης, του γεωγραφικού δηλαδή διαχωρισμού μεταξύ του εκπαιδευόμενου και του εκπαιδευτή. Αργότερα και όσο η παρείσφρηση του φαινομένου γινόταν εντονότερη στις εκπαιδευτικές δράσεις των κοινωνιών ανά τον κόσμο, οι ορισμοί που διατυπώνονταν για αυτό το είδος της εκπαίδευσης περιέκλειαν και την παράμετρο της πιθανής «χρονικής απόστασης» για εκπαιδευόμενο και εκπαιδευτή.

Έτσι, το 1988, ο Hilary Perraton, του οποίου την υπογραφή φέρουν πολλά συγγράμματα σχετικά με την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, τόνισε πως «η εκπαίδευση από

απόσταση είναι το είδος εκείνο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, κατά το οποίο ένα μεγάλο κομμάτι της όλης διδασκαλίας οργανώνεται από κάποιον που βρίσκεται σε διαφορετικό χώρο και πολλές φορές και σε διαφορετικό χρόνο σε σχέση με τον εκπαιδευόμενο» (Anderson T., 2004).

Δύο μόλις χρόνια νωρίτερα, ο Γερμανός Rudolf Manfred Delling είχε συνδέσει την χρήση τεχνολογικών μέσων με την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, τονίζοντας ότι «η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση είναι μία καλώς σχεδιασμένη και οργανωμένη δραστηριότητα που έχει να κάνει με την επιλογή, την προετοιμασία και την παρουσίαση του εκπαιδευτικού υλικού, καθώς και με την υποστήριξη του εκπαιδευόμενου μέσα από την αξιοποίηση τεχνολογικών μέσων» (Gunawardena C.N & McIsaac M.S., 2004).

Αξίζει να σημειωθεί πως ήδη από το μακρινό 1977, ο Σουηδός διδάκτορας Bøtje Holmberg ανέφερε πως πρωταρχική αρχή για την ύπαρξη εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης ανάμεσα σε δύο πόλους (εκπαιδευτής και εκπαιδευόμενος) αποτελεί η παράλληλη ύπαρξη ενός εκπαιδευτικού οργανισμού, φορέα, ιδρύματος μέσα στο πλαίσιο του οποίου θα περικλείονται όλα τα παραπάνω. Συγκεκριμένα, ο Dr Holmberg όρισε την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση ως εξής: «η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση είναι το είδος εκείνο της εκπαίδευσης που περικλείει ποικίλες μορφές σπουδών, αναφέρεται σε κάθε βαθμίδα και επίπεδο της εκπαίδευσης και διεξάγεται χωρίς την άμεση και συνεχή επίβλεψη εκπαιδευτών, αλλά παράλληλα στηρίζεται στην οργάνωση, καθοδήγηση και διδασκαλία που παρέχεται από κάποιο εκπαιδευτικό οργανισμό» (Holmberg B., 1986).

Ο Desmond Keegan, σε ηλικία σήμερα 82 ετών, εργάζεται ως διευθυντής του Ιρλανδικού Κέντρου Ερευνών και Εφαρμογών της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Όντας συγγραφέας πληθώρας σχετικών βιβλίων και συγγραμμάτων, λογίζεται ως ένας από τους «σοφούς», τους σημαντικότερους δηλαδή θεωρητικούς της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Το 1986, κατάφερε να αποδώσει έναν από τους πληρέστερους ορισμούς που έχουν καταγραφεί ποτέ για την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, ο Keegan ανέφερε πως οποιαδήποτε εκπαιδευτική διαδικασία μπορεί να λογιστεί εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, όταν φέρει τα παρακάτω 5 χαρακτηριστικά (Verduin J. & Clark T., 1991):

- Ανάμεσα στους δύο βασικούς πόλους της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τον εκπαιδευτή και τον εκπαιδευόμενο, θα πρέπει να υπάρχει γεωγραφική απόσταση στο μεγαλύτερο μέρος της όλης εκπαιδευτικής διαδικασίας.
- Κρίνεται απαραίτητο να υφίσταται ένας εκπαιδευτικός οργανισμός (φορέας ή ίδρυμα), υπό την αιγίδα του οποίου θα σχεδιαστεί, θα παραχθεί και θα διανεμηθεί το εκπαιδευτικό υλικό στους εκπαιδευόμενους, οι οποίοι και θα υποστηρίζονται συνεχώς από τον οργανισμό αυτόν.
- Η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση είναι συνυφασμένη με την χρήση τεχνολογικών μέσων, υπολογιστών και διαδικτύου, ώστε να δύναται ο εκπαιδευόμενος να έχει πρόσβαση ανά πάσα στιγμή στο παρεχόμενο εκπαιδευτικό υλικό.
- Δίνεται πρωταρχική σημασία στον αμφίδρομο τρόπο επικοινωνίας, τόσο μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου, όσο και μεταξύ των εκπαιδευόμενων. Αυτό πρέπει να συμβαίνει σε μία εξ' αποστάσεως εκπαιδευτική διαδικασία, αφού τα εκπαιδευτικά οφέλη κρίνονται πολλά για τον εκπαιδευόμενο.
- Η εκπαιδευτική διαδικασία περιστρέφεται γύρω από την εξατομικευμένη μελέτη του εκπαιδευτικού υλικού για τον εκάστοτε εκπαιδευόμενο. Όταν κρίνεται απαραίτητο, δεν αποκλείεται η σύνταξη ομάδων εκπαιδευόμενων για διδακτικούς και κοινωνικούς σκοπούς.

Λίγους μήνες αργότερα (Ιανουάριος 1987), οι Garrison και Shale μέσω ενός άρθρου τους με τίτλο «Χαρτογραφώντας τα όρια της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης» φαίνεται να προσπαθούν να επεκταθούν πέρα από τα προσδιοριστικά «όρια» που έθεσε ο Keegan για τον ορισμό της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης και τον οποίον θεωρούν ελλιπή κυρίως λόγω των νέων τεχνολογικών προκλήσεων που αναμένονταν στο λυκαυγές του 1990. Αποφεύγοντας να καταγράψουν ακριβή ορισμό για την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, προσδιορίζουν τις τρεις εκείνες προϋποθέσεις-κριτήρια που κρίνονται ικανές και αναγκαίες ώστε να χαρακτηρίσουν εξ' αποστάσεως εκπαίδευση μία εκπαιδευτική δράση. Σύμφωνα με τους Garrison και Shale (Garrison D.R.& Shale D.G., 1987):

- Η επικοινωνία μεταξύ των δύο εκπαιδευτικών πόλων, εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου, χαρακτηρίζεται από μία χρονική ασυνέχεια. Το κριτήριο αυτό

υποδηλώνει πως το μεγαλύτερο μέρος της εκπαιδευτικής επικοινωνίας λαμβάνει χώρα σε διαφορετικούς χώρους και χρόνους για διδάσκοντα και διδασκόμενο.

- Η έννοια της αμφίδρομης επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου είναι μία έννοια που ενυπάρχει στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση και αποτελεί τη δεύτερη φύση της. Η αμφίδρομη επικοινωνία μεταξύ των δύο εκπαιδευτικών πόλων διευκολύνει και υποστηρίζει την όλη εκπαιδευτική διαδικασία.
- Η έννοια της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης εσωκλείει και την χρησιμοποίηση τεχνολογικών μέσων καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ακριβώς για να υπηρετείται με τον βέλτιστο τρόπο η απαιτούμενη αμφίδρομη επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευόμενου και εκπαιδευτή.

Συμπερασματικά και κάνοντας μία προσπάθεια να αποκρυπτογραφήσουμε τα βασικά σημεία των εννοιολογικών προσεγγίσεων που καταγράφηκαν παραπάνω, η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση θα μπορούσε να ορισθεί ως μία ενδιαφέρουσα διδακτική δράση-διαδικασία κατά την οποία λαμβάνουν χώρα τα εξής :

- Ο εκπαιδευόμενος βρίσκεται στη συντριπτική πλειοψηφία της διαδικασίας σε διαφορετικό χώρο σε σχέση με τον εκπαιδευτή του.
- Υιοθετούνται ευέλικτες και «εύπλαστες» διδακτικές μέθοδοι που επιτρέπουν στον εκπαιδευόμενο να έχει ενίοτε και χρονική απόσταση από τον εκπαιδευτή του (πέραν της γεωγραφικής). Αυτό πρακτικά σημαίνει πως τούτο το είδος της εκπαίδευσης δίδει τη δυνατότητα στο διδασκόμενο να προσαρμόζει το πρόγραμμα εκπαίδευσης και μελέτης του αρμονικά στις προσωπικές του δυνατότητες, στις ανάγκες του, στον ρυθμό και τρόπο ζωής του και στις υποχρεώσεις της καθημερινότητάς του.
- Τέλος, η χρησιμοποίηση των τεχνολογικών μέσων κρίνεται πρωταρχική ανάγκη, καθώς αυτή είναι η παράμετρος που αφενός εξασφαλίζει την απαραίτητη αμφίδρομη επικοινωνία ανάμεσα στους δύο πόλους της εκπαίδευσης και αφετέρου ανοίγει το δρόμο του εκπαιδευόμενου προς το παρεχόμενο εκπαιδευτικό υλικό.

1.3 Ιστορική Αναδρομή

Θα ήταν εύκολο να ισχυριστεί κάποιος πως τα πρώτα εξ' αποστάσεως μαθήματα έχουν τις ρίζες τους στην αρχή του 18^{ου} αιώνα. Ήταν στο 1728, όταν μέσω αγγελίας στην εφημερίδα "Boston Gazette", ο Caleb Phillips συστήνεται στο ευρύ κοινό ως ο άνθρωπος που θα μπορούσε να διδάξει τον οποιοδήποτε ενδιαφερόμενο στενογραφία δια αλληλογραφίας. Κάτι παρόμοιο, λαμβάνει χώρα και περίπου έναν αιώνα αργότερα, όταν το 1833 στην πόλη Lund της Σουηδίας προσφέρονται δια αλληλογραφίας μαθήματα Αγγλικών, κάτι που γίνεται γνωστό στην τοπική κοινωνία μέσω της εβδομαδιαίας εφημερίδας "Lunds Weckoblad". Παρά το γεγονός πως αυτές ήταν οι δύο πρώτες προσπάθειες μιας ακούσιας εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικής διαδικασίας, καμιά από αυτές δεν μπορεί να θεωρηθεί ως η αρχή των πάντων, ως το σημείο μηδέν. Ο λόγος ήταν ότι και στις δύο περιπτώσεις το ενδιαφέρον του κοινού ήταν ανεμικό και οι δύο ιδέες δεν υλοποιήθηκαν (Chaney B.H., 2006).

Έναν χρόνο αργότερα, το 1834, ο Sir Isaac Pitman μέσω της ίδρυσης του Sir Isaac Pitman Correspondence College δίδει το εναρκτήριο λάκτισμα για την εξάπλωση του φαινομένου της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Από την μικρή Αγγλική πόλη Bath παραδίδει ο ίδιος μαθήματα εκμάθησης στενογραφίας δια αλληλογραφίας. Το ενδιαφέρον είναι τεράστιο για την εποχή, αφού οι εν δυνάμει εκπαιδευόμενοι είχαν την ευκαιρία να διδαχθούν στενογραφία από τον κορυφαίο ειδήμονα του κόσμου και μάλιστα χωρίς καν να χρειαστεί να ταξιδεύουν μέχρι την άσημη Bath. Η ιδέα φάνταζε πιο προκλητική από ποτέ. Ο Sir Isaac Pitman δεν ήταν απλά ένας κορυφαίος στενογράφος της εποχής, αλλά ο άνθρωπος του οποίου το σύστημα στενογραφίας επικράτησε στα μέσα του 19^{ου} αιώνα έναντι όλων των υπολοίπων σε παγκόσμιο επίπεδο και όταν ο ίδιος ήταν μόλις 24 ετών! Μάλιστα, ο Sir Pitman εφήρμοσε μία μορφή διαδραστικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, συχνά έστελνε στους μαθητές του μέσω αλληλογραφίας εργασίες και απαιτούσε από αυτούς να του αποστέλλουν τις εργασίες αυτές πίσω λυμένες. Η διαδικασία έφτανε στο πέρας της με την αποστολή των διορθώσεων-σχολίων στους εκπαιδευόμενους από πλευράς του Sir Pitman. Αυτό δεν ήταν τίποτα άλλο παρά το πρώτο και πιο σπουδαίο παράδειγμα της αμφίδρομης επικοινωνίας ανάμεσα σε εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενο, μιας έννοιας που αποτελεί κοσμογονική αρχή για την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση (Attwell G., 2006).

Ο Sir Pitman είχε κάνει απλά την αρχή και έτσι στις δεκαετίες που ακολούθησαν τα προγράμματα εκπαίδευσης από απόσταση που εμφανίστηκαν ήταν πολλά και ποικίλα. Αρχικά ο μοναδικός τρόπος επικοινωνίας των δύο εκπαιδευτικών πόλων ήταν οι διάφορες μορφές αλληλογραφίας, ενώ αργότερα προστέθηκαν ακουστικά, αλλά και οπτικά μέσα. Το 1850, το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου προσφέρει μέσω αλληλογραφίας και σε νηπιακό στάδιο έστω, ένα σημαντικό πακέτο εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τους κατοίκους των αγγλικών αποικιών ανά τον κόσμο. Έξι χρόνια αργότερα, το 1856, ο Γάλλος Charles Toussaint και ο Γερμανός Gustav Langenscheidt ιδρύουν στο Βερολίνο το πρώτο δι' αλληλογραφίας φροντιστήριο ξένων γλωσσών. Αργότερα, στα 1873, η Anna Eliot Ticknor αφήνει μια για πάντα το αποτύπωμά της στην ιστορία της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Εμπνευσμένη από τον πατέρα της και καθηγητή του Harvard, George Ticknor, ιδρύει στη Βοστώνη τον εκπαιδευτικό φορέα "The Society to Encourage Studies at home", ενθαρρύνοντας ανθρώπους κάθε ηλικίας να ασχοληθούν με την εκπαίδευση από το σπίτι. Η προσπάθειά της μνημονεύεται μέχρι και σήμερα, καθότι για τις επόμενες περίπου τρεις δεκαετίες, που συνέχισε τη δράση του ο φορέας, περισσότεροι από 10.000 εν δυνάμει εκπαιδευόμενοι ανταποκρίνονται στο κάλεσμά της (Moore M., 1973).

Πέραν όμως από τις πρωτοβουλίες ιδιωτών, υπήρξαν και τριτοβάθμια ιδρύματα που εναρμονίστηκαν σχετικά γρήγορα με αυτή τη νέα τάση που αναδύοταν. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το πανεπιστήμιο του Λονδίνου από το 1850 ήταν το πρώτο ευρωπαϊκό τριτοβάθμιο ίδρυμα που ενέταξε στο πακέτο σπουδών του εξ' αποστάσεως προγράμματα. Πριν τη δύση του 19^{ου} αιώνα, το 1874, το Illinois State University συστήνει την έννοια της εξ' αποστάσεως εκπαίδευση και σε Αμερικάνους ενδιαφερόμενους, ενώ το παράδειγμά του επί Αμερικανικού εδάφους, ακολουθεί και το Chautauqua College of Liberal Arts της Νέας Υόρκης, το οποίο προσφέρει προγράμματα δι' αλληλογραφίας για περίπου μία δεκαετία (1883-1891).

Το 1891, το πανεπιστήμιο του Queensland της Αυστραλίας γίνεται το πρώτο πανεπιστήμιο του υπόλοιπου κόσμου (πέραν Ευρώπης και Αμερικής) που προσφέρει εξ' αποστάσεως προγράμματα εκπαίδευσης, ενώ το παράδειγμά του για τη μακρινή ήπειρο ακολουθεί και το New Zealand Correspondence School το 1922, δίνοντας μάλιστα και μία κοινωνική διάσταση στη δράση του, αφού αναφέρεται κυρίως σε παιδιά που δεν

δύνανται να φοιτήσουν σε συμβατικό σχολικό ίδρυμα για οικονομικούς ή οικογενειακούς λόγους ή φυσικά και για λόγους υγείας (Moore M., 1973).

Το 1922 όμως έρχεται και η πρώτη μεγάλη αλλαγή στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, η οποία και έγκειται κυρίως στα μέσα που χρησιμοποιούσαν οι εκπαιδευτικοί για τη μεταλαμπάδευση της γνώσης. Συγκεκριμένα, η εποχή της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης δι' αλληλογραφίας τείνει να μετατραπεί σε απλή ανάμνηση. Πολλά τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα της εποχής αρχίζουν μία σειρά από ραδιοφωνικές μεταδόσεις μαθημάτων. Το κρατικό κολλέγιο στην Πενσυλβανία, καθώς και το πανεπιστήμιο της Κολούμπια πρωτοστάτησαν σε αυτήν την αλλαγή, για να ακολουθήσουν αργότερα Πανεπιστήμια στην Μεγάλη Βρετανία, στη Γαλλία, στην Αυστραλία και στον Καναδά (Morri A., 1997). Στη διάρκεια της συγκεκριμένης εκπαιδευτικής διαδικασίας, οι εν δυνάμει εκπαιδευόμενοι όφειλαν να παρακολουθήσουν συγκεκριμένο ραδιοφωνικό σταθμό σε συγκεκριμένη ώρα, κάτι που αποτέλεσε και την πρώτη μορφή σύγχρονης εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, σε αντίθεση με τη δι' αλληλογραφίας ασύγχρονη μορφή εκπαίδευσης.

Λίγο αργότερα και συγκεκριμένα στις παρυφές του μέσου του 20^{ου} αιώνα γεννιέται η εκπαιδευτική τηλεόραση. Ήταν το 1950 όταν ο αμερικάνικος φιλανθρωπικός κολοσσός Ford Foundation, που αργότερα ενσωματώθηκε στη γνωστή βιομηχανία Ford Motor Company, ξεκίνησε πληθώρα εκπαιδευτικών προγραμμάτων μέσω τηλεόρασης. Μάλιστα, κάποια χρόνια αργότερα, το 1968 το πανεπιστήμιο του Στάνφορντ (Leland Stanford Junior University) εκμεταλλευόμενο και αυτό τη δύναμη της τηλεόρασης, δημιουργεί ένα ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό τηλεοπτικό δίκτυο. Έγινε έτσι το πρώτο πανεπιστημιακό ίδρυμα που προέβη σε μία τέτοια κίνηση, η οποία και το ώθησε ώστε να λογίζεται από τότε μέχρι και σήμερα ως ένα από τα κορυφαία ιδρύματα σε παγκόσμιο επίπεδο. Αξίζει να σημειωθεί πως την ίδια περίπου περίοδο (1965), το Πανεπιστήμιο που εδρεύει στο Ουισκόνσιν των Η.Π.Α ανακοινώνει την έναρξη κάποιων σειρών μαθημάτων, κατά τις οποίες η επικοινωνία των δύο εκπαιδευτικών πόλων (εκπαιδευτής-εκπαιδευόμενος) γίνεται μέσω τηλεφωνικών συνδιαλέξεων.

Την επόμενη δεκαετία κάνουν την εμφάνισή τους στην αγορά φορητές συσκευές, όπως τα φορητά κασετόφωνα και τα walkmans, που σε συνδυασμό με την ύπαρξη της κασέτας ήχου στην αγορά, επιστρατεύονται ώστε να αποτελέσουν μία νέα μορφή

ασύγχρονης εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Δεν είναι λίγες οι εταιρίες που παρέχουν στο εμπόριο επιμορφωτικά εκπαιδευτικά προγράμματα σε κασέτες ήχου. Μία νέα τάση αναδύεται στα μέσα της δεκαετίας 70' που θέλει αρκετούς νέους να προσπαθούν να μάθουν ξένες γλώσσες μέσα από αυτήν τη διαδικασία. Γίνεται σαφές πως μία νέα φάση, αυτή της χρήσης ηλεκτρονικών μέσων έχει συμβάλει ώστε η δι' αλληλογραφίας εξ' αποστάσεως εκπαίδευση να φαντάζει παλιομοδίτικη.

Η δύση του προηγούμενου αιώνα έμελε να συνδυαστεί με την τρίτη και τελευταία μέχρι πριν λίγα χρόνια φάση της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Είναι η εποχή της έκρηξης των ηλεκτρονικών υπολογιστών και της διαδικτυακής-«ιντερνετικής» άνθησης. Με ένα τουλάχιστον ηλεκτρονικό υπολογιστή σε κάθε σπίτι, CD και DVD από πλειάδα εκπαιδευτικών φορέων και ιδρυμάτων με κάθε λογής εκπαιδευτικό υλικό κάνουν αισθητή αυτήν την αλλαγή σελίδας. Είναι ένας νέος τρόπος ασύγχρονης και κυρίως αυτοκαθοδηγούμενης εκπαίδευσης, κατά την οποία ο εκάστοτε εκπαιδευόμενος διαχειρίζεται μόνος του το παρεχόμενο υλικό, έχοντας απειροελάχιστη ή και μηδενική αλληλεπίδραση με τον εκπαιδευτή. Όσο όμως τα χρόνια περνούν, το Internet γίνεται όλο και πιο εφικτό για κάθε σπίτι. Φθηνές πλέον χρεώσεις και ταχύτητες σύνδεσης πολύ υψηλές στην υπηρεσία της εκπαίδευσης. Αποτέλεσμα αυτού ολόένα και περισσότερος κόσμος να δύναται και να επιθυμεί να μετέχει σε εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικές δράσεις. Ο αυτοκαθοδηγούμενος τρόπος μελέτης μέσω ενός DVD δίνει την θέση του σε έναν φρενήρη ρυθμό ίδρυσης εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Πρόκειται για μία νέα γενιά ασύγχρονης εκπαίδευσης, όπου υπό το πλαίσιο ενός «ανοικτού» εκπαιδευτικού ιδρύματος, ο εκπαιδευόμενος έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει το πτυχίο του δίχως ποτέ να έχει βρεθεί στον ίδιο χώρο με τον εκπαιδευτή του και στην πλειοψηφία των περιπτώσεων δίχως να απαιτείται για αυτόν να παρακολουθήσει σε πραγματικό χρόνο τις διαλέξεις του δεύτερου. Πλέον, το αποτύπωμα που αφήνει η τεχνολογία στην εκπαίδευση είναι κάτι παραπάνω από εμφανές και η σύνδεση μεταξύ τους δεδομένη. Στις μέρες μας όλο και περισσότερα πανεπιστημιακά ιδρύματα προσπαθούν να εισάγουν τους εκπαιδευόμενους σε ένα ευέλικτο περιβάλλον εξ' αποστάσεως μάθησης, δημιουργώντας μία εικονική πανεπιστημιούπολη. Μέσα σε αυτήν υποστηρίζεται ολόκληρο το φάσμα των πιθανών δραστηριοτήτων διδασκαλίας και επιτρέπεται στους εκπαιδευόμενους να

αλληλεπιδρούν με ποικιλόμορφες διδακτικές δραστηριότητες (διαδικτυακά μαθήματα, βίντεο-διαλέξεις, προσομοιώσεις, εικονικές αίθουσες, ηλεκτρονική βιβλιοθήκη κα)

Με βάση όλα τα παραπάνω, αξίζει να σημειωθεί η αναφορά του S.Nirper, ο οποίος από το 1989 διείδε αυτήν την καθολική επίδραση της τεχνολογίας και με βάση αυτήν, διατύπωσε το «μοντέλο εξέλιξης των 3 φάσεων» της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης ως εξής (Keegan D, 1990):

- Η πρώτη φάση αναφέρεται κυρίως σε δι' αλληλογραφίας εκπαιδευτικές δράσεις. Ο βαθμός αλληλεπίδρασης εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου είναι ελάχιστος.
- Η δεύτερη φάση περιλαμβάνει την χρήση ηλεκτρονικών μέσων (ραδιόφωνο, τηλεόραση, τηλέφωνο, κασέτες κα)
- Η τρίτη φάση σχετίζεται με την αξιοποίηση των υπολογιστών και του Internet. Σε αυτήν την περίπτωση δημιουργούνται «τάξεις» για τους εκπαιδευόμενους, ενώ δεν είναι απίθανη και η συνάντησή τους και εκτός ηλεκτρονικής τάξης στα πλαίσια κοινωνικοποίησής τους.

Τέλος, πιστεύεται πως με την τεχνολογική έκρηξη κάποιων φορητών συσκευών επικοινωνίας (όπως τα κινητά με αξιοσημείωτα χαρακτηριστικά -τα smartphones-, τα tablets κα), θα υπάρξει η μετάβαση πλέον σε μία τέταρτη φάση, αυτήν του mobile learning, με τον πιο «κλασικό» ηλεκτρονικό τρόπο μάθησης να εκλείπει ή τουλάχιστον να υποχωρεί σημαντικά. Όπως και να χει, κάθε πρόβλεψη για την κατεύθυνση της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης μελλοντικά κρίνεται μάλλον παράτολμη.

1.4 Είδη Εξ' Αποστάσεως Εκπαίδευσης

Ο κύριος διαχωρισμός της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης στα είδη-κατηγορίες που την απαρτίζουν σχετίζεται με την έννοια του χρόνου και συγκεκριμένα στην ύπαρξη ή μη χρονικού συγχρονισμού μεταξύ των δράσεων του εκπαιδευτή και του εκπαιδευόμενου (Hrastinski S., 2008). Με το κριτήριο αυτό ορίζονται δύο βασικά είδη εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης: η Σύγχρονη και η Ασύγχρονη. Στις μέρες μας, τα περισσότερα εκπαιδευτικά ιδρύματα υιοθετούν ένα κράμα, ένα υβρίδιο των δύο αυτών ειδών, προσπαθώντας να εκμεταλλευτούν τα πλεονεκτήματα που παρέχει το καθένα εξ' αυτών, με τελικό στόχο να παρέχουν μία όσο πιο άρτια εκπαιδευτική εμπειρία.

1.4.1 Σύγχρονη Εξ' Αποστάσεως Εκπαίδευση

Η σύγχρονη εξ' αποστάσεως εκπαίδευση είναι το είδος εκείνο της εκπαιδευτικής διαδικασίας που με βασικό εργαλείο το διαδίκτυο, λαμβάνει χώρα από απόσταση και σε συγκεκριμένη πάντα χρονική στιγμή. Αυτό σημαίνει πως η όποια εκπαιδευτική δράση από μεριάς εκπαιδευτή γίνεται πάντοτε σε προκαθορισμένο πραγματικό χρόνο. Οι εκπαιδευόμενοι παρακολουθούν σε απευθείας σύνδεση τα λεγόμενα του εκπαιδευτή τους, γεγονός που τους ωθεί στο να μαθαίνουν τα ίδια πράγματα όλοι και στην ίδια χρονική στιγμή. Αυτό έχει ως άμεσο επακόλουθο η αλληλεπίδραση των δύο εκπαιδευτικών πόλων να είναι άμεση και συνεχής (Finkelstein J., 2006). Η σύγχρονη εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, αν και εξυπηρετεί εκπαιδευόμενους που βρίσκονται σε διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές, δημιουργεί ένα πιο οικείο περιβάλλον για αυτούς, καθώς παράγει ηλεκτρονικές συνθήκες «τηλετάξης», μιας έννοιας που είναι ελαφρώς πιο συναφής με τον παραδοσιακό και συμβατικό τρόπο μάθησης (Balbar S. & Schwier R.A., 2002).

Στο πέρασμα των δεκαετιών, δεν ήταν λίγοι οι υπέρμαχοι της σύγχρονης εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Η κύρια αιτία για αυτό είναι ότι μέσα από την υποχρέωση που έχουν οι εκπαιδευόμενοι να «προσέλθουν» και να συγκεντρωθούν σε συγκεκριμένες χρονικές στιγμές στην εικονική τους τάξη, δεν εξαλείφονται έννοιες που συναντά κανείς σε μία συμβατική πανεπιστημιακή τάξη, όπως η κοινωνικοποίηση των συμμετεχόντων, η μεταξύ τους επικοινωνία και η δημιουργία υγιών εκπαιδευτικών σχέσεων (Jobmann K.

& etc., 2000). Πρακτικά, δίδει τη δυνατότητα σε ανθρώπους που βρίσκονται χιλιόμετρα μακριά τόσο σε γεωγραφικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο πολιτισμικής κουλτούρας κάποιες φορές, να βρεθούν «μαζί». Εκπαιδευόμενοι από διαφορετικές περιοχές δύνανται να συνυπάρξουν εικονικά σε κάποια συγκεκριμένη χρονική στιγμή, να έχουν ταυτόχρονη πρόσβαση σε ένα κοινό παρεχόμενο εκπαιδευτικό υλικό και να ανταλλάξουν απόψεις για κάποιο συγκεκριμένο επιστημονικό θέμα, υπό την καθοδήγηση του εκπαιδευτή τους, που φέρει και το ρόλο του συντονιστή της όλης διαδικασίας (Bean M., 2005).

Όπως αναφέρθηκε ήδη, για να είναι επιτυχημένη μία σύγχρονη εκπαιδευτική διαδικασία, θα πρέπει να δημιουργηθούν συνθήκες εικονικής τάξης για τους συμμετέχοντες στη διαδικασία. Κάτι τέτοιο γίνεται συνήθως με την ύπαρξη μιας (εκπαιδευτικής) πλατφόρμας, όπου οι συμμετέχοντες μπορούν να έχουν πρόσβαση στο εκπαιδευτικό υλικό και φυσικά να επικοινωνήσουν μεταξύ τους. Για το σκοπό αυτό, οι εκπαιδευόμενοι και ο εκπαιδευτής είναι εξοπλισμένοι με μικρόφωνο και ακουστικά, έτσι ώστε να υπάρχει επικοινωνία και οι συνθήκες να θυμίζουν πραγματική τάξη (Chou C., 2002). Στο εμπόριο, υφίστανται πολλοί πάροχοι τέτοιων εφαρμογών με ποικίλες δυνατότητες, που άλλοτε προσφέρονται δωρεάν και άλλοτε όχι. Μερικοί εξ' αυτών είναι τα Skype, Webex, Windows Live Messenger κα, που χρησιμοποιούνται σε περιπτώσεις που κρίνεται αρκετή η επικοινωνία με άμεσα μηνύματα ή η αποστολή φωνητικών μηνυμάτων. Επίσης, υπάρχουν και κάποιες δωρεάν πλατφόρμες με ειδίκευση στη σύγχρονη εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Αναφέρονται συνήθως σε τριτοβάθμια ανοικτού τύπου ιδρύματα, εγκαθίστανται σε ένα server και δίνουν τη δυνατότητα στο εκάστοτε ίδρυμα να δημιουργήσει το επιθυμητό «εικονικό» περιβάλλον μάθησης. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα eFront, BigBlueButton και OpenMeetings (Artacho M.R, 2003).

Η σύγχρονη δεν είναι το διασημότερο είδος εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Δεν είναι λίγοι οι πολέμιοί της. Ο κύριος λόγος για αυτό δεν είναι άλλος από τους περιορισμούς που τίθενται από την αρχή. Ο εκπαιδευόμενος οφείλει να «παρευρίσκεται» συγκεκριμένη μέρα και ώρα στην εικονική τάξη. Αυτό σημαίνει πως το όλο εγχείρημα στερείται χρονικής ευελιξίας, κάτι που όμως κρίνεται απαραίτητο ειδικά στους σημερινούς ταχύτατους ρυθμούς που χαρακτηρίζει την καθημερινότητα των εκπαιδευόμενων. Επίσης, για την επιτυχία μιας σύγχρονης εξ' αποστάσεως

εκπαιδευτικής διαδικασίας κρίνεται κοσμογονικής σημασίας το να χαρακτηρίζεται από υψηλή ποιότητα η επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενων (Hrastinski S., 2008). Αυτό υποχρεώνει τους εκπαιδευόμενους να συνδέονται σε δίκτυο υψηλών ταχυτήτων, κάτι που δεν είναι εύκολο να επιτευχθεί σε όλες τις γεωγραφικές περιοχές και με οποιοδήποτε διαθέσιμο μέσο σύνδεσης. Προφανώς η ποιότητα του ήχου είναι το πρώτο ζητούμενο μιας τέτοιας διαδικασίας. Αυτό φυσικά δε σημαίνει πως και η μετάδοση εικόνας και βίντεο ή η αναπαραγωγή πολυμέσων δεν πρέπει να βρίσκεται σε ανάλογο επίπεδο. Αν δε συμβεί αυτό, υφίσταται ο κίνδυνος να χαθεί το ενδιαφέρον των εκπαιδευόμενων για τη διαδικασία και φυσικά να μην παραχθούν τα απαιτούμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Πολλές φορές για να εκμηδενιστεί η πιθανότητα τεχνικών σφαλμάτων, κρίνεται απαραίτητο να βρίσκεται σε ετοιμότητα καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας κάποιος ειδικός σε τεχνικά θέματα (Brandon B., 2008).

1.4.2 Ασύγχρονη Εξ' Αποστάσεως Εκπαίδευση

Η ασύγχρονη εξ' αποστάσεως εκπαίδευση φαντάζει ως ο δημοφιλέστερος τρόπος απομακρυσμένης εκπαίδευσης και η ανέλιξή της οφείλεται στη δυνατότητά της να υπερκερνά τα κακώς κείμενα που εμφανίζονται στη σύγχρονη εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Και σε αυτήν την περίπτωση, η εκπαιδευτική διαδικασία πραγματοποιείται από απόσταση και αναφέρεται σε εκπαιδευόμενους, οι οποίοι και βρίσκονται σε διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές. Η ειδοποιός διαφορά σε σχέση με το σύγχρονο τρόπο απομακρυσμένης εκπαίδευσης έχει να κάνει με την έννοια του χρόνου (Hrastinski S., 2008). Εδώ, ο κάθε εκπαιδευόμενος δύναται να έχει πρόσβαση στο κοινό εκπαιδευτικό υλικό οποιαδήποτε χρονική στιγμή το επιθυμεί και όσες φορές θέλει. Η χρονική αυτή ευελιξία αποτελεί τον πρωταρχικό παράγοντα που καθιστά την ασύγχρονη εξ' αποστάσεως εκπαίδευση αγαπητό τρόπο μάθησης για τους εκπαιδευόμενους, αφού τους δίδει τη δυνατότητα να ρυθμίσουν αποκλειστικά οι ίδιοι το ρυθμό μελέτης τους και να συνδυάσουν την εκπαίδευσή τους αρμονικά με το σύνολο των υπολοίπων καθημερινών υποχρεώσεών τους (Balbar,S. & Schwier, R.A., 2002).

Στην ασύγχρονη εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, η ύπαρξη εκπαιδευτή είναι κάτι που ελέγχεται ανά περίπτωση. Υπάρχουν περιπτώσεις που η απουσία εκπαιδευτή οδηγεί σε έναν τρόπο αυτοκαθοδηγούμενης μάθησης, όπου ο εκπαιδευόμενος επιτυγχάνει τον

τελικό του μαθησιακό στόχο με το ρυθμό που ο ίδιος επιθυμεί, ενώ παράλληλα ο ρόλος του αξιολογητή και του συντονιστή δίνονται στον υπολογιστή ή κάποιο άλλο τεχνολογικό μέσο. Παρόλα αυτά, στις περιπτώσεις των τριτοβάθμιων κυρίως ιδρυμάτων ασύγχρονης εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, η ύπαρξη ενός καλά ορισμένου καθοδηγητικού πλαισίου για τους εκπαιδευόμενους κρίνεται επιτακτική και συνεπώς η ύπαρξη εκπαιδευτή επιβεβλημένη. Ο εκπαιδευτής εδώ καθορίζει το εκπαιδευτικό υλικό, την έναρξη και το πέρας της εκάστοτε μαθησιακής ενότητας, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο θα αξιολογηθούν οι εκπαιδευόμενοι (Chou C., 2002).

Οι δύο βασικοί πυλώνες για την ασύγχρονη εξ' αποστάσεως εκπαίδευση είναι το διαδίκτυο και η μη προσδιορισμένη χρονικά πρόσβαση των εκπαιδευόμενων στο παρεχόμενο υλικό. Γίνεται σαφές ότι η ύπαρξη μιας πλατφόρμας λογισμικού που έχει τη δυνατότητα να υποστηρίξει τις ανάγκες των εκπαιδευόμενων κάθε στιγμή κρίνεται απαραίτητη. Σε αυτόν τον τύπο εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης απαντώνται συνήθως πλατφόρμες που είναι γνωστές ως Συστήματα Διαχείρισης Μαθησιακού Υλικού ή Συστήματα Διαχείρισης Μάθησης (Learning Management Systems, LMS). Πρόκειται για πλατφόρμες στηριζόμενες από κάποιον server και απόλυτα ελεγχόμενες από κάποιον διαχειριστή. Ο διαχειριστής διαμοιράζει στοιχεία πρόσβασης σε εκπαιδευόμενους και εκπαιδευτικούς και κατά αντιστοιχία αποδίδονται και οι διάφορες «δυνατότητες πλοήγησης» που φέρει η κάθε πλευρά. Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αναρτήσει εκπαιδευτικό υλικό, να το τροποποιήσει, να αναρτήσει εργασίες, βαθμούς, εκπαιδευτικά πολυμέσα κα. Ο εκπαιδευόμενος από την άλλη δύναται να μελετήσει ή και να αποκτήσει το αναρτημένο υλικό, να ενημερωθεί για επιπλέον πηγές, να δει την πρόοδό του και να αποστείλει μέσω της πλατφόρμας τις εργασίες του (Jobmann K. & etc., 2000). Επίσης και οι δύο ομάδες χρηστών έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής σε ομάδες συζητήσεων, σε επικοινωνία μέσω email και μηνυμάτων κα. Γνωστές περιπτώσεις συστημάτων LMS είναι τα Blackboard, Moodle, ACS κα (D'Antoni, S. 2007).

Για να θεωρηθεί μία τέτοια πλατφόρμα ικανή να εξυπηρετήσει τους μαθησιακούς σκοπούς, θα πρέπει απαραίτητα να διαθέτει κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (Ραλλιάς Δ. & Αναστασιάδης Π., 2015):

- Να χαρακτηρίζεται φιλική ως προς την πλοήγηση και την χρήση της τόσο για τον εκπαιδευόμενο, όσο φυσικά και για τους εκπαιδευτές.
- Να είναι εύκολη η ανάρτηση υλικού και εργασιών από τον εκπαιδευτή και τους εκπαιδευόμενους αντίστοιχα.
- Να δίδει τη δυνατότητα «διαλόγου» και επικοινωνίας ανάμεσα σε εκπαιδευόμενους, αλλά επίσης ανάμεσα σε εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενους (άμεσα μηνύματα, θέματα συζήτησης, email).
- Να δύναται να χρησιμοποιηθεί για περισσότερα από ένα μαθήματα, κάτι που αυτόματα προϋποθέτει το διαχωρισμό των χρηστών της πλατφόρμας.
- Να μην απαιτεί εγκατάσταση επιπλέον λογισμικού και να είναι εύκολα και από παντού προσβάσιμη.
- Να υπάρχουν κάποια δευτερεύοντα βοηθητικού τύπου στοιχεία για εκπαιδευόμενο και εκπαιδευτή, όπως πχ ύπαρξη ημερολογίου, επισήμανση σημαντικών ημερομηνιών και προθεσμιών κα.
- Να υποστηρίζει την ανάρτηση και παρουσίαση «πολυμεσικού» υλικού, όπως ηχητικά, animation, βίντεο κτλ.

Στις μέρες μας, πολλά ανοικτού τύπου τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα υιοθετούν τη σύμπραξη σύγχρονης και ασύγχρονης εκπαίδευσης, που όσο διαφορετικές και αν φαντάζουν, σε καμία περίπτωση δεν πρόκειται για έννοιες πολέμιες μεταξύ τους. Η σύγχρονη εξ' αποστάσεως εκπαίδευση χαρακτηρίζεται για την αμεσότητα στην επικοινωνία ανάμεσα σε εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενο.

Από την άλλη, ο ασύγχρονος τρόπος εκπαιδευτικής δράσης δίνει ένα σπουδαίο όπλο στον εκάστοτε εκπαιδευτικό που δεν είναι άλλο από τον περαιτέρω εμπλουτισμό του εκπαιδευτικού υλικού ανά πάσα στιγμή. Έτσι, μία επικρατούσα τάση είναι η καταγραφή κάθε συνεδρίας που γίνεται σε πραγματικό χρόνο, έτσι ώστε οι εκπαιδευόμενοι να δύνανται να την παρακολουθήσουν και ετεροχρονισμένα και από τη μεριά τους οι εκπαιδευτικοί να έχουν τη δυνατότητα να εμπλουτίσουν το υλικό της συνεδρίας και να τροποποιήσουν στοιχεία.

1.4.3 Η μετάβαση από το e-learning στο m-learning

Ο όρος e-learning είναι σχετικά νεοσύστατος, καθώς δεν μετρά περισσότερα από 20 χρόνια ζωής. Ήταν στο 1997, όταν ο Aldo Morri μέσω του άρθρου του «Ένα λαμπρό μέλλον για την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση» για το “Telephony Online” παρουσιάζει για πρώτη φορά στο αναγνωστικό κοινό τον όρο “e-learning”. Για τον αρθρογράφο, το e-learning δεν είναι τίποτα άλλο πέρα από την ίδια την εκπαίδευση από απόσταση όταν αυτή συμπλέει απόλυτα με την αυξημένη χρήση του Διαδικτύου και τη γέννηση των λεγόμενων «ενδοδικτύων», των ιδιωτικών δηλαδή μερών του διαδικτύου που χρησιμοποιούνται κατά αποκλειστικότητα από κάποιον (εκπαιδευτικό) οργανισμό. Το e-learning καθιερώθηκε ως μία έννοια πλήρως συνυφασμένη με το διαδίκτυο και τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Στην ουσία, γίνεται λόγος για το πολυπληθές σύνολο εφαρμογών και εκπαιδευτικών πρακτικών, το οποίο στοχεύει σε υψηλά μαθησιακά αποτελέσματα και είναι συμπορευόμενο με το διαδίκτυο, τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, τα εκπαιδευτικά λογισμικά (πχ CD-ROM) και τις «εικονικές» τάξεις.

Το e-learning ή αλλιώς η «ηλεκτρονική» μάθηση όπως μεταφέρεται συχνά σε συγγράμματα έμελε να είναι η δύναμη αυτή που θα αντικαθιστούσε ή τουλάχιστον θα κέρδιζε μέρος από την πίτα της κλασικής, πρόσωπο με πρόσωπο εκπαίδευσης. Ήταν η εποχή της έκρηξης των Η/Υ και του διαδικτύου που άνοιξε την πόρτα στο e-learning, καλωσορίζοντας το ως φυσική μετεξέλιξη της έως τότε εκπαίδευσης. Όπως όμως γίνεται αντιληπτό, η ανάπτυξη της τεχνολογίας δε σταματά και δεν πρόκειται να σταματήσει ποτέ. Παράλληλα με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, ραγδαία ανάπτυξη γνώρισε και μία ευρύτερη κατηγορία συσκευών. Ήταν οι συσκευές Τεχνολογίας Πληροφορικής ή οι γνωστότερες με τον όρο φορητές συσκευές. Ισχυρά κινητά τηλέφωνα, smartphones, tablets, PDAs, MP3 players είναι μερικές μονάχα από τις συσκευές που εκπροσωπούν αυτή την κατηγορία και που σε ποικίλες περιπτώσεις εμφανίζονται ως υποκατάστατα των υπολογιστών. Η ολοένα και αυξανόμενη χρήση τους και μάλιστα σε άρτιο και ολοκληρωμένο βαθμό από χρήστες κάθε ηλικίας και μορφωτικού επιπέδου φέρνει στην αγορά εκπαιδευτικά προγράμματα ειδικά σχεδιασμένα για αυτές τις φορητές συσκευές και «υποχρεώνει» τους εκπαιδευτικούς οργανισμούς να εξοικειωθούν πλήρως και να εντάξουν στο εκπαιδευτικό τους πλαίσιο και αυτή τη νέα «φορητή» δυνατότητα. Είναι η εποχή που η φορητή μάθηση (mobile

learning, m-learning) γεννιέται, ερχόμενη να αντικαταστήσει, να εξελίξει, να αποτελέσει φυσική συνέχεια του γνωστού μας e-learning (Pachler N. & etc., 2010).

Για πολλούς m-learning σημαίνει δυνατότητα μάθησης 24 ώρες την ημέρα, 7 ημέρες την εβδομάδα. Οπουδήποτε και οποτεδήποτε, εκμεταλλευόμενοι πλήρως αυτήν την ιδιότητα της φορητότητας. Αυτές οι σύγχρονες τάσεις επιδρούν θετικά στη μάθηση και η ενασχόληση με αυτού του τύπου τις συσκευές, πχ tablets, προσδίδει ένα επιπλέον κίνητρο σε εκπαιδευόμενους μικρών ηλικιών. Οι εν δυνάμει εκπαιδευόμενοι μπορούν να επιλέξουν μέσα από μία ευρεία γκάμα μαθησιακών περιβαλλόντων, εναρμονιζόμενα πλήρως με τις ανάγκες και τις προτιμήσεις τους. Η εκπαίδευση για ειδικές ομάδες ατόμων, όπως άτομα ΑμεΑ, ηλικιωμένοι, αυτιστικά παιδιά, παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, δυσλεξία ή απόσπαση προσοχής βρίσκουν έναν πλήρως υποστηρικτικό για αυτά τύπο μάθησης. Το m-learning θεωρείται και η πιο «κοινωνική» εκπαιδευτική διαδικασία ή τουλάχιστον ο τρόπος εκπαίδευσης αυτός που βρίσκεται ακριβώς κάτω από τον παραδοσιακό τρόπο εκπαίδευσης, αυτόν της κλασικής αίθουσας (Pachler N. & etc., 2010). Οι συμμετέχοντες στην εκπαιδευτική διαδικασία (εκπαιδευόμενοι και εκπαιδευτής) αρχίζουν να αλληλεπιδρούν και να επικοινωνούν και έξω από τα αυστηρά πλαίσια των κοινών τους μαθησιακών στόχων και εργασιών. Μάλιστα, όλα τα παραπάνω γίνονται υπό το πρίσμα μιας πιο διασκεδαστικής μεθόδου, καθότι μία κινητή-φορητή συσκευή συνήθως κατασκευάζεται έτσι ώστε να υποστηρίζει την αναπαραγωγή πολυμέσων, εντυπωσιακών γραφικών, ήχων, εικόνων στο βέλτιστο δυνατό βαθμό (Bollinger D.U& Martindale T., 2004).

Ο παραδοσιακός τρόπος μάθησης παρέδωσε τα πρωτεία στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, όπου η έννοια του e-learning φέρει εξέχουσα σημασία. Το e-learning με τη σειρά του εξελίσσεται και εντάσσει όλη την γκάμα των νέων τεχνολογιών πληροφορικής, καθώς και την έννοια της «φορητότητας» στην εκπαιδευτική του φαρέτρα, γεννώντας μία εξελιγμένη παραλλαγή που φαινομενικά δίνει άπειρες δυνατότητες και επιλογές, το m-learning (Pachler N. & etc., 2010). Είναι άραγε το m-learning η κορυφή της εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικής πυραμίδας ή μήπως το μέλλον επιφυλάσσει ακόμα μεγαλύτερες εκπλήξεις;

1.5 Οι λόγοι που καθιστούν την Εξ' Αποστάσεως εκπαίδευση κραταιά μορφή εκπαίδευσης του αιώνα μας

«Η κινούμενη εικόνα είναι ο μεγάλος δάσκαλος των φτωχών. Εξάπτει τη φαντασία τους φέρνοντας μπροστά στα μάτια τους ολόκληρο τον κόσμο. Δημιουργεί θεατές που σκέφτονται και βελτιώνει τις συνθήκες της ζωής τους. Τα βιβλία σύντομα θα ξεχαστούν στα δημόσια σχολεία. Οι επιστήμονες πλέον θα καταρτίζονται μέσω της εικόνας. Είναι εφικτό να διδάξουμε κάθε μορφή γνώσης μέσω της κινούμενης εικόνα. Το εκπαιδευτικό μας σύστημα θα αλλάξει εντελώς μέσα σε δέκα χρόνια.» (Thomas Edison, 1913). Και μπορεί τα 10 χρόνια αυτά να πέρασαν και η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση να έκανε ακόμα νηπιακά βήματα, όμως ο Edison κατάφερε έστω και 100 χρόνια πριν να προΐδεάσει για την ραγδαία ανάπτυξη του φαινομένου. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν χώρες που η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί την πρωτεύουσα επιλογή των εν δυνάμει εκπαιδευόμενων, ενώ το γενικότερο παγκόσμιο μοτίβο που επικρατεί, θέλει αυτόν τον τρόπο εκπαίδευσης να λειτουργεί συμπληρωματικά ως προς την παραδοσιακή εκπαίδευση. Οι εκτιμήσεις για τα επόμενα χρόνια θέτουν την εξ' αποστάσεως κραταιό είδος εκπαίδευσης, εκτοπίζοντας σε πολλές χώρες ανά τον κόσμο τη συμβατική εκπαίδευση (Bonk C.J., 2002).

Ποιοι είναι οι λόγοι όμως αυτών των γοργών βημάτων που διανύει η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση; Γιατί αναμένεται να αποτυπωθεί στη συνείδηση των εκπαιδευόμενων ως κυρίαρχη μορφή εκπαίδευσης τα προσεχή χρόνια;

Μειωμένο κόστος

Στις μέρες μας, η εκπαίδευση τείνει να γίνει σε πολλές περιπτώσεις αρκετά δαπανηρή υπόθεση. Δεν είναι σπάνιο για πολλούς εν δυνάμει φοιτητές να επιλέγουν τμήματα με βάση το κόστος διαβίωσής τους και όχι με κριτήριο την αγάπη τους για το γνωστικό αντικείμενο. Το πρόβλημα όμως του αυξημένου κόστους της παραδοσιακής εκπαίδευσης δεν περικλείει μονάχα αυτό, αλλά έχει μια διττή φύση καθώς τα περισσότερα δημόσια συμβατικά τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα αποτελούν οικονομικό βραχνά για το κράτος ή αδυνατούν να καταγράψουν τα επιθυμητά κέρδη αν πρόκειται για ιδιωτικά (Holmes B., 1965).

Η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση παρέχει μία αρκετά συμφέρουσα λύση και προς τις δύο κατευθύνσεις. Οι εκπαιδευόμενοι απαλλάσσονται από πλειάδα εξόδων, όπως έξοδα στέγασης και μετακίνησης και υποχρεούνται να εξοφλούν μόνο τα δίδακτρά τους, αν αυτά υφίστανται. Τα συνολικά έξοδα της εκπαίδευσής τους σε αυτήν την περίπτωση αποτελούν μια μικρή θυσία για τις γνώσεις που θα λάβουν, ενώ σίγουρα κυμαίνονται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με το να παρακολουθούσαν το ίδιο πρόγραμμα σε κάποιο συμβατικό πανεπιστήμιο (Κυρμά Α. & Μαυροειδής Η., 2015).

Από την άλλη, υπάρχουν εξ' αποστάσεως ανώτατα ιδρύματα ανά τον κόσμο που καταγράφουν πολύ υψηλά κέρδη. Δεν είναι σπάνιο ο τζίρος ενός και μόνο προγράμματος να ξεπεράσει το 1 εκατομμύριο ευρώ και μάλιστα κάνοντας λόγο για κάποιο βαλκανικό ίδρυμα και όχι για κάποιο αντίστοιχο των Η.Π.Α ή κάποιου προηγμένου ευρωπαϊκού κράτους, όπου τα νούμερα είναι φυσικά μεγαλύτερα (Fallon C. & Brown S., 2003).

Ενθάρρυνση της δια βίου μάθησης

Η ανάγκη για την κατάκτηση της ολοένα και αυξανόμενης γνώσης, η ανάγκη για διαρκή επιμόρφωση, εξειδίκευση και πλήρη καταρτισμό σε συνδυασμό με την αδυναμία της συμβατικής εκπαίδευσης να στηρίξει όλα τα παραπάνω λόγω φυσικών περιορισμών-εμποδίων, αποτελούν βασικούς λόγους για τους οποίους, όλο και περισσότεροι εν δυνάμει εκπαιδευόμενοι στρέφονται σε ανοικτού τύπου εκπαιδευτικές δράσεις. Εδώ, οι φυσικοί περιορισμοί παύουν να υπάρχουν. Δεν απαιτείται φυσική παρουσία του εκπαιδευόμενου, ο οποίος δύναται πλέον να διαχειριστεί τον χρόνο του καλύτερα και να συνδυάσει την εργασία του με την περαιτέρω εκπαίδευσή του, χωρίς να θυσιάσει μέρος ή εξ' ολοκλήρου κάποιο εκ των δύο (Gunawardena C.N & McIsaac M.S., 2004).

Εξατομικευμένη προσαρμογή

Στην περίπτωση της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, ο εκπαιδευόμενος φέρει το σημαντικότερο λόγο για τον τρόπο και κυρίως για τον ρυθμό με τον οποίο θα διδαχθεί. Δεν ακολουθεί απλά τις εκπαιδευτικές εξελίξεις, αλλά είναι ο πυρήνας αυτών. Η

εκπαίδευση γίνεται ένα ευχάριστο κομμάτι της καθημερινότητάς του και όχι βαρίδι σε αυτήν. Αυτή η προσαρμογή της εκπαιδευτικής διαδικασίας στις ανάγκες κάθε εκπαιδευόμενου ξεχωριστά είναι ίσως ένας από τους σπουδαιότερους λόγους που προσυπογράφουν πως η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση θα αποτελέσει σύντομα τη ναυαρχίδα των εκπαιδευτικών μεθόδων (Bollinger D.U& Martindale T., 2004).

Όλοι είναι ευπρόσδεκτοι

«Η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση δεν έρχεται να προστεθεί ως ακόμα ένα είδος εκπαίδευσης. Είναι κάτι παραπάνω από αυτό. Δεν νομίζω ότι υπάρχει κάτι ομορφότερο από το να προσπαθείς να αυξήσεις τις εκπαιδευτικές εμπειρίες ανθρώπων που η συμβατική εκπαίδευση έχει απορρίψει εξ' ορισμού.» Με αυτά τα λόγια ο Davies το 1977 προσπάθησε να αποδώσει την κοινωνική διάσταση της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Ίσως αυτή η «κοινωνική προσφορά» της να αποτελεί την κύρια απάντηση στο ερώτημα που τίθεται στην εισαγωγή της ενότητας 1.5. Μέσω της φύσης της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, κάποιες ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες δύνανται πλέον να μετέχουν στην εκπαιδευτική δράση που τους ενδιαφέρει (Salmon G., 2000). Ηλικιωμένα άτομα, ΑμεΑ, άνθρωποι με ισχνή οικονομική κατάσταση έχουν πλέον δικαίωμα συμμετοχής σε εκπαιδευτικές διαδικασίες με ίσους όρους και ίδιες συνθήκες. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι θα έπρεπε να μετακινούνται καθημερινά, να αλλάξουν ίσως κατοικία ή τόπο διαμονής για να βρίσκονται κοντά στο συμβατικό πανεπιστήμιό τους. Θα ήταν υποχρεωμένοι να αντιμετωπίσουν για χρόνια τα κακώς κείμενα και τις παραλείψεις της συμβατικής εκπαίδευσης προς ασθενέστερες ομάδες, απλά και μόνο για να εκπαιδευτούν (Open University, 2008). Η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση ανοίγει νέους ορίζοντες για αυτές τις ομάδες ανθρώπων, παρακάμπτοντας όλους τους παραπάνω φυσικούς περιορισμούς που υπάρχουν. Σε αυτόν τον τύπο της εκπαίδευσης όλοι είναι ίσοι (Barbour & Hill, 2011).

Είναι θέμα μόδας

Η δύναμη του marketing και των μέσων είναι ανυπολόγιστη. Δεν είναι λίγα τα παραδείγματα που το αποδεικνύουν. Η διαφήμιση δύναται να γεννήσει, να ανακατευθύνει, να παύσει κοινωνικές τάσεις. Η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση

αναπτύχθηκε στην Ευρώπη σαν μία «αμερικάνικη» κυρίως συνήθεια και τα τελευταία χρόνια τείνει να γίνει μόδα και για την Ασία. Πανεπιστήμια από όλον τον κόσμο, ανοικτού ή μη τύπου, διαφημίζουν συνεχώς τα εξ' αποστάσεως προγράμματα που προσφέρουν, προσπαθώντας να αδράξουν την ευκαιρία της εποχής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, το Sukhothai Thammathirat Open University της Ταϊλάνδης, που ενώ μετρά ήδη περισσότερους από 170.000 προπτυχιακούς φοιτητές, ξοδεύει πολλές δεκάδες εκατομμυρίων δολαρίων για διαφημιστικό τηλεοπτικό χρόνο στα μεγαλύτερα δίκτυα του κόσμου (Salmon G., 2000).

Ευελιξία μάθησης

Αν μία λέξη χαρακτηρίζει την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, τότε αυτή είναι η λέξη ευελιξία. Η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση περιλαμβάνει ένα σύνολο πολλών διαφορετικών μεθόδων εκπαιδευτικής διδασκαλίας. Έτσι, ο κάθε εκπαιδευόμενος μπορεί να επιλέξει έναν σύγχρονο ή ασύγχρονο τρόπο μάθησης ή ακόμα και να κινηθεί στο μονοπάτι της αυτοκαθοδηγούμενης μάθησης, ανάλογα με το κατά πόσο προσφέρεται για κάτι τέτοιο το γνωστικό αντικείμενο που επιλέγει. Μάλιστα, δεν είναι λίγες οι φορές, που εκπαιδευόμενοι επιλέγουν διαφορετικό επιθυμητό τρόπο μάθησης μέσα στο πλαίσιο ενός κοινού γνωστικού αντικειμένου. Ευελιξία όμως απαντάται και στο γεγονός ότι πλέον δεν υφίσταται η έννοια του «σταθερού περιβάλλοντος μάθησης» (Fallon C. & Brown S., 2003). Ο εκάστοτε εκπαιδευόμενος μπορεί μέσω μιας φορητής συσκευής να παρακολουθήσει την εκπαιδευτική διαδικασία παντού.

Πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό

Ένας ακόμα λόγος που τοποθετεί την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση ως πρώτη επιλογή των εν δυνάμει εκπαιδευόμενων είναι και η μεγάλη ποικιλία εκπαιδευτικού υλικού από το οποίο μπορούν να αντλήσουν πληροφορίες για το πρόγραμμα που τους ενδιαφέρει. Είναι τέτοια η φύση της εκπαίδευσης που δίδει τη δυνατότητα στον εκπαιδευτή να διαγράψει, να τροποποιήσει, να προσθέσει και σε γενικές γραμμές να παρέμβει επί του αρχικά παρεχόμενου εκπαιδευτικού υλικού με όποιον τρόπο αυτός κρίνει σωστό (Henry K.D., 2004). Η αξία του προαναφερθέντος γίνεται ακόμα μεγαλύτερη αν αναλογιστεί

κάνεις την άμεση πρόσβαση που έχει σε αυτό το «νέο» υλικό ο εκάστοτε εκπαιδευόμενος.

Συμμετοχή χωρίς προαπαιτούμενα

Τα περισσότερα εξ' αποστάσεως ιδρύματα έχουν υιοθετήσει έναν πιο «δεκτικό χαρακτήρα» για τους υποψήφιους εκπαιδευόμενους που τα επιλέγουν. Αυτό σημαίνει πως για την επιλογή ενός προγράμματος από κάποιον υποψήφιο φοιτητή, δεν απαιτείται συνήθως η συμμετοχή τους σε κάποια επίπονη διαδικασία εξετάσεων. Αντίθετα, συνήθως αρκεί μία αίτηση και η προσκόμιση κάποιων πτυχίων και δικαιολογητικών από μεριάς υποψηφίων, κάτι που για συμβατικά τριτοβάθμια ιδρύματα αρκετών χωρών ανά τον κόσμο δεν ισχύει.

Με τη συνδρομή της τεχνολογίας

Δεν υφίσταται τύπος εκπαίδευσης που να δύναται να εκμεταλλευτεί τις δυνατότητες που παρέχει η τεχνολογία, περισσότερο από την εξ' αποστάσεως. Στην ουσία πρόκειται για το είδος εκείνο, όπου όλα σχεδόν τα τεχνολογικά μέσα επιστρατεύονται για το σκοπό της μάθησης. Με το πέρασμα των δεκαετιών κάθε νέο τεχνολογικό πολυμεσικό επίτευγμα (μετάδοση ήχου, μετάδοση εικόνας, βιντεοπροβολής, animation κα) συνέδεε την πορεία του με την εξέλιξη της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης (Μηλιωρίτσας & Γεωργιάδη, 2010).

Είναι χαρακτηριστικό πως από το 2000 μέχρι και σήμερα έχει σχεδιαστεί ένα μεγάλο πλήθος εμπορικών προγραμμάτων και εφαρμογών με σκοπό να χρησιμοποιηθούν για εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικές διαδικασίες. Πολλοί οργανισμοί ανά τον κόσμο, εκπαιδευτικοί ή μη, χρησιμοποιούν πανίσχυρες πλατφόρμες για την παροχή μαθημάτων, γνώσης και εκπαίδευσης. Μερικές από αυτές τις πλατφόρμες είναι οι Docebo, Udemy, SkillShare, WizIQ, Kajabi, Teachable, Thinkific και Captivate Prime της Adobe. Μάλιστα, το ξεχωριστό με αυτές τις πλατφόρμες είναι το γεγονός πως ολοένα και εξελίσσονται, υποστηρίζοντας χρόνο με τον χρόνο περισσότερες γλώσσες και εφευρίσκοντας νέους τρόπους οργάνωσης του παρεχόμενου εκπαιδευτικού υλικού, καθώς και της επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου. Επίσης, δεν είναι

λίγες οι πλατφόρμες που έχουν συνδέσει το όνομά τους με την χρησιμοποίησή τους από μη συμβατικά κυρίως τριτοβάθμια ιδρύματα του κόσμου (Fakhereldeeen Abbas Saeed, 2013). Η MOODLE (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) είναι μία πλατφόρμα που χρησιμοποιείται από ιδρύματα όλου του κόσμου. Υποστηρίζει πολλές γλώσσες και εμπλουτίζεται διαρκώς με νέα εργαλεία. Παρέχει τρεις διαφορετικούς τρόπους διάρθρωσης ενός μαθήματος (θεματική, κοινωνική ή εβδομαδιαία διάρθρωση) και ο εκπαιδευτής έχει τη δυνατότητα επιλογής. Το CLAROLINE είναι ένα ακόμα πολυμεσικό σύστημα που χρησιμοποιείται από περισσότερα από 200 πανεπιστήμια του κόσμου για την παροχή e-learning υπηρεσιών (Claroline community, 2015). Οι κύριοι λόγοι για αυτό είναι ότι υποστηρίζει οποιονδήποτε σχεδόν πιθανό server και διαθέτει μία από τις πληρέστερες παλέτες εργαλείων για διαχείριση εκπαιδευτικού υλικού από τη μεριά του διδάσκοντα. Μερικές ακόμα ανερχόμενες πλατφόρμες e-learning θεωρούνται η TUTORROOM, η οποία και φέρει ένα από τα πιο «φιλικά» διαδραστικά περιβάλλοντα για εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενο, το σύστημα MANHATTAN, το σύστημα ILIAS κα (M. Ouadoud & etc, 2016).

Συμμετοχή σε περισσότερα του ενός προγράμματα

Μέσω της συμβατικής εκπαίδευσης, σπάνια δίδεται η δυνατότητα σε εκπαιδευόμενους να καταπιάνονται παράλληλα με περισσότερα τους ενός αντικειμένου. Η περίπτωση ταυτόχρονης εγγραφής τους σε δύο συμβατικά πανεπιστημιακά ιδρύματα πολλές φορές δεν επιτρέπεται, ενώ κατά την ταυτόχρονη εγγραφή τους σε δημόσιο και ιδιωτικό πανεπιστημιακό ίδρυμα, πάντα θα έρθουν αντιμέτωποι με το πρόβλημα του χρόνου και της συνύπαρξης μαθημάτων κατά την ίδια χρονική στιγμή. Αυτό δεν αποτελεί πρόβλημα για την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Ο εκάστοτε εκπαιδευόμενος δύναται να εγγραφεί και να παρακολουθεί περισσότερα προγράμματα παράλληλα, επιλέγοντας ο ίδιος τι θα παρακολουθήσει και πότε, ποια εκπαιδευτική διαδικασία θα ακολουθήσει σε ζωντανό χρόνο και ποια θα επιλέξει να δει ετεροχρονισμένα, εκμεταλλευόμενος και τον ασύγχρονο τρόπο μάθησης που προσφέρει αυτό το είδος της εκπαίδευσης (Henry K.D., 2004).

Το κοινωνικό πλαίσιο της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης

Ένα από τα μεμπτά σημεία πάνω στα οποία στηρίζουν τις παραδοχές τους οι πολέμιοι της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης είναι η αδυναμία της, σε αντίθεση με τη διδασκαλία εντός συμβατικής τάξης όπως υποστηρίζουν, να δημιουργήσει υγιείς και ποιοτικές διαπροσωπικές σχέσεις τόσο μεταξύ των εκπαιδευόμενων, όσο και μεταξύ του εκπαιδευτή με τους εκπαιδευόμενους (Shachar M.& Neumann Y., 2003). Η άποψη τους αυτή έχει ως ρίζα της το γεγονός πως, στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση δεν έχουμε συναντήσεις των συμμετεχόντων και η μελέτη εξατομικεύεται για τον εκάστοτε εκπαιδευόμενο, με κίνδυνο να νιώσει αποκλεισμένος, κοινωνικά απομονωμένος και συνεπώς η ποιότητα της εκπαίδευσής του εν τέλει να αμφισβητείται (Moskal P. & etc, 2012).

Τα τελευταία χρόνια, πολλά από τα εξ' αποστάσεως ιδρύματα για να άρουν αυτήν τους την αδυναμία, υιοθετούν έναν μεικτό τρόπο μάθησης. Συγκεκριμένα, όταν υφίσταται η δυνατότητα, οι μετέχοντες έχουν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν και κάποιο αριθμό δια ζώσης μαθημάτων, ευρισκόμενοι δηλαδή στον ίδιο χώρο και σε πραγματικό χρόνο με τον εκπαιδευτή τους και τους υπόλοιπους εκπαιδευόμενους. Κατά αυτόν τον τρόπο, αυξάνεται η ποιότητα της κοινωνικής τους αλληλεπίδρασης και στηρίζεται η κοινωνικοποίησή τους. Εκτός αυτού όμως, έχουν υιοθετηθεί και μία σειρά από δράσεις μέσα σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο. Συχνά οι εκπαιδευόμενοι υποχρεούνται να εκπονούν μέρος των εργασιών τους σε ομάδες, κάτι που διευκολύνει τόσο την ανάπτυξη της επικοινωνίας τους, όσο φυσικά και το αίσθημα συνεργασίας. Τέλος, σε κάθε πλατφόρμα που αξιοποιείται για εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικές διαδικασίες, ενυπάρχει δυνατότητα συμμετοχής σε ομαδικά forum συζητήσεων, όπου οι εκπαιδευόμενοι δύνανται να ανταλλάξουν απόψεις για θέματα που σχετίζονται με τη μελέτη και τις εργασίες τους.

2. Η Εξ' Αποστάσεως Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

2.1. Εισαγωγή

Μέσα από αυτό το κεφάλαιο, επιχειρείται η καταγραφή των πτυχών εκείνων στις οποίες είναι κάτι παραπάνω από εμφανείς οι χαοτικές διαφορές ανάμεσα στην εκπαίδευση που παρέχεται στα συμβατικά τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα και σε αυτήν που αναφέρεται στα ανοικτού τύπου πανεπιστήμια. Γίνεται μία προσπάθεια να συγκεντρωθούν τα στοιχεία εκείνα που αποδεικνύουν τη στροφή των εκπαιδευόμενων στις εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικές διαδικασίες και παρατίθενται δεδομένα για τα ισχύοντα σε Ευρώπη και Αμερική, καθώς και στον υπόλοιπο κόσμο. Τέλος, επιχειρείται μία εκτίμηση για το μέλλον της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης σε παγκόσμιο επίπεδο.

2.2. Διαφορές Συμβατικής και Εξ' Αποστάσεως τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Εύκολα γίνεται αντιληπτό πως η ειδοποιός παράμετρος που κάνει τη διαφορά για την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση είναι ο ίδιος ο εμπρόθετος χαρακτηρισμός της, δηλαδή η έννοια της απόστασης. Μία απόσταση που μπορεί να σχετίζεται με τον χώρο αλλά και τον χρόνο και χωρίζει τους δύο εκπαιδευτικούς πόλους της διαδικασίας, τον εκπαιδευτικό από τους εκπαιδευόμενους. Πέρα όμως από αυτήν τη θεμελιώδη διαφορά ανάμεσα σε εξ' αποστάσεως και συμβατική εκπαίδευση, υπάρχουν και άλλα στοιχεία που χαρακτηρίζονται ως αντιδιαμετρικά αντίθετα για τους δύο αυτούς τύπους εκπαίδευσης (Allen, E. & Seaman, J, 2010).

Διαφορετικό το επίκεντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας

Ένας αγχωμένος καθηγητής που μιλάει διαρκώς, προσπαθώντας να καλύψει όσο το δυνατόν μεγαλύτερο κομμάτι ύλης, ένα αχανές αμφιθέατρο και 50 έως 150 φοιτητές, οι οποίοι απλά έχουν τον ρόλο του ακροατή, μη μπορώντας να επιδράσουν σημαντικά στην όλη διαδικασία. Το σκηνικό αυτό θυμίζει μία απλή καθημερινή εκπαιδευτική διαδικασία σε ένα παραδοσιακό Α.Ε.Ι ή Τ.Ε.Ι όχι μονάχα της χώρας μας, αλλά γενικότερα του κόσμου. Στα συμβατικά τριτοβάθμια ιδρύματα για κάθε μάθημα, που συνήθως έχουν βμηνιαία διάρκεια, αντιστοιχούν πάρα πολλοί εκπαιδευόμενοι. Εκ των πραγμάτων λοιπόν, όταν το ακροατήριο καθίσταται τόσο πολυπληθές, ο μόνος ρόλος που μπορεί να λάβει είναι αυτός του παθητικού δέκτη. Ο καθηγητής-εκπαιδευτικός απλά αγορεύει, υπερκερνώντας τις προσωπικές ανάγκες του εκάστοτε φοιτητή, ακόμα και αν αυτό είναι κάτι που δεν επιθυμεί. Συμπερασματικά, το επίκεντρο της τριτοβάθμιας εκπαιδευτικής διαδικασίας σε ένα συμβατικό ίδρυμα δεν είναι άλλο από τον ίδιο τον καθηγητή (Nikolaki E. & etc, 2017).

Στα ανοικτού τύπου τριτοβάθμια ιδρύματα, αυτή η «καθηγητοκεντρική» φύση της συμβατικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δίνει την θέση της σε έναν περισσότερο «μαθητοκεντρικό» χαρακτήρα. Το τμήμα της εκάστοτε θεματικής ενότητας-μαθήματος συνήθως απαρτίζεται από μικρό αριθμό ατόμων, κάτι που αυτομάτως οδηγεί στην ανάπτυξη μιας περισσότερο προσωπικής σχέσης μεταξύ των δύο εκπαιδευτικών πόλων. Γεννιούνται δηλαδή οι συνθήκες εκείνες, ώστε ο εκπαιδευόμενος να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην όλη εκπαιδευτική διαδικασία, να αλληλεπιδράσει, να συμφωνήσει, να διαφωνήσει, να συμπερασματολογήσει με τη βοήθεια του καθηγητή του. Τα εξ' αποστάσεως τριτοβάθμια ιδρύματα έχουν υιοθετήσει μία ελαστική προσέγγιση όσον αφορά το μονοπάτι που θα ακολουθήσει ο εκάστοτε φοιτητής ώστε να προσεγγίσει τον καρπό της γνώσης. Μέσω αυτής της προσέγγισης επιτυγχάνεται η ίδια η εκπαιδευτική φύση του διδασκόμενου, αφού οι ανάγκες του και οι προσωπικές του δυνατότητες γίνονται το επίκεντρο και δεν παρακάμπτονται υπό την απειλή της μη επίτευξης παράδοσης ολόκληρης της ύλης (Bernard R.M., 2004).

Ο τρόπος επιλογής και το φάσμα των φοιτητών

Σε πολλές χώρες του κόσμου, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, η εισαγωγή ενός υποψήφιου φοιτητή σε κάποια σχολή συμβατικού τριτοβάθμιου ιδρύματος δεν χαρακτηρίζεται εύκολη υπόθεση. Συνήθως, η κάλυψη των προσφερόμενων θέσεων σε κάθε σχολή γίνεται με αυστηρά βαθμολογικά κριτήρια και μάλιστα με βαθμούς οι οποίοι προκύπτουν ύστερα από δύσβατες εξετάσεις. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως ο εκάστοτε υποψήφιος φοιτητής οφείλει να είναι πολύ καλά προετοιμασμένος και φυσικά να μην επηρεαστεί από αστάθμητους παράγοντες, άσχετους με τη διαδικασία της μελέτης του και των εξετάσεων. Κατά την πλειοψηφία τους οι νεοεισαχθέντες φοιτητές σε κάποιο παραδοσιακό τριτοβάθμιο ίδρυμα δεν ξεπερνούν ηλικιακά τα 18 με 20 έτη. Επίσης, κάθε υποψήφιος που επιλέγεται να φοιτήσει σε κάποια σχολή, υποχρεούται να μεταβεί και να κατοικήσει στον τόπο που βρίσκεται η σχολή του. Είναι αυτό τόσο εφικτό για όλους;

Για τα εξ' αποστάσεως τριτοβάθμια ιδρύματα τα δεδομένα φαντάζουν διαφορετικά. Το επικρατές μοτίβο είναι «σπουδές για όλους». Δεν απαιτείται από κάποιον υποψήφιο να προ-αξιολογηθεί, αλλά αντιθέτως του δίνεται η ευκαιρία να ξεκινήσει τις σπουδές του και βαθμολογείται στην πορεία αυτών. Μία βασική διαφορά σε σχέση με την παραδοσιακή τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι ο μη αποκλεισμός κοινωνικών ομάδων από την εκπαιδευτική διαδικασία (Shachar M. & Neumann Y., 2003). Οι άνθρωποι με κινητικά προβλήματα δεν χρειάζεται να μετακομίσουν και οι έχοντες μια μεγαλύτερη ηλικία είναι επίσης ευπρόσδεκτοι, καθότι δεν υφίσταται κάποιο ανώτερο ηλικιακό όριο.

Σύμφωνα με έρευνα του Πανεπιστημίου Κρήτης, οι εκπαιδευόμενοι που φοιτούν σε κάποιο συμβατικό πανεπιστήμιο σε επίπεδο προπτυχιακών προγραμμάτων βρίσκονται στο ηλικιακό φάσμα 18-25 σε ποσοστό που ξεπερνά το 95% του συνόλου των φοιτητών. Το αντίστοιχο ποσοστό για τα εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικά ιδρύματα του κόσμου σπάνια υπερβαίνει το 65% και μάλιστα σε αρκετές περιπτώσεις ακόμα και αυτό το ποσοστό φαντάζει πολύ υψηλό. Επίσης, μονάχα ένα 6% ανθρώπων με κάποιο πρόβλημα υγείας (κινητικά, δυσκολίες όρασης-ακοής κτλ) πιστεύει ότι η συμβατική τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι ανοιχτή προς αυτούς και αυτό μάλιστα υπό την προϋπόθεση πως οι τριτοβάθμιοι εκπαιδευτικοί φορείς θα προσαρμόσουν το σύνολο των εκπαιδευτικών τους δράσεων στη συγκεκριμένη κατηγορία υποψήφιων φοιτητών.

Συνεπώς, τόσο το ηλικιακό φάσμα, όσο και η κοινωνική γκάμα των συμμετεχόντων-υποψηφίων ποικίλει, με τέτοιο τρόπο ώστε και πάλι τα πάντα να περιστρέφονται γύρω από τον υποψήφιο και την απόφαση που λαμβάνει ο ίδιος να σπουδάσει.

Παρεχόμενο εκπαιδευτικό υλικό

Η κύρια μορφή εκπαιδευτικού υλικού που επικρατεί στα συμβατικά τριτοβάθμια ιδρύματα είναι αναμφισβήτητα αυτή του έντυπου υλικού. Οι φοιτητές στην αρχή του εξαμήνου λαμβάνουν κάποιο βιβλίο σχετικό με το γνωστικό αντικείμενο του μαθήματος ή κάποιο σύγγραμμα του καθηγητή τους. Πέρα από τη μη ελκυστική εντύπωση που προκαλείται στον φοιτητή, συνήθως η ανανέωση του εκπαιδευτικού υλικού είναι σπάνια, ενώ παράλληλα δεν υφίστανται κάποιες συμπληρωματικές πολυμεσικές εκπαιδευτικές δράσεις, γεγονός που καθιστά όλη τη διαδικασία της μάθησης λιγότερο αποτελεσματική (Bernard R.M., 2004).

Η λιγότερο πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία ανάμεσα σε εκπαιδευτικό και εκπαιδευόμενους, καθώς και η ίδια η φύση της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης που θέλει τους φοιτητές να μαθαίνουν «αυτόνομα», υποχρεώνουν τους ιθύνοντες των εξ' αποστάσεως τριτοβάθμιων ιδρυμάτων να είναι ιδιαίτερος προσεκτικοί σε ο,τι σχετίζεται με το εκπαιδευτικό υλικό. Το εκπαιδευτικό υλικό εδώ δεν φέρει συμπληρωματικό χαρακτήρα, αλλά είναι το βασικό όπλο εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου. Συγκεκριμένα, το παρεχόμενο υλικό προς μελέτη πρέπει να έχει καθοδηγητικό χαρακτήρα, έτσι ώστε κατά τη μελέτη του να γεννά τα λιγότερα δυνατά κενά για τον φοιτητή. Επίσης, θα πρέπει να περιλαμβάνονται εργασίες και να επεξηγούνται οι δυσνόητες έννοιες με τέτοιο τρόπο, ώστε να αναπληρώνεται το χωρικό ή και χρονικό χάσμα που υπάρχει ανάμεσα σε εκπαιδευτικό και εκπαιδευόμενους. Το εκπαιδευτικό υλικό πρέπει να είναι σχεδιασμένο με τέτοιο τρόπο ώστε να διαθέτει όλα εκείνα τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που θα συμβάλλουν στην κατανόηση του αντικειμένου από τον φοιτητή. Εάν αυτό δεν συμβαίνει, είναι κάτι παραπάνω από πιθανή η αποτυχία του όλου εκπαιδευτικού εγχειρήματος. Για τους λόγους αυτούς, οι εκπαιδευτικοί στα εξ' αποστάσεως τριτοβάθμια ιδρύματα ανανεώνουν, τροποποιούν και εμπλουτίζουν πολύ συχνά το παρεχόμενο για τους φοιτητές υλικό, ενώ παράλληλα χρησιμοποιούν και τεχνολογικά

μέσα για να αποκτήσει το παρεχόμενο υλικό έναν πιο αποτελεσματικό και ελκυστικό χαρακτήρα (Χαρτοφύλακα Α.Μ., 2011).

Καθορισμός Κύκλου Σπουδών

Για τα παραδοσιακά τριτοβάθμια ιδρύματα, ο κύκλος σπουδών για κάθε φοιτητή είναι προκαθορισμένος και γνωστός εκ των προτέρων. Κάθε κύκλος σπουδών ολοκληρώνεται, όταν ο φοιτητής ολοκληρώσει την παρακολούθηση μαθημάτων και επιτύχει στις αντίστοιχες εξετάσεις. Κάθε σχολή περιλαμβάνει τμήματα, τα οποία οδηγούν αποκλειστικά σε ένα συγκεκριμένο και καθορισμένο πτυχίο. Η μοναδική ευελιξία που δίδεται στον φοιτητή είναι η επιλογή κάποιων προαιρετικών μαθημάτων ή η παρακολούθηση ενός συγκεκριμένου αριθμού μαθημάτων από μία γκάμα μαθημάτων επιλογής, κάτι που όμως δεν διαφοροποιεί σε μεγάλο βαθμό τη γνωστική ταυτότητα που αποκτά ο φοιτητής κατά την εκπαιδευτική του πορεία.

Σε αντίθεση με τα όσα περιγράφονται παραπάνω, η κατάσταση στην Ανοικτή Εκπαίδευση είναι σημαντικά διαφοροποιημένη (Shachar M. & Neumann Y., 2003). Πολλά εξ' αποστάσεως τριτοβάθμια ιδρύματα εμπλουτίζουν τα προγράμματα σπουδών τους, δίνοντας την ευκαιρία σε υποψήφιους να μετέχουν σε αυτοτελείς, ετήσιους συνήθως, κύκλους σπουδών, οι οποίοι μπορούν να αξιοποιηθούν είτε με αυτόνομο τρόπο είτε φέροντας συμπληρωματικό ρόλο σε κάποιο άλλο πρόγραμμα σπουδών. Αυτοί οι αυτοτελείς κύκλοι συνήθως οδηγούν σε κάποιο πιστοποιητικό παρακολούθησης τον εκάστοτε φοιτητή και δύνανται να συνδυαστούν και μεταξύ τους, ανάλογα πάντα με τις εκπαιδευτικές επιθυμίες και απαιτήσεις του εκπαιδευόμενου. Πέρα από αυτό, πολλά εκπαιδευτικά ιδρύματα δίδουν τη δυνατότητα στον φοιτητή να επιλέξει από μία σχετικά ευρεία γκάμα, μία ετήσια ή βμηνιαία θεματική ενότητα, η οποία σε πρώτη φάση δεν ανήκει στο πρόγραμμα σπουδών που έχει αρχικά επιλέξει. Με αυτόν τον τρόπο, ο φοιτητής συμπληρώνει μεν τις απαιτούμενες μονάδες φοίτησης, έχοντας όμως καταπιαστεί με γνωστικά αντικείμενα που τον ενδιαφέρουν ή που κρίνει ο ίδιος πως θα τον βοηθήσουν περισσότερο στην μετέπειτα επαγγελματική του σταδιοδρομία. Με αυτόν τον ευέλικτο τρόπο, ο εκάστοτε φοιτητής δεν αποκτά μία τυποποιημένη και πεπερασμένη δεξαμενή γνώσεων, αλλά γίνεται κάτοχος μιας

πραγματικά μοναδικής γνωστικής ταυτότητας, την οποία ο ίδιος έχει «χτίσει» κατά τη διάρκεια των σπουδών του.

Κόστος φοίτησης

Μία ακόμα παράμετρος στην οποία εμφανίζεται διαφορά ανάμεσα στους δύο τύπους τριτοβάθμιων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι και το κόστος φοίτησης που τα συνοδεύει. Τα δημόσια συμβατικά τριτοβάθμια ιδρύματα παρέχουν δωρεάν τα προγράμματά τους, τουλάχιστον σε προπτυχιακό επίπεδο. Φυσικά, τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά αφού τις περισσότερες φορές υπάρχει ένα «περιφερειακό» κόστος για τους σπουδαστές, που έχουν να επωμιστούν έξοδα στέγασης, μετακινήσεων και διατροφής στην πόλη που εδρεύει το τριτοβάθμιο ίδρυμα, στο οποίο και φοιτούν. Στην χώρα μας και συγκεκριμένα στις μεγάλες πόλεις που φιλοξενούν κάποιο τριτοβάθμιο ίδρυμα, το κόστος ζωής που συνοδεύει την φοίτηση για κάποιον υποψήφιο μπορεί να κυμανθεί από 450 έως και 700 ευρώ σε μηνιαία βάση. Αν σκεφτεί κάποιος ότι η διάρκεια φοίτησης είναι σπάνια μικρότερη από 4 ή 5 έτη, τότε γίνεται λόγος για ένα συνολικό ποσό που θα επέτρεπε σε κάποιον φοιτητή να εγγραφεί και να φοιτήσει σε κάποιο από τα κορυφαία τριτοβάθμια εξ' αποστάσεως ιδρύματα παγκοσμίως ή σε κάποιο πολύ γνωστό συμβατικό πανεπιστήμιο που προσφέρει και τέτοιου είδους προγράμματα.

Συμπερασματικά λοιπόν, η φοίτηση σε ένα εξ' αποστάσεως τριτοβάθμιο ίδρυμα παρόλο που δεν είναι δωρεάν, δεν αποκλείεται να κοστίζει συνολικά λιγότερο. Αυτό συμβαίνει επειδή ναι μεν ο φοιτητής υποχρεούται να εξοφλεί την κάθε ετήσια ή 6μηνιαία ενότητα που παρακολουθεί, αλλά από την άλλη έχοντας τη δυνατότητα να σπουδάξει από το σπίτι του, απαλλάσσεται από το «περιφερειακό» κόστος φοίτησης που προαναφέρθηκε. Το κόστος για κάθε ενότητα ποικίλει και εξαρτάται από παράγοντες όπως το τριτοβάθμιο ίδρυμα, το επιλεγθέν πρόγραμμα σπουδών και η απαιτούμενη διάρκεια φοίτησης σε αυτήν την ενότητα.

Αξίζει να σημειωθεί πως υπάρχουν κάποιες ομοιότητες στον τρόπο λειτουργίας συμβατικών και μη τριτοβάθμιων ιδρυμάτων που κυρίως αφορούν τη διοικητική δομή τους, την αποδοτικότητά τους καθώς και τον τρόπο επιλογής εκπαιδευτικών. Παρόλα

αυτά και με βάση τα προαναφερθέντα, γίνεται αντιληπτό εύκολα πως οι διαφορές που χωρίζουν τα παραδοσιακά από τα ανοιχτά τριτοβάθμια ιδρύματα φαντάζουν αγεφύρωτες, αφού εμφανίζονται στις θεμελιακές αρχές των δύο και όχι σε εποσιώδη, προσπελάσιμα στοιχεία.

2.3. Ο αυξανόμενος αριθμός Ίδρυσης Εξ' Αποστάσεως πανεπιστημίων και η αναγκαστική «στροφή» συμβατικών τριτοβάθμιων ιδρυμάτων και σε εξ' αποστάσεως προγράμματα

Με το πέρασμα των δεκαετιών, ο αριθμός των εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικών ιδρυμάτων αυξάνεται, φαινόμενο που παρατηρείται σε ολόκληρο τον κόσμο. Κινητήριο δύναμη της αύξησης αυτής δεν είναι άλλη από τον αντίκτυπο που είχε η έννοια της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης σε εν δυνάμει εκπαιδευόμενους ανεξάρτητα από το μορφωτικό τους υπόβαθρο, την ηλικία ή την οικονομική τους κατάσταση. Το είδος της εκπαίδευσης που μέχρι πριν λίγες δεκαετίες συστηνόταν στις εκπαιδευτικές κοινότητες κάνοντας τα πρώτα του νηπιακά βήματα, ξεδιπλώνει πλέον τη δυναμική του. Η επιβεβαίωση αυτή έρχεται είτε μέσω των ολοένα και περισσότερων εξ' αποστάσεως πανεπιστημίων που ιδρύονται, είτε με την «υποχρέωση» που νιώθουν τα συμβατικά τριτοβάθμια ιδρύματα να εντάξουν εξ' αποστάσεως προγράμματα στην εκπαιδευτική τους φαρέτρα σε συνεργασία τις περισσότερες φορές με κάποιο εξ' αποστάσεως ίδρυμα. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της γείτονας Κύπρου. Σύμφωνα με τη Διεύθυνση Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΔΑΑΕ) του Κυπριακού Υπουργείου Παιδείας, το 36% των φοιτητών που φοιτούν σήμερα σε κυπριακά Τριτοβάθμια Ιδρύματα αφορά εξ' αποστάσεως φοιτητές. Το ποσοστό αυτό καταδεικνύει τη στροφή των φοιτητών προς αυτό το είδος εκπαίδευσης, αν αναλογιστεί κάποιος ότι μέχρι και 15 χρόνια πριν δεν υπερέβαινε το 10%. Μάλιστα, αυτό το 36% προκύπτει μονάχα κατά το ήμισυ από φοιτητές που κατάγονται από την Κύπρο (50% Κύπριοι, 32% λοιποί Ευρωπαίοι φοιτητές, 18% φοιτητές από τρίτες χώρες). Συνεπώς, ο ρυθμός αύξησης των σχετικών τριτοβάθμιων ιδρυμάτων δεν θα μπορούσε να μην είναι ανάλογος. Για το παράδειγμα

της Κύπρου συγκεκριμένα από τον 1 μονάχα φορέα που το 2005 παρείχε εξ' αποστάσεως εκπαίδευση (Α.Π.ΚΥ), η εκπαιδευτική σημερινή κυπριακή πραγματικότητα θέλει 7 πανεπιστήμια να προσφέρουν εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικά προγράμματα.

Η αύξηση των εξ' αποστάσεως ιδρυμάτων θα μπορούσε να διαχωριστεί παγκοσμίως σε τρεις επί μέρους φάσεις (Holmbreg B., 1986):

- Η 1^η φάση περιλαμβάνει την «αναγνώριση». Είναι η περίοδος της εντατικής προετοιμασίας για τους εξ' αποστάσεως οργανισμούς για να δομήσουν το είναι τους, να πλάσουν τον χαρακτήρα τους με βάση το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον τους και να αναζητήσουν τα σημάδια εκείνα που θα τους δείξουν τον δρόμο.
- Η 2^η φάση είναι αυτή της «έκρηξης», της ραγδαίας ανάπτυξης. Το μονοπάτι βρέθηκε, τα εμπόδια έφυγαν και οι εκπαιδευτικοί οργανισμοί πολλαπλασιάζονται με εκθετικό ρυθμό, δημιουργώντας μια νέα εκπαιδευτική πραγματικότητα.
- Η 3^η φάση είναι αυτή της «ωρίμανσης». Δεν ιδρύονται πολλά νέα τριτοβάθμια εξ' αποστάσεως ιδρύματα. Τα υπάρχοντα κάνουν αλλαγές στη δομή τους, τροποποιούν την φιλοσοφία τους, εμπλουτίζουν τα προγράμματα και τις συνεργασίες τους και ισχυροποιούν την θέση τους στον εκπαιδευτικό χάρτη.

2.3.1 Ευρώπη

Μιμητισμός ή απλές επιρροές από την άλλη μεριά του Ατλαντικού; Ο,τι και αν ισχύει, αυτό που με σιγουριά θα μπορούσε να ειπωθεί είναι πως στην Ευρώπη το όλο πλαίσιο που σχετίζεται με την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση βρίσκεται ακόμα σε πρώιμο στάδιο σε σχέση πάντα με τα ισχύοντα στην Αμερική. Αυτός είναι και ο λόγος που δεν υφίσταται μία κοινή πολιτική-φιλοσοφία για τους εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικούς φορείς. Στην φιλοσοφία και στον τρόπο λειτουργίας του εκάστοτε εκπαιδευτικού ιδρύματος αποτυπώνονται στοιχεία της γενικότερης πολιτισμικής κουλτούρας της κοινωνίας στην οποία αναφέρεται και «υπάγεται» το πανεπιστήμιο (Barbour & Siko, 2012). Συνεπώς, σε αντίθεση με τα μεγάλα τριτοβάθμια ιδρύματα της Αμερικής, οι Ευρωπαϊκοί εκπαιδευτικοί φορείς χαράσσουν μέχρι και τις αρχές του αιώνα μας το δικό τους μονοπάτι με αποτέλεσμα μεγάλες αντιφάσεις να κάνουν την εμφάνισή τους (Assari

Μ., 2010). Έτσι, από τη μία υπάρχουν πανεπιστήμια όπως το Ελληνικό Ανοικτό (Ε.Α.Π), το οποίο και θέσπισε κάποιες αξιοσημείωτες θεσμικές καινοτομίες όπως η ελεύθερη πρόσβαση των υποψήφιων φοιτητών δίχως τη συμμετοχή τους σε προαπαιτούμενες εξετάσεις και από την άλλη υφίστανται εκπαιδευτικά ιδρύματα όπως το εξ' αποστάσεως Πανεπιστήμιο της Γερμανίας, το οποίο υιοθετεί τον όρο «εξ' αποστάσεως», αλλά όχι αυτόν του «Ανοικτού». Συγκεκριμένα, σε αντίθεση με το Ε.Α.Π, η πρόσβαση στο συγκεκριμένο πανεπιστήμιο επιτυγχάνεται με τον τρόπο που ακριβώς επιτυγχάνεται στα περισσότερα συμβατικά Τριτοβάθμια Ιδρύματα της Γηραιάς Ηπείρου. Αυτή η διαφοροποίηση πηγάζει από την ίδια τη διαφορετικότητα των δύο κοινωνιών και έρχεται ως συνέπεια του αφουγκρασμού της από τους ιθύνοντες των δύο εκπαιδευτικών αυτών φορέων.

Στην Ευρώπη, οι εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικοί φορείς που απαντώνται μπορούν συνήθως να ενταχθούν σε δύο γενικές κατηγορίες (Hodgson V., 2001):

- Τα Ανοιχτά Πανεπιστήμια δημόσιου ή ιδιωτικού χαρακτήρα
- Τα συμβατικά Πανεπιστήμια που έχουν εντάξει στο πρόγραμμά τους και εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικά προγράμματα

Ευρωπαϊκά Ανοιχτά Πανεπιστήμια

Τα Ανοιχτά Πανεπιστήμια απευθύνονται στο μέγιστο δυνατό σπουδαστικό κοινό. Εδώ, δεν τίθεται κανείς περιορισμός στην ηλικία ή στο μορφωτικό επίπεδο του εκάστοτε υποψήφιου εκπαιδευόμενου. Τα Ανοιχτά Πανεπιστήμια προσφέρουν το ευρύτερο δυνατό φάσμα σπουδών, αφού αναφέρονται στο σύνολό τους σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο, ενώ κάποια εξ' αυτών προσφέρουν και μεγάλη γκάμα διδακτορικών διπλωμάτων. Το μοναδικό εφόδιο που καλείται να έχει ένας εκπαιδευόμενος για την φοίτησή του αποτελεί το πάθος του για μάθηση, αφού τα Ανοιχτά Πανεπιστήμια δε συνδέουν την φοίτηση σε αυτά με επιτυχία σε προαπαιτούμενες εισαγωγικές εξετάσεις. Οι κύκλοι σπουδών είναι συνήθως αυτοτελείς και μικρής διάρκειας για τους οποίους και παρέχεται συχνά η δυνατότητα συνδυασμού τους (Jacobs C. & etc, 2014). Μερικά από τα πιο φημισμένα Ανοιχτά Πανεπιστήμια της ηπείρου είναι:

Ευρωπαϊκά Εξ' Αποστάσεως Πανεπιστήμια				
Ίδρυμα	Έτος Ίδρυσης	Αριθμός Φοιτητών	Μέγιστη διάκριση	Κύριο Χαρακτηριστικό
Open University (Μ. Βρετανία)	1969	169.000	Το 2015-2016 γίνεται το 1 ^ο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο που αγγίζει το φράγμα των 175.000 φοιτητών -	Διαθέτει περισσότερους από 350 συνεργαζόμενους χώρους σε περισσότερες από 20 Ευρωπαϊκές χώρες - Η συντριπτική πλειοψηφία του 92% των σπουδαστών του παρακολουθούν πρόγραμμα προπτυχιακού επιπέδου
FernUniversität (Γερμανία)	1974	77.000 (+1900 ακαδημαϊκό προσωπικό)	Θεωρείται το κορυφαίο εξ' αποστάσεως ίδρυμα παγκοσμίως για σπουδές στις Κοινωνικές Επιστήμες	Δημόσιος χαρακτήρας - Ευρεία γκάμα διδακτορικών προγραμμάτων
Universitat Oberta de Catalunya (Ισπανία)	1994	71.000 (4000 καθηγητές + 500 άτομα διοικητικό προσωπικό)	Θεωρείται το διασημότερο Ευρωπαϊκό Τριτοβάθμιο ίδρυμα στις χώρες της Νοτίου Αμερικής	Μετράει περισσότερους από 75.000 απόφοιτους και πάνω από 20 κέντρα μελέτης σε Ισπανία, Ιταλία, Ανδόρρα, Μεξικό και Κολομβία

<p>Universitare Fernstudien Schweiz (Ελβετία)</p>	<p>1992</p>	<p>1600</p>	<p>Αποτελεί το μοναδικό ευρωπαϊκό τριτοβάθμιο ίδρυμα που παρά τον μικρό αριθμό φοιτητών του, προσφέρει τα προγράμματά του σε περισσότερες από 15 γλώσσες</p>	<p>Απόλυτη ευελιξία στον χρόνο λήψης πτυχίου – Αμέτρητες συνεργατικές δράσεις με άλλα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια – στήριξη στην πολυπολιτισμικότητα</p>
<p>Centre National d' Enseignement a Distance (Γαλλία)</p>	<p>1939</p>	<p>120.000</p>	<p>Θεωρείται το μοναδικό εκπαιδευτικό ίδρυμα στην Ευρώπη που παρέχει μαθήματα για όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες</p>	<p>Το 1/10 των σπουδαστών του ζουν εκτός Γαλλίας – Ο αριθμός των προγραμμάτων που προσφέρει μπορεί να συγκριθεί μόνο με αυτόν του Open University</p>
<p>Universidade Aberta (Πορτογαλία)</p>	<p>1988</p>	<p>15.000</p>	<p>Έχει αποσπάσει πληθώρα ευρωπαϊκών βραβείων για την αποτελεσματικότητά του (Prize EFQUEL, UNIQUE Quality Label)</p>	<p>Οι διαζώσης συναντήσεις κρίνονται απαραίτητες μονάχα σε επίπεδο διδακτορικού προγράμματος</p>

To Open University (UKOU) στη Μεγάλη Βρετανία

Ένας Αυτόνομος εκπαιδευτικός οργανισμός, αναγνωρισμένος από το αγγλικό κράτος, που θεωρείται θρυλικό καθότι έχει συνδεθεί με πλειάδα πρωτοποριών στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Δίδει τίτλους προπτυχιακού και μεταπτυχιακού επιπέδου και προσφέρει προγράμματα δια βίου εκπαίδευσης σε πληθώρα γνωστικών αντικειμένων, όπως η Νομική, οι Επιστήμες Υγείας, τα Μαθηματικά, η πληροφορική κα. Το Open University ενοικιάζει και χρησιμοποιεί αίθουσες άλλων ιδρυμάτων όταν αυτό απαιτείται. Διαθέτει 13 περιφερειακές μονάδες σε όλη τη Μεγάλη Βρετανία και περισσότερα από 350 κέντρα μελέτης εντός και εκτός συνόρων.

To FernUniversität της Γερμανίας

Πρόκειται για έναν δημόσιο φορέα ανώτατης εκπαίδευσης. Φημίζεται για την ευρεία γκάμα διδακτορικών προγραμμάτων που προσφέρει, συνθήκη μη συνήθης για την ανοιχτού τύπου εκπαίδευση. Ειδικεύεται σε προγράμματα σχετιζόμενα με τις Κοινωνικές Επιστήμες. Χρησιμοποιεί συχνά δημόσια κτίρια όπως δημαρχεία και βιβλιοθήκες ως αίθουσες και κέντρα μελέτης.

Universitat Oberta de Catalunya (OUC) στην Ισπανία

Το Universitat Oberta de Catalunya είναι ιδιωτικό Πανεπιστήμιο και εδρεύει στη Βαρκελώνη. Γραφεία στήριξης των υπηρεσιών του απαντώνται σε ολόκληρη την Ισπανία, συμπεριλαμβανομένης και της ευρύτερης περιοχής της Καταλονίας, την Ιταλία, στην Ανδόρα, καθώς και σε χώρες της Λατινικής Αμερικής. Προσφέρει κυρίως προγράμματα προπτυχιακού και μεταπτυχιακού επίπεδου, καλύπτοντας όμως τη μέγιστη δυνατή γκάμα ειδικοτήτων. Πρόκειται για ένα αποκλειστικά εικονικό πανεπιστήμιο που εκμεταλλεύεται με πρότυπο τρόπο τις διαθέσιμες τεχνολογίες και που δεν εντάσσει τις δια ζώσης συναντήσεις εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενων στις εκπαιδευτικές του μεθόδους.

Universidad Nacional de Education a Distancia (UNED) στην Ισπανία

Το UNED εδρεύει στη Μαδρίτη και αν και αυτόνομος εκπαιδευτικός οργανισμός, βρίσκεται υπό την κηδεμονία του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών της χώρας. Διαθέτει 61 κέντρα σπουδών σε ολόκληρη την χώρα. Η φιλοσοφία του είναι μοναδική και το καθιστά γνωστό σε ολόκληρο τον κόσμο. Συγκεκριμένα, οι ιθύνοντές του φροντίζουν να εντάσσουν οτιδήποτε καινοτόμο τεχνολογικά στις υπηρεσίες του πανεπιστημίου τους. Νέες τεχνολογίες, εκπαιδευτική τηλεόραση, εικονικά σεμινάρια, ραδιοφωνικές εκπομπές συνθέτουν το εκπαιδευτικό πλαίσιο του Universidad Nacional de Education a Distancia. Η ιδιαιτερότητα του εν λόγω Πανεπιστημίου έγκειται στην επιλογή που δίνει στους εκπαιδευόμενους για συνέχιση των σπουδών τους ακόμα και κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών για ένα μεγάλο φάσμα βασικών και μεταπτυχιακών προγραμμάτων.

Universitare Fernstudien Schweiz (Schweizer Fernuni) στην Ελβετία

Το Universitare Fernstudien Schweiz βρίσκεται στην Ελβετία και είναι γνωστό για πλειάδα στοιχείων που το καθιστούν μοναδικό. Το εν λόγω Πανεπιστήμιο έχει υιοθετήσει μία αρκετά ελαστική προσέγγιση σε ό,τι σχετίζεται με τα χρονικά πλαίσια μέσα στα οποία καλείται ο φοιτητής να ολοκληρώσει τον κύκλο σπουδών του. Προσφέρει προγράμματα σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο και μάλιστα σε περισσότερες από μία διαθέσιμες γλώσσες για τους υποψήφιους φοιτητές του. Τα γνωστικά αντικείμενα για τα οποία συνήθως προτιμάται είναι αυτά της ψυχολογίας και των οικονομικών επιστημών. Η ιδιαιτερότητά του έγκειται στο γεγονός πως τα περισσότερα από τα προσφερόμενα προγράμματά του τελούνται σε συνεργασία με άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ευρώπης, ανοιχτού ή μη τύπου.

Centre National d' Enseignement a Distance (CNED) στη Γαλλία

Μιλώντας για το Centre National d' Enseignement a Distance, γίνεται λόγος για μια πραγματική παγκόσμια εξ' αποστάσεως μητρόπολη. Πρόκειται για τον διασημότερο εξ' αποστάσεως δημόσιο φορέα της Γαλλίας και έναν από τους πιο φημισμένους σε ολόκληρο τον πλανήτη. Τελεί υπό την επίβλεψη του Υπουργείου Παιδείας της Γαλλίας

και προσφέρει παραπάνω από 500 ολοκληρωμένα προγράμματα σπουδών. Η ιδιαιτερότητά του έχει να κάνει με το γεγονός πως αναφέρεται σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, διαθέτοντας προγράμματα για παιδιά προσχολικής ηλικίας, για μαθητές γυμνασίου και λυκείου, για φοιτητές προπτυχιακού ή μεταπτυχιακού επιπέδου, καθώς και επαγγελματικά προγράμματα για την περαιτέρω κατάρτιση επαγγελματιών διαφόρων ειδικοτήτων.

Universidade Aberta (UAB) στην Πορτογαλία

Το συγκεκριμένο Ανοιχτό Πανεπιστήμιο είναι αυτό που εμφύσησε την έννοια της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης στην Πορτογαλία, καθότι ήταν το πρώτο εξ' αποστάσεως τριτοβάθμιο ίδρυμα της χώρας. Πρόκειται για έναν δημόσιο φορέα που αισίως μετρά 30 χρόνια ζωής. Η έδρα του βρίσκεται στην πρωτεύουσα Λισαβόνα, ενώ κέντρα σχετιζόμενα με το Πανεπιστήμιο κάνουν την εμφάνισή τους και σε άλλες πόλεις της χώρας. Το Πανεπιστήμιο UAB αποφεύγει να εντάξει δια ζώσης συναντήσεις εκπαιδευτών και εκπαιδευόμενων σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο, κάτι όμως που κρίνει απαραίτητο για τα διδακτορικά προγράμματα που προσφέρει. Τα προγράμματα σε ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες συγκεντρώνουν τις προτιμήσεις των εκπαιδευόμενων για αυτό το τριτοβάθμιο ίδρυμα.

Συμβατικά Πανεπιστήμια από εξ' αποστάσεως οπτική

Εξ' αποστάσεως προγράμματα σπουδών όμως παρέχονται πλέον και από συμβατικά πανεπιστήμια, εμπλουτίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο το εκπαιδευτικό φάσμα προγραμμάτων που καλύπτουν και καλωσορίζοντας παράλληλα νέους εν δυνάμει εκπαιδευόμενους. Η ιδέα αυτών των περισσότερο «προσαρμοσμένων» στη σημερινή εποχή συμβατικών πανεπιστημίων συναντάται κυρίως στην Ιταλία, στην Αυστρία και στις Σκανδιναβικές χώρες. Πέρα από αυτό, είναι συχνό και το φαινόμενο της κοινοπραξίας δύο εκπαιδευτικών φορέων, ενός συμβατικού και ενός εξ' αποστάσεως, για την παροχή ενός ή περισσότερων προγραμμάτων.

Μια χαρακτηριστική περίπτωση των όσον περιγράφηκαν παραπάνω αποτελεί το Johannes Kepler University του Linz στην Αυστρία. Πρόκειται για ένα συμβατικό

τριτοβάθμιο ίδρυμα το οποίο και μετρά περισσότερους από 18000 φοιτητές και φέρει τον χαρακτηρισμό ενός από τα πιο καινοτόμα πανεπιστήμια στην Αυστρία. Ήταν το πρώτο Τριτοβάθμιο Ίδρυμα που αντικατέστησε τις απτές φοιτητικές ταυτότητες με ηλεκτρονικές και μάλιστα από το 1998. Πριν μερικά χρόνια έγινε το πρώτο συμβατικό τριτοβάθμιο ίδρυμα της χώρας που ίδρυσε έναν «πανεπιστημιακό εξ' αποστάσεως κλώνο» του. Συγκεκριμένα, το Zentrum fuer Fernstudien Univeristaet ιδρύεται για να καλύψει τις ανάγκες ανθρώπων που δε δύνανται να σπουδάσουν με τις παραδοσιακές πρακτικές. Έτσι, πολλά από τα προγράμματα του Johannes Kepler University μεταφέρονται και στο Zentrum fuer Fernstudien Univeristaet με στόχο να προσφερθούν και διαδικτυακά.

Τα Ευρωπαϊκά Εξ' αποστάσεως τριτοβάθμια Ιδρύματα υπό έναν φορέα

Ο Ιανουάριος του 1987 είναι ένας ιστορικός μήνας για την Ευρωπαϊκή εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, καθώς αποτελεί τον μήνα που ιδρύεται ο φορέας «European Association of Distance Teaching Universities» (EADTU). Ο συγκεκριμένος φορέας αποτέλεσε την εκπαιδευτική ομπρέλα κάτω από την οποία έχουν ενταχθεί πλέον περισσότερα από 200 Ευρωπαϊκά Τριτοβάθμια Ιδρύματα που υπηρετούν την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Οι κυριότεροι λόγοι δημιουργίας του είναι η γέννηση μίας κοινής φιλοσοφίας για τα εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικά ιδρύματα και η ελεύθερη πρόσβαση των φοιτητών στη γνώση.

Οι κύριοι στόχοι της EADTU ορίζονται ως εξής (Morri A., 1997):

- Δημιουργία μιας απόλυτα μαθητοκεντρικής εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης σε ολόκληρη την Ευρώπη με τη βοήθεια υψηλής ποιότητας τεχνολογικών εργαλείων.
- Άνοιγμα προς όλους τους εν δυνάμει εκπαιδευόμενους, παρέχοντας εκπαίδευση δίχως περιορισμούς όταν και όποτε την χρειάζονται.
- Εκπαίδευση απόλυτα συνυφασμένη με το Διαδίκτυο, ώστε να επιτρέπεται η «κινητικότητα» των φοιτητών και να μπορούν να αντλήσουν πληροφορίες από πανεπιστήμια και συγγράμματα άλλων χωρών.

Έτσι, προς την επίτευξη των παραπάνω στόχων, η ένωση EADTU από την ημέρα που ιδρύθηκε μέχρι και σήμερα προβαίνει στις ακόλουθες δράσεις (Dichev C. & etc, 2013) :

- Προωθεί την έννοια της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, υποστηρίζοντας τη συνεργασία μεταξύ των μελών της και αναπτύσσοντας νέες εκπαιδευτικές τεχνολογίες.
- Διαμοιράζει εμπειρίες και τεχνογνωσία μέσω της αλληλεπίδρασης των μελών της. Στα πλαίσια αυτού διοργανώνει εκπαιδευτικές εκδηλώσεις και σεμινάρια και υποβοηθά την κινητικότητα των εκπαιδευόμενων και των εκπαιδευτικών από χώρα σε χώρα και από πανεπιστήμιο σε πανεπιστήμιο.
- Αποτελεί διαρκώς ένα φόρουμ συνεργασίας και επικοινωνίας των μελών και του προσωπικού της.
- Οργανώνει την εκπόνηση των μαζικών πανεπιστημιακών διαδικτυακών μαθημάτων, των γνωστών MOOCs (Massive Open Online Courses).

MOOCs (Massive Open Online Courses)

Τα MOOCs είναι πανεπιστημιακά μαθήματα που προσφέρονται μέσω διαδικτύου εντελώς δωρεάν σε 13 διαφορετικές γλώσσες. Αν και η ιδέα προϋπάρχει στην Αμερική εδώ και πολλά χρόνια, τα MOOCs εμφανίσθηκαν στο ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό στερέωμα από το 2013 ύστερα από ενέργειες της EADTU και με την στήριξη πάντα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Μπράιλας, Α. Β., 2013).

Τα μαθήματα που προσφέρθηκαν το 2013 ήταν περίπου 40, ενώ πλέον ο αριθμός τους έχει ξεπεράσει τα 120. Όλα τα μαθήματα μπορούν να παρακολουθηθούν και ασύγχρονα μέσω της σελίδας <https://www.openuped.eu/>. Τα μαθήματα παρέχονται από 12 φημισμένα πανεπιστήμια της Ευρώπης και οι 13 γλώσσες στις οποίες μεταφράζονται είναι οι γλώσσες των κρατών στα οποία εδρεύουν τα εν λόγω πανεπιστήμια και τα αραβικά (Schank R., 2001).

Τα γνωστικά αντικείμενα που πραγματεύονται τα μαθήματα είναι τα μαθηματικά, η οικονομία, οι ηλεκτρονικές δεξιότητες, το ηλεκτρονικό εμπόριο, η κλιματική αλλαγή, η πολιτιστική κληρονομιά, η εταιρική κοινωνική ευθύνη, η σύγχρονη Μέση Ανατολή, η

εκμάθηση γλωσσών, η δημιουργική γραφή και πολλά άλλα. Για να ολοκληρώσει κάποιος τον κύκλο κάποιου μαθήματος απαιτούνται από 20 έως και 200 ώρες, κάτι που εξαρτάται αποκλειστικά από την φύση και το αντικείμενο του μαθήματος. Η παρακολούθηση ενός μαθήματος δύναται πιστοποιηθεί προαιρετικά μέσω μιας βεβαίωσης παρακολούθησης (BADGE) ή μέσω κάποιων ακαδημαϊκών μονάδων (Ευρωπαϊκό Σύστημα Μονάδων Κατοχύρωσης Μαθημάτων -ECTS) για τον εκπαιδευόμενο, που μπορεί να τις προσμετρήσει στην λήψη πτυχίου. Στην περίπτωση αυτή, υπάρχει ένα κόστος που κυμαίνεται από 25 έως 400 ευρώ και διαμορφώνεται με βάση τις ώρες φοίτησης για το εκάστοτε μάθημα.

2.3.2 Αμερική

Στην Αμερική και ιδίως στο βόρειο τμήμα της (Η.Π.Α κυρίως και Καναδάς μετέπειτα) γεννήθηκε η πρώτη οργανωμένη μορφή πανεπιστημιακής εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Δεν είναι τυχαίο πως το πρώτο εξ' ολοκλήρου εξ' αποστάσεως τριτοβάθμιο ίδρυμα λειτουργούσε στην Βόρεια Αμερική ήδη από το 1874 και δεν είναι άλλο από το Illinois State University. Μέχρι και σήμερα η Αμερικάνικη ήπειρος πρωτοστατεί στην ανοιχτή εκπαίδευση, τροφοδοτώντας με τεχνογνωσία τα εξ' αποστάσεως τριτοβάθμια ιδρύματα ολόκληρου του κόσμου. Το γεγονός αυτό μόνο τυχαίο δεν είναι, αλλά αντιθέτως έχει τις ρίζες του στους παρακάτω τρεις κυρίως λόγους (Harvey D. & etc, 2014):

Γεωγραφικές ιδιαιτερότητες

Σε αρκετές χώρες της Βορείου Αμερικής παρατηρούνται περιοχές, οι οποίες φαντάζουν αρκετά απομονωμένες σε σχέση πάντα με τα μεγάλα αστικά κέντρα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο Καναδάς. Αυτή η γείτονα χώρα των Η.Π.Α θεωρείται μία από τις πιο αραιοκατοικημένες χώρες του κόσμου, αφού αν και είναι η 2^η σε έκταση χώρα παγκοσμίως, ο πληθυσμός της ανέρχεται μονάχα στα 37,5 περίπου εκατομμύρια κατοίκους. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως πολλοί κάτοικοι ζουν σε περιοχές απομακρυσμένες σε σχέση με πόλεις που διαθέτουν σχολεία ή πανεπιστήμια. Μάλιστα, αρκετές μέρες του χρόνου και λόγω των πολικών συνθηκών που επικρατούν, η

μετάβαση σε αυτές τις πόλεις καθίσταται αδύνατη. Κάπως έτσι γεννήθηκε η ανάγκη για ένα ολοκληρωμένο και πλήρως οργανωμένο δίκτυο απομακρυσμένης εκπαίδευσης για κάθε εκπαιδευτική βαθμίδα, ώστε οι κάτοικοι των απομακρυσμένων περιοχών να διαθέτουν μία εναλλακτική έξοδο προς την πανεπιστημιακή και σχολική γνώση (Watson J., 2007).

Αξεπέραστη Τεχνολογία

Η βορειοαμερικανική ήπειρος, με επίκεντρο τις Η.Π.Α, θεωρείται η μητρόπολη της παγκόσμιας τεχνολογίας. Οι μεγαλύτερες εταιρίες κατασκευής υπολογιστών στον κόσμο εδρεύουν στις Η.Π.Α, καθώς και οι μεγαλύτερες εταιρίες δικτύων, πολυμέσων κ.α. Γίνεται εύκολα αντιληπτό πως για δύο κλάδους που δρουν συμπληρωματικά και είναι συνυφασμένοι μεταξύ τους, όπως αυτοί της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης και της τεχνολογίας, η ραγδαία ανάπτυξη του ενός θα δημιουργήσει τα φόντα ώστε να πραγματοποιηθούν σπουδαία άλματα προόδου και για τον άλλον (Biner P.M., 1993).

Εξ' αποστάσεως εκπαίδευση για όλες τις ηλικίες

Μία ισχυρή διαφοροποίηση της Αμερικής σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ηπείρους είναι η θεσμοθέτηση και η ανάπτυξη της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης σε επίπεδο σχολείου. Η σχολική εξ' αποστάσεως εκπαίδευση λειτουργεί με τρόπο συμπληρωματικό με τα υπάρχοντα συμβατικά σχολεία και η συμμετοχή των μαθητών σε αυτήν κρίνεται ιδιαίτερα υψηλή. Στη Βόρεια Αμερική χρησιμοποιείται ο όρος K-12 Distance Education και αναφέρεται στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση που απευθύνεται σε παιδιά πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, η ονομασία K-12 προέκυψε επειδή σαν είδος εκπαίδευσης δύναται να αναφέρεται από παιδιά στο νηπιαγωγείο μέχρι και παιδιά που φοιτούν στη βαθμίδα 12, το τελευταίο δηλαδή στάδιο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Harris-Packer J.D. & Segol G., 2015).

Σε μία πιθανή ερώτηση για το ποια ήταν η ανάγκη που ώθησε την αμερικανική επικράτεια να αναπτύξει την απομακρυσμένη εκπαίδευση ακόμα και σε «πρωτοβάθμιο» επίπεδο, η απάντηση είναι διττής φύσεως. Δεν ήταν μονάχα οι μαθητές σε απομακρυσμένες περιοχές από τα αστικά κέντρα που έπρεπε να έχουν πρόσβαση στην

εκπαίδευση και η τεχνολογική έκρηξη που έκαναν τη διαφορά. Κράτη όπως οι Η.Π.Α και ο Καναδάς εκπόνησαν ένα καλά οργανωμένο πλάνο με βάση το οποίο η ανάπτυξη της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης για προ-πανεπιστημιακό επίπεδο, θα ωθούσε τους γονείς των μαθητών να ασχοληθούν περισσότερο με τα παιδιά και την εκπαίδευσή τους στο σπίτι και να έχουν συμπληρωματικά ενεργό ρόλο (Allen, E. & Seaman, J., 2005).

Πέρα από αυτό αξίζει να σημειωθεί πως στην Αμερική περισσότερο από οπουδήποτε αλλού στον κόσμο (και ιδίως στις Η.Π.Α και στον Καναδά), τα παιδιά ακόμα και μικρής ηλικίας είναι πλήρως εξοικειωμένα με την τεχνολογία, με τη γλώσσα των ηλεκτρονικών υπολογιστών, με PC-games τα οποία σε μεταφέρουν σε εικονικά περιβάλλοντα και τεχνολογικούς πόρους κάθε φύσης (Picciano A.G. & Seaman J., 2007). Αυτό δημιουργεί εξ' αρχής το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα στηριχθεί το όλο εγχείρημα της σχολικής εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, μια που οι αποδέκτες (παιδιά) φαντάζουν περισσότερο δεκτικοί από οποιοδήποτε άλλο μέρος του πλανήτη. Αυτός είναι ένας από τους ισχυρότερους λόγους που ο μέσος Αμερικάνος γονέας, όπως τονίζει και ο Anigam το 2000 στο βιβλίο του "Computers in the Classroom", έχει την πεποίθηση πως με την ύπαρξη ενός καλά οργανωμένου και «φιλικού» εκπαιδευτικού περιβάλλοντος το παιδί τους δύναται να κερδίσει περισσότερα σε σχέση με την εκπαίδευση στο σχολείο.

Αμερικάνικα Εξ' Αποστάσεως Τριτοβάθμια Ιδρύματα

Το να προσπαθήσει κάποιος να καταγράψει τα κορυφαία εξ' αποστάσεως πανεπιστήμια της Αμερικής είναι μία σχετικά πολύπλοκη υπόθεση. Ο λόγος είναι φυσικά το πλήθος των ιδρυμάτων που υπάρχουν και η τεράστια ποικιλία των προγραμμάτων που προσφέρουν. Στην παρούσα ενότητα αναφέρονται κάποια τέτοια ιδρύματα με κριτήριο τις βραβεύσεις τους και την φήμη τους (Ulker R & etc, 2013).

Αμερικανικά Εξ' Αποστάσεως Πανεπιστήμια				
Ίδρυμα	Έτος Ίδρυσης	Αριθμός Φοιτητών	Μέγιστη διάκριση	Κύριο Χαρακτηριστικό
Boston University	1869	35.000 (+4000 καθηγητές)	Θεωρείται RU/VH Research Un/sity – μέσα στα 50 καλύτερα τριτοβάθμια παγκοσμίως	Γίνεται δεκτό ένα περίπου 30% των φοιτητών που έκαναν αίτηση – διαθέτει πανεπιστημιούπολεις σε 3 διαφορετικές ηπείρους
University of Florida	1853	57.000 (+5500 καθηγητές)	8 ^ο καλύτερο Πανεπιστήμιο των ΗΠΑ (συμβατικών και μη)	Μη κερδοσκοπικός χαρακτήρας – μειώνεται κάθε χρόνο το ποσοστό επιτυχημένων αιτήσεων
University of Massachusetts	1964	75.000 (+ 18.000 πανεπιστημιακό προσωπικό)	Βραβείο “Excellence in Distance Teaching Education award”	5 πανεπιστημιούπολεις – Ένα από τα καλύτερα ιδρύματα του κόσμου για σπουδές στις Ιατρικές επιστήμες
Georgia Institute of Technology	1885	30.000 (1800 καθηγητές+ 6000 λοιπό πανεπιστημιακό προσωπικό)	7 ^ο κορυφαίο δημόσιο τριτοβάθμιο ίδρυμα – θεωρείται μέσα στην ζάδα των καλύτερων πανεπιστημίων παγκοσμίως σε ότι σχετίζεται με τον λόγο “return on investment”	Ένας από τους κύριους στόχους του ιδρύματος είναι να «σπάσει» κάποια φυλετικά κατεστημένα ειδικότητων

Walden University	1970	50.000	Αν και ιδιωτικό ίδρυμα, θεωρείται ότι λαμβάνει το μεγαλύτερο ποσό άμεσης και έμμεσης χρηματοδότησης από το κράτος των ΗΠΑ	Πολυπολιτισμικότητα, Η λέξη που χαρακτηρίζει το ίδρυμα. Παρακινεί φοιτητές από όλον τον κόσμο.
Colorado State University	1870	34.000 (1500 καθηγητές + 4400 λοιπό πανεπιστημιακό προσωπικό)	Αν και σχετικά χαμηλά σε λοιπές αξιολογήσεις, λογίζεται ως ένα από τα κορυφαία πανεπιστήμια του κόσμου σε προγράμματα σχετικά με τη Γεωργία και Εκμετάλλευση φυσικών πόρων	Ένα από τα διασημότερα αρθρωτά συστήματα λήψης πτυχίου των ΗΠΑ

Boston University

Πρόκειται για ένα από τα μεγαλύτερα μη κερδοσκοπικά πανεπιστήμια των ΗΠΑ. Το όνομά του είναι συνώνυμο της λέξης αξιοπιστίας. Τα προγράμματα που προσφέρει καλύπτουν κάθε απαίτηση σε προπτυχιακό, μεταπτυχιακό και διδακτορικό επίπεδο. Θεωρείται ως ένα υπερπλήρες ίδρυμα σε επίπεδο εκπαιδευτικού τεχνολογικού εξοπλισμού. Οι σημαντικότερες διακρίσεις που έχει λάβει είναι τα βραβεία “Sloan Consortium award for Excellence in Institution-Wide Online Education” και “U.S. Distance Learning Association award for 21st Century Best Practices”, γεγονός που συνέβαλλε σημαντικά στην εξάπλωση της φήμης του.

University of Florida Distance learning

Το University of Florida Distance learning είναι ένα μη κερδοσκοπικό πανεπιστήμιο εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης που μετρά αισίως περισσότερα από 150 χρόνια ζωής. Κατατάσσεται σταθερά στα κορυφαία πανεπιστήμια των Η.Π.Α, αλλά και ολόκληρου του κόσμου και προσφέρει περισσότερα από 250 προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα, φιλοξενώντας περίπου 55.000 φοιτητές.

University of Massachusetts (UMass)

Το University of Massachusetts (UMass) είναι ένα δημόσιο Ανοιχτό πανεπιστήμιο που συστήθηκε στον κόσμο της εκπαίδευσης το 1863. Σήμερα αριθμεί περισσότερους από 75.000 φοιτητές, ενώ διαθέτει και 5 πανεπιστημιούπολεις. Θεωρείται ως ένα από τα ποιοτικότερα πανεπιστήμια των Η.Π.Α όσον αφορά την online εκπαίδευση. Έχει βραβευθεί με το “Excellence in Distance Teaching Education award” από την ένωση ανοιχτών πανεπιστημίων των Η.Π.Α (United States Distance Learning Association - USDLA).

Georgia Institute of Technology (Georgia Tech)

Το Georgia Institute of Technology (Georgia Tech) θεωρείται ένα παγκόσμιας κλάσης Ανοιχτό Πανεπιστήμιο, το οποίο και ανήκει στο Αμερικανικό δημόσιο. Μάλιστα, θεωρείται το 7^ο κορυφαίο δημόσιο, εξ' αποστάσεως ή μη, τριτοβάθμιο ίδρυμα των ΗΠΑ. Η ιδιαιτερότητά του έγκειται στην επιθυμία περισσότερων γυναικών να φοιτήσουν στο εν λόγω πανεπιστήμιο, καθότι παρακινεί τις γυναίκες να καταπιαστούν με γνωστικά αντικείμενα που παραδοσιακά ελκύουν άντρες εκπαιδευόμενους.

Walden University

Το Walden University είναι ένα καινοτόμο εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικό ίδρυμα που ευνοεί την πολυπολιτισμικότητα στη σύνθεση της εκπαιδευτικής του βάσης. Εικάζεται ότι φοιτητές από περισσότερες από 165 χώρες έχουν επιλέξει κάποιο από τα προπτυχιακά του προγράμματα. Το εν λόγω πανεπιστήμιο δημιουργεί συχνά μοναδικά προγράμματα σπουδών, που ο φοιτητής δύναται να συναντήσει μονάχα εκεί, με βάση τις τελευταίες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας και των εκάστοτε κοινωνικών συνθηκών.

Colorado State University

Το Colorado State University έχει καταφέρει ήδη να ανέλθει αρκετές θέσεις στη λίστα με τα καλύτερα αμερικανικά ανοιχτά πανεπιστήμια. Φημίζεται για την ευελιξία που προσφέρει στους φοιτητές στο να μεταφέρουν μονάδες από άλλα πανεπιστήμια και να «τελειώσουν» τη διαδικασία λήψης του πτυχίου τους στο Colorado State University. Επίσης, τα προγράμματα και η πλατφόρμα εκπαίδευσης που χρησιμοποιεί θεωρούνται σχεδιασμένα με τέτοιο τρόπο ώστε να μετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία χωρίς προβλήματα και άνθρωποι με ιδιαίτερες ικανότητες.

Συμβατικά Πανεπιστήμια από εξ' αποστάσεως οπτική

Σε αντίθεση με τα ισχύοντα στην Ευρώπη, τα συμβατικά πανεπιστήμια στην Αμερική που δεν προσφέρουν και εξ' αποστάσεως δυνατότητα εκπαίδευσης αποτελούν τη συντριπτική μειοψηφία. Θρυλικά, μεγάλα, μικρά, φημισμένα ή μη, τα συμβατικά αμερικανικά πανεπιστήμια έχουν εντάξει στο εκπαιδευτικό τους οπλοστάσιο, πληθώρα εξ' αποστάσεως προγραμμάτων σε προπτυχιακό, μεταπτυχιακό, αλλά και διδακτορικό επίπεδο.

Το παράδειγμα του Harvard University

Το Harvard University ιδρύθηκε το 1636 και αποτελεί το πιο φημισμένο ίσως πανεπιστήμιο του πλανήτη. Ιδρύθηκε στη Βοστώνη και πήρε το όνομά του από τον πρώτο του ευεργέτη, τον ιερέα John Harvard, ο οποίος πέρα από χρήματα δώρισε στο ίδρυμα εκατοντάδες επιστημονικά βιβλία από τη συλλογή του. Οι κάτι παραπάνω από 20.000 φοιτητές προπτυχιακού, μεταπτυχιακού και διδακτορικού επιπέδου νιώθουν τυχεροί που αποτελούν κομμάτι του θρυλικού πανεπιστημίου, λόγω του εξωπραγματικού αριθμού αιτήσεων που δέχεται κάθε χρόνο. Το παράδειγμα του Harvard University είναι πολύ αντιπροσωπευτικό. Αξίζει να σημειωθούν δύο σημαντικές παράμετροι:

- Οι αιτήσεις φοίτησης παρόλο που είναι πάρα πολλές, μονάχα ένα ποσοστό κοντά στο 10% γίνονται αποδεκτές από το εν λόγω πανεπιστήμιο.
- Τα έξοδα φοίτησης για ένα προπτυχιακό πρόγραμμα ξεπερνούν κατά πολύ τα 30.000 ευρώ.

Με βάση τα παραπάνω, ποια η ανάγκη που ωθεί ένα συμβατικό πανεπιστήμιο σαν το Harvard University να προσφέρει και εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικές επιλογές σε υποψήφιους φοιτητές από όλο τον κόσμο; Φαινομενικά καμία αφού υπάρχει τεράστια ζήτηση για τις προσφερόμενες θέσεις. Παρόλα αυτά μέσω της προσφοράς και εξ' αποστάσεως προγραμμάτων, ένα πανεπιστήμιο σαν το Harvard University αποκτά ένα διττό όφελος (Allen, E. & Seaman, J, 2005):

- Ενστερνίζεται μία κοινωνική απαίτηση για ισότιμο δικαίωμα στην εκπαίδευση και δείχνει προσαρμοστικότητα και υπακοή στα δεδομένα της εποχής, στοιχείο βοηθητικό για τη διατήρηση της φήμης του.
- Μεγαλώνει τη δεξαμενή υποψηφίων μέσα από την οποία θα συμπληρώσει τις προσφερόμενες θέσεις για τα προγράμματά του. Κατόπιν, χωρίς να αυξάνει τις θέσεις αυτές και επιλέγοντας τους καλύτερους από οποιαδήποτε περιοχή του κόσμου, αυτόματα ανεβάζει το επίπεδο των φοιτητών του.

Το παράδειγμα του Harvard University ακολουθείται από το σύνολο σχεδόν των αμερικανικών συμβατικών ιδρυμάτων, μεταξύ των οποίων και τα επίσης παγκόσμιας φήμης Yale University και Princeton University.

2.3.3 Υπόλοιπος Κόσμος

Ωκεανία

Η Ωκεανία αποτελεί την πιο απομονωμένη ήπειρο του πλανήτη. Παρόλα αυτά και με ηγέτιδα οικονομικά χώρα την Αυστραλία έχει δημιουργήσει όλες εκείνες τις συνθήκες που της εξασφαλίζουν αυτάρκεια.

Στον τομέα της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, η Ωκεανία διαθέτει ένα αξιολύματο σύνολο πρωτοβάθμιων, δευτεροβάθμιων και τριτοβάθμιων ιδρυμάτων, καθώς και έναν πραγματικά μοναδικό τρόπο να συνδυάζει την εξ' αποστάσεως με τη συμβατική εκπαίδευση όπου αυτό απαιτείται (Zaka P., 2013). Σε γενικές γραμμές, δεν θα ήταν υπερβολή μία παραδοχή πως η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση στην Ωκεανία βρίσκεται σε ένα υποδεέστερο στάδιο μονάχα σε περίπτωση που μέτρο σύγκρισης αποτελέσουν τα δεδομένα στην Αμερική (Κόκκαλη Α. & Γεωργιάδη Ε., 2009).

Το παράδειγμα της Αυστραλίας

Η Αυστραλία θυμίζει σε πολλά την περίπτωση του Καναδά. Πρόκειται δηλαδή για μία αρκετά αραιοκατοικημένη χώρα, με μεγάλες εδαφικές ανομοιογένειες και σημαντικό αριθμό κατοίκων, που ζώντας σε περιοχές απομακρυσμένες από τα αστικά κέντρα, αδυνατούν να βρουν πληθώρα εκπαιδευτικών διεξόδων. Αυτή όμως η ανάγκη ώθησε την Αυστραλιανή κυβέρνηση, ήδη από τα τέλη του 1990, να δεσμεύσει ένα τεράστιο τμήμα του κρατικού προϋπολογισμού, ώστε να δομήσει ένα άρτιο και αποτελεσματικό δημόσιο σύστημα εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, το οποίο και εξέλιξε σε

τέτοιο βαθμό τα επόμενα χρόνια, που φαντάζει πλέον ισότιμο με το εγχώριο συμβατικό εκπαιδευτικό σύστημα. Μάλιστα, οι Αυστραλοί, ακολουθώντας τα Αμερικανικά πρότυπα, έχουν καταγράψει τεράστια βήματα προόδου και σε εξ' αποστάσεως πρώιμα εκπαιδευτικά στάδια, όπως η πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Κοντογεωργάκου Β., 2010). Υπό αυτό το πρίσμα, γεννάται μία πολύ ισχυρή εκπαιδευτική βάση η οποία περιλαμβάνει τον μικρό εκπαιδευόμενο, τον δάσκαλο, τους γονείς που επιβλέπουν την εκπαιδευτική διαδικασία στο σπίτι και το άρτια σχεδιασμένο εκπαιδευτικό υλικό (Rao D.B., 2007).

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και φημισμένα ιδρύματα

Όσον αφορά την τριτοβάθμια εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, η Αυστραλία, αλλά και η Νέα Ζηλανδία σε μικρότερο βαθμό, έχουν υιοθετήσει περισσότερο το μοντέλου το «υβριδικού» πανεπιστημίου. Πρόκειται για τριτοβάθμια ιδρύματα που ξεκίνησαν τη δράση τους ως συμβατικά και απλά στην πορεία έδωσαν χώρο και χρόνο σε εξ' αποστάσεως προγράμματα και δράσεις, αλλά και για πανεπιστήμια που ακολούθησαν μία παράξενα αντίστροφη πορεία: ιδρύθηκαν ως ανοιχτά πανεπιστήμια, αλλά στο πέρασμα των χρόνων ενέταξαν και συμβατικές εκπαιδευτικές πινελιές στην φαρέτρα τους, καταλήγοντας στο ίδιο αποτέλεσμα, που δεν άλλο από αυτό το «υβριδικό» τριτοβάθμιο ίδρυμα. Την εξέλιξη αυτή προσυπέγραψε μία ευρεία γκάμα προβλημάτων που εμφανίζονται σε απομακρυσμένες περιοχές της Ωκεανίας. Συγκεκριμένα, υπάρχουν πολλές περιοχές, οι οποίες αν και πολυπληθείς, αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα υλικοτεχνικής υποδομής (πχ υπάρχουν περιοχές που δεν έχουν όλες τις μέρες της εβδομάδας ρεύμα!) ή περιοχές στις οποίες το διαδίκτυο χαρακτηρίζεται από χαμηλές ταχύτητες και υπεραυξημένο κόστος. Για το λόγο αυτό λοιπόν, το σύνολο των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων υιοθέτησε και ένα διευρυμένο φάσμα ανάμεικτων εκπαιδευτικών δράσεων (πχ παράλληλη ύπαρξη ηλεκτρονικής και συμβατικής βιβλιοθήκης, επιλογή ηλεκτρονικού ή μη τρόπου εξετάσεων, ανάρτηση ηλεκτρονικού υλικού αλλά παράλληλη αποστολή του και σε έντυπη μορφή ταχυδρομικά στους εκπαιδευόμενους).

Μερικά από τα πιο γνωστά τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ωκεανίας είναι το Victoria University, το Australian Institute of Business, το University of Canberra, το University of South Australia, το Torrens University Australia, το Royal Melbourne

Institute of Technology, το Bond University, το University of Western Australia Business School, το Southern Cross University, το Massey University της Νέας Ζηλανδίας κα (Κόκκαλη Α. & Γεωργιάδη Ε., 2009).

Ασία

Η Ασία αποτελεί μία ιδιάζουσα περίπτωση σε ό,τι σχετίζεται με τα της εξ' αποστάσεως τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Δεν υπάρχει ήπειρος στον πλανήτη που να απαντάται μεγαλύτερος βαθμός πληθυσμιακής ανομοιογένειας σε σχέση με την Ασία. Ανομοιογένεια πολυδιάστατη η οποία ενυπάρχει σε κοινωνικό, οικονομικό, πολιτισμικό, θρησκευτικό, πολιτικό, μορφωτικό επίπεδο. Υπάρχουν χώρες που αναπτύσσονται ταχύτατα όπως η Κίνα, το Χονγκ-Κονγκ και η Σιγκαπούρη, αλλά και άλλες που αποτελούν σταυροδρόμι αναλφαβητισμού και φτώχειας για τη συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών τους, όπως το Πακιστάν και η Ινδία. Επίσης, στην Ασία απαντώνται χώρες όπως η Ινδία, η Ινδονησία, η Κίνα και οι Φιλιππίνες, όπου οι πολίτες τους μιλούν 4, 5 ή και 6 διαφορετικούς διαλέκτους και ασπάζονται άλλες τόσες ξένες μεταξύ τους θρησκείες. Αυτή η συνύπαρξη, ειδικά για τις χώρες που περικλείεται από το μανδύα της ανέχειας, δεν είναι πάντοτε αρμονική (Jung I., 2007).

Η Ασία είναι η μοναδική ήπειρος που η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση δε δομήθηκε με προσωποκεντρική προσέγγιση, ικανοποιώντας τις εξατομικευμένες ανάγκες του εκάστοτε εκπαιδευόμενου. Γεννήθηκε για να δώσει μία ώθηση στις τοπικές κοινωνίες να υπερκεράσουν τον αναλφαβητισμό και για να δημιουργήσει κοινό εθνικό φρόνιμα για ανθρώπους οι οποίοι αν και κατάγονται από την ίδια περιοχή μιλούν άλλη γλώσσα και πιστεύουν σε διαφορετικό Θεό (Rao D.B., 2007). Οι κοινωνίες προσπάθησαν μέσω της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης να αποκτήσουν μία οικονομική πρόσβαση σε γνώσεις που για τον Δυτικό Πολιτισμό θεωρούνται νηπιακές, όπως η εκπαίδευση σε θέματα υγείας, ο σεβασμός για το αντίθετο φύλο και για τις μειονότητες (Ramanujam P.R, 2001).

Υπάρχουν ακόμα δύο παράγοντες στη γείτονα ήπειρο, οι οποίοι και επιβαρύνουν ακόμα περισσότερο την ανάπτυξη όλων εκείνων των προϋποθέσεων για την ύπαρξη μιας στέρεας βάσης πάνω στην οποία θα δομηθεί το εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικό οικοδόμημα. Σε πολλές ασιατικές χώρες επικρατεί η αντίληψη ότι ο πυρήνας της

εκπαίδευσης είναι ο εκπαιδευτής και γύρω του περιστρέφονται δεχόμενοι απλά τις πληροφορίες οι εκπαιδευόμενοι. Αυτή η αντίληψη του παθητικού γνωστικού δέκτη για τον εκπαιδευόμενο έχει εκλείψει από την Αμερική, από την Ευρώπη και από την Ωκεανία εδώ και παραπάνω από τουλάχιστον μισό αιώνα. Τέλος, θα πρέπει να συνυπολογιστούν σε όλα τα παραπάνω οι τεχνολογικές ανομοιογένειες που υφίστανται από χώρα σε χώρα ή ακόμα από περιοχή σε περιοχή. Οι τεχνολογικές υποδομές δεν πρέπει να θεωρούνται δεδομένες (UNICEF, 2009).

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και φημισμένα ιδρύματα

Η ανάπτυξη της τριτοβάθμιας εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης στην Ασία λογίζεται ως ένα παγκόσμιο στοίχημα, καθότι η Ασία δεν είναι μία απλή ήπειρος, αλλά η ήπειρος που συγκεντρώνει περισσότερο πληθυσμό από όσο όλες οι άλλες ήπειροι αθροιστικά. Τα τελευταία 20 χρόνια παρατηρούνται σημαντικά βήματα προόδου. Αυτό συμβαίνει για δύο λόγους ή ορθότερα για την ταυτόχρονη εφαρμογή μιας διττής όψης της ίδιας αιτίας (Murphy D. & Yuen K.S., 1998):

- Από τη μία τα Ασιατικά μεγάλα (Mega Universities) εξ' αποστάσεως τριτοβάθμια ιδρύματα προσπάθησαν να απαγκιστρωθούν από την ευρωπαϊκή και την αμερικανική φιλοσοφία. Η χωρίς ενδοιασμούς αντιγραφή του δυτικού τρόπου απομακρυσμένης εκπαίδευσης ήταν εξ' ορισμού καταδικασμένη σε αποτυχία και συνεπώς έπρεπε να αλλάξει.
- Από την άλλη, τα Ασιατικά πανεπιστήμια προσπάθησαν τα τελευταία χρόνια περισσότερο από ποτέ να προσαρμόσουν την φιλοσοφία τους και τον τρόπο λειτουργίας τους στις ιδιαιτερότητες των κοινωνιών στις οποίες απευθύνονται κατά κύριο λόγο, στις ανάγκες των μαθητευόμενων που διαφέρουν από αυτές των αντίστοιχων Αμερικάνων, Αυστραλών και Ευρωπαίων.

Τα εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ασίας και μάλιστα στο σύνολό τους έχουν υιοθετήσει τη διαμοίραση «συμβατικού» εκπαιδευτικού υλικού, δηλαδή επιλέγουν πάντα την αποστολή του εκπαιδευτικού υλικού σε έντυπη μορφή στους εκπαιδευόμενους. Μάλιστα, τα περισσότερα εξ' αυτών προσφέρουν τα συγγράμματά τους σε περισσότερες από μία ασιατικές γλώσσες ή και στα αγγλικά, ώστε να καλύψουν

όσο τον δυνατόν μεγαλύτερο φάσμα Ασιατών φοιτητών. Στην πλειοψηφία τους, τα εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ασίας ασπάζονται εκπαιδευτικές μεθόδους-μέσα που πιθανότατα στην Ευρωπαϊκή ή Αμερικάνικη πραγματικότητα να φάνταζαν ελαφρώς παρωχημένες ή τουλάχιστον περισσότερο παλιομοδίτικες. Έτσι, τα βασικότερα εκπαιδευτικά μέσα που απαντώνται είναι η εκπαιδευτική τηλεόραση, το ραδιόφωνο, η διαμοίραση CD-ROM και DV-ROM, οι κασέτες, ενώ στο 60% των ιδρυμάτων κάνουν την εμφάνισή τους και πιο σύνθετες πολυμεσικές εφαρμογές (Ramanujam P.R, 2001).

Στην Ευρώπη, στην Αυστραλία και στην Αμερική καταγράφεται ως δεδομένο ετών η ύπαρξη ιστοσελίδας, δικτυακής πύλης, εκπαιδευτικής πλατφόρμας και ηλεκτρονικής υποστήριξης για τη διευκόλυνση των φοιτητών. Στην Ασία δεν συμβαίνει το ίδιο. Μόλις τα 2/3 των ιδρυμάτων διαθέτουν δικτυακή πύλη, στην οποία οι φοιτητές μέσω της απόκτησης προσωπικού κωδικού κατέχουν δικαίωμα πρόσβασης και δύνανται να ενημερώνονται για σημαντικές ημερομηνίες, για χρονοδιαγράμματα, για εργασίες ή να αποκτήσουν πρόσβαση και στην ηλεκτρονική μορφή του εκπαιδευτικού υλικού. Σε όσα ασιατικά ιδρύματα συναντάται δικτυακή πύλη, αυτή συνήθως συνοδεύεται και από την ύπαρξη μιας εκπαιδευτικής πλατφόρμας μέσω της οποίας οι φοιτητές μπορούν να επικοινωνήσουν με τους εκπαιδευτικούς τους ή και να μετέχουν σε ηλεκτρονικές τάξεις, αν αυτές παρέχονται από το εκάστοτε ίδρυμα. Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι ελάχιστα πανεπιστήμια χρησιμοποιούν μια ολοκληρωμένη παροχή ηλεκτρονικής υποστήριξης. Οι συνηθέστερες μέθοδοι για την επίλυση αποριών είναι η τηλεφωνική επικοινωνία με τον καθηγητή ή η αποστολή μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (Yang J.F., 2005).

Μεταξύ των σημαντικότερων εξ' αποστάσεως τριτοβάθμιων ιδρυμάτων της Ασίας συγκαταλέγονται το Open University of Japan, το Indira Gandhi NOU και το Madhya Pradesh Bhoj της Ινδίας, το Universitas Terbuka της Ινδονησίας, το Payame Noor U του Ιράν, το China Central RTVU της Κίνας, το Allama Iqbal Open University του Πακιστάν, το Sukhothai Open University και το Ramkhamhaeng University της Ταϊλάνδης κα (Murphy D. & Yuen K.S., 1998).

2.4 Μελλοντικές εκτιμήσεις

Μέχρι και μερικές δεκαετίες πριν, η αναζήτηση της γνώσης και η διεύρυνση των γνωστικών οριζόντων για κάποιον υποψήφιο φοιτητή ήταν παράγοντες ανάλογοι με την έννοια του χρόνου και του χώρου (Chaney B.H., 2006). Αν σε αυτό συνυπολογιστεί και το κόστος διαμονής στον τόπο φοίτησης και αυτό των μετακινήσεων, η εκπαιδευτική επανάσταση που καλείται εξ' αποστάσεως τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί πραγματικό μονόδρομο. Και αν αρχικά η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση αντιμετωπίστηκε με σκεπτικισμό, πλέον εικάζεται ότι ο αιώνας μας θα είναι σημαδιακός για ό,τι επακολουθήσει, καθώς η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση θα αποτυπωθεί στη συνείδηση των αμέσως επόμενων γενεών φοιτητών ως ο συμβατικός τρόπος εκπαίδευσης, ως η πρώτη, κυρίαρχη επιλογή (Morri A., 1997). Ο αυξανόμενος ρυθμός ίδρυσης ανοιχτών πανεπιστημίων, η διείσδυση εξ' αποστάσεων εκπαιδευτικών διαδικασιών σε μικρές βαθμίδες εκπαίδευσης (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια) ανά τον κόσμο και η επιλογή ολοένα και περισσότερων, μικρών και μεγάλων, συμβατικών πανεπιστημίων να εντάξουν εξ' αποστάσεως προγράμματα στις παρεχόμενες σπουδές τους μόνο τυχαία δεν είναι (Fallon C. & Brown S., 2003).

Φυσικά, ο δρόμος πιθανότατα θα έχει εμπόδια και δυσκολίες, ενώ παράλληλα όσο το φαινόμενο της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης θα γιγαντώνεται, τόσο θα ξεπηδούν και ερωτήματα που επιτακτικά θα ζητούν απαντήσεις από την εκπαιδευτική παγκόσμια κοινότητα (Grocock A., 2002) :

- Αν για την Αμερική, την Ευρώπη και την Αυστραλία εικάζουμε το μέλλον με σχετική βεβαιότητα, τι εγγυήσεις θα μπορούσαμε να έχουμε για την πορεία της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης σε Ασία και Αφρική;
- Πώς θα μπορούσε να αρθεί η διαφορετικότητα των γλωσσών που συναντώνται ανά τον κόσμο, ώστε να υπάρξει μία πραγματικά ανοιχτή παγκόσμια εκπαίδευση;
- Με ποιον τρόπο θα μπορούσαν να υπερκεραστούν οι αντιστάσεις των τελευταίων πολέμων της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης που της καταλογίζουν παραγωγή απομόνωσης, εσωστρέφειας και αντικοινωνικότητας για τους εκπαιδευόμενους;
- Προστατεύουν στο μέγιστο δυνατό βαθμό τα τριτοβάθμια εξ' αποστάσεως ιδρύματα παγκοσμίως τα πνευματικά και συγγραφικά δικαιώματα των ανθρώπων οι οποίοι τα τροφοδοτούν με το έργο τους, που αποτελεί εν δυνάμει

εκπαιδευτικό υλικό; Παρατηρούνται νοσηρά φαινόμενα «απαλλοτρίωσης» του έργου τους από τη μεριά των εξ' αποστάσεως πανεπιστημίων σε αντίθεση με τα συμβατικά πανεπιστήμια όπου τα δεδομένα είναι πιο ξεκάθαρα (Uzuner, S., 2009);

- Πληθώρα ερευνών αποδεικνύουν πως τα ποσοστά εγκατάλειψης των εξ' αποστάσεων σπουδών είναι μεγαλύτερα σε σχέση με εκείνα της συμβατικής εκπαίδευσης. Η παράμετρος της εξατομικευμένης διαχείρισης του χρόνου λειτουργεί ως παγίδα για αρκετούς φοιτητές, οι οποίοι και έχουν ανάγκη από μία λιγότερο απρόσωπη επικοινωνία με τον καθηγητή τους. Θα μπορούσε να αντιστραφεί το κλίμα;

Παρόλα αυτά τα ερωτήματα και τις όποιες δυσκολίες, το μέλλον της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης φαντάζει κάτι παραπάνω από ευοίωνο και ελπιδοφόρο (Morri A., 1997). Άλλωστε, όπως συνήθιζε να λέει και ο Αμερικάνος πολιτικός Frank Clark: «Όταν δεις έναν δρόμο μπροστά σου χωρίς εμπόδια, τότε πιθανότατα αυτός δεν οδηγεί πουθενά».

3. Η Εξ' Αποστάσεως Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στη σύγχρονη Ελληνική & Κυπριακή Πραγματικότητα

3.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται μια προσπάθεια καταγραφής της εξέλιξης της εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικής πραγματικότητας στην Ελλάδα και στη γείτονα Κύπρο. Ποια είναι τα ανοιχτά τριτοβάθμια ιδρύματα που εισήγαγαν το φαινόμενο αυτού του τρόπου εκπαίδευσης στην ελληνική και στην κυπριακή κοινωνία; Ποιοι είναι οι παράμετροι εκείνοι που αποτελούν τα διαφοροποιητικά στοιχεία της «ελληνικής» εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης σε σχέση με τα όσα διαδραματίζονται στο εξωτερικό; Τέλος, στο συγκεκριμένο κεφάλαιο διερευνώνται οι προοπτικές της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

3.2 Εξέλιξη

Πιθανότατα η φυσιολογική κατάσταση για μία χώρα σαν την Ελλάδα θα ήταν να αποτελεί μία από τις πρώτες Ευρωπαϊκές χώρες που ενέταξαν κάποιο εξ' αποστάσεως πανεπιστήμιο στην εκπαιδευτική τους μηχανή. Και αυτό θα ήταν απολύτως φυσιολογικό αν αναλογιστεί κάποιος τα γεωγραφικά ιδιαίτερα γνωρίσματα που φέρει η χώρα. Ο υπερβολικά μεγάλος αριθμός νησιών και ο εξίσου μεγάλος αριθμός ορεινών τόπων με κατοίκους οι οποίοι βρίσκονται χιλιόμετρα μακριά από τα συμβατικά πανεπιστήμια συνθέτουν ένα σκηνικό που αποζητά όσο κανένα άλλο την πλήρη αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικών δράσεων (Βαρσαμίδου, Α. & Ρες, Γ., 2007).

Αντί αυτού, ήταν μόλις το 1992 που κατόπιν πιέσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΟΚ τότε) θεσμοθετείται το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ), που με έδρα την Πάτρα, αποτελεί την πρώτη επίσημη προσπάθεια γνωριμίας της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης με την ελληνική κοινωνία. Το ΕΑΠ ιδρύεται επίσημα με νόμο του ελληνικού κράτους το 1997, αφού 2 χρόνια πριν είχε ορισθεί η πρώτη του Διοικούσα

Επιτροπή. Παρόλο που η ίδρυση του ΕΑΠ συμπίπτει με μία εποχή μειωμένων κρατικών πόρων για την ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση, ήδη από τις πρώτες χρονιές της λειτουργίας του, οι αιτήσεις υποψήφιων φοιτητών (προπτυχιακού και μεταπτυχιακού επιπέδου) υπερβαίνουν τις προσφερόμενες από το ίδρυμα θέσεις κάθε προγράμματος. Αυτό καταδεικνύει την ανάγκη ύπαρξης μιας εναλλακτικής μορφής εκπαίδευσης και στην Ελλάδα (Καμπουράκης Γ. & Λούκης Ε., 2006).

Το παράδειγμα του ΕΑΠ ακολουθούν πολλά τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Ελλάδα, τα οποία αν και συμβατικά, κάνουν την απαρχή στην παροχή εξ' αποστάσεως προγραμμάτων. Το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Πανεπιστήμιο Κρήτης, το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο είναι μονάχα μερικά από αυτά. Αξίζει βέβαια να σημειωθεί πως όλα τα παραπάνω συμβατικά ιδρύματα δύνανται να προσφέρουν πιστοποιητικά κατάρτισης κυρίως και όχι αναγνωρισμένα ισότιμα εξ' αποστάσεως πτυχία, κάτι που διά νόμου είναι σε θέση να κάνει μόνο το ΕΑΠ.

Αριθμός αιτήσεων για τα προγράμματα του ΕΑΠ

Μία πολύ ενδιαφέρουσα προς μελέτη παράμετρος δεν είναι άλλη από τον αριθμό αιτήσεων που αριθμεί χρόνο με τον χρόνο το κορυφαίο εξ' αποστάσεως τριτοβάθμιο ίδρυμα της χώρας. Είναι η παράμετρος εκείνη που πέρα από οποιοδήποτε στατιστικό στοιχείο δύναται να καταδείξει την πραγματική δυναμική της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης στην Ελλάδα, καθώς και το κατά πόσο προσελκύει το ενδιαφέρον υποψήφιων φοιτητών.

Ο πίνακας που ακολουθεί αποτυπώνει την τάση για την πρώτη 15ετία του αιώνα μας :

Ακαδημαϊκό Έτος	Αιτήσεις για Προπτυχιακά Προγράμματα	Αιτήσεις για Μεταπτυχιακά Προγράμματα	Σύνολο
2000-2001	13475	10317	23792
2001-2002	27041	21367	48408
2002-2003	23074	19781	42855
2003-2004	31187	21159	52346
2004-2005	35697	30282	65979
2005-2006	45228	39527	84755
2006-2007	31092	30468	61560
2007-2008	32004	33568	65572
2008-2009	33794	38545	72139
2009-2010	33347	40954	74301
2010-2011	31559	44919	76478
2011-2012	23424	33845	57269
2012-2013	14764	25181	39945
2013-2014	12480	22380	34860
2014-2015	14803	27101	41904
2015-2016	13964	25618	39582

Πηγή: <https://www.eap.gr/>

Ο πίνακας καταδεικνύει πως αν και ο σκεπτικισμός ήταν συμπορευόμενη έννοια με την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση τουλάχιστον στα πρώτα χρόνια λειτουργίας του πανεπιστημίου, ακολούθησε μία δεκαετία (2003-2012), που με ιστορικό ρεκόρ τη χρονιά 2005-2006 με 84755 αιτήσεις, το ΕΑΠ καθιερώθηκε στην συνείδηση των εν δυνάμει φοιτητών ως ένας ισότιμος τριτοβάθμιος φορέας. Πέρα από το υψηλό ρεκόρ του 2005-2006, ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα εξής στοιχεία:

- Το 2007-2008 είναι η πρώτη χρονιά που το ΕΑΠ μετατρέπεται περισσότερο σε «τριτοβάθμιο ίδρυμα μεταπτυχιακών», αφού οι αιτήσεις των μεταπτυχιακών προγραμμάτων είναι περισσότερες από τις αντίστοιχες για τα προπτυχιακά, κάτι που συνεχίζει να υφίσταται μέχρι και σήμερα.
- Το 2011-2012 είναι η τελευταία χρονιά που οι αιτήσεις στο ΕΑΠ κυμαίνονται σε τόσο υψηλά επίπεδα. Από τότε μέχρι και σήμερα, οι αιτήσεις έχουν μειωθεί

σημαντικά. Μία πιο καθησυχαστική άποψη θέλει την υποψήφια δεξαμενή εν δυνάμει εκπαιδευόμενων να έχει ελαττωθεί σημαντικά, με πολλούς εξ' αυτών να έχουν στρέψει το ενδιαφέρον τους και να μετέχουν σε εξ' αποστάσεως προγράμματα που παρέχονται από ιδρύματα πέραν του ΕΑΠ ή να έχουν σταδιακά «απορροφηθεί» από προγράμματα που προσφέρει το ίδιο το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Είναι όμως αυτή η πρωτεύουσα αιτία ή μήπως ο σκεπτικισμός επιστρέφει;

Η πορεία από το 2016 μέχρι και σήμερα

Ο μειωμένος αριθμός αιτήσεων είναι μία πραγματικότητα για το ΕΑΠ που συνεχίζεται απτότητα από το 2016 μέχρι και σήμερα, που η πορεία τους δείχνει να ομαλοποιείται. Τονίζονται τα στοιχεία για το ΕΑΠ καθότι είναι το τριτοβάθμιο εκείνο ίδρυμα του οποίου το όνομα αποτελεί συνώνυμη έννοια με την εξ' αποστάσεως τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα. Παράλληλα, παρατηρείται μία αύξηση των αιτήσεων από τη μεριά των Ελλήνων υποψήφιων φοιτητών, στα πλαίσια πάντα που η ελληνική οικονομική κρίση το επιτρέπει, σε προγράμματα που προσφέρονται από Κυπριακά, από ιδιωτικά και ευρωπαϊκά ιδρύματα. Ποιοί ήταν όμως οι λόγοι για τους οποίους εμφανίζεται ξανά ο μανδύας του σκεπτικισμού στη δημόσια ανοιχτή εκπαιδευτική πραγματικότητα της χώρας;

Είναι σαφές ότι η κρίση που καταβάρθρωσε την οικονομία της χώρας αποτελεί μία από τις πρωταρχικές αιτίες για τις οποίες το ΕΑΠ εμφανίζεται να χάνει μέρος της δυναμικής του. Πολλοί άνθρωποι έμειναν δίχως εργασία, με τις προτεραιότητες πλέον για μεγάλη μερίδα της κοινωνίας να μεταβάλλονται (Κωστοπούλου Α., 2012). Σε αυτό καλό θα ήταν να συνυπολογιστεί και ένα παράβολο ύψους 50 € που θεσπίστηκε από το ΕΑΠ το 2016 ως παράβολο αίτησης, παράγοντας όμως που για αρκετούς υποψήφιους φοιτητές δε λειτούργησε προτρεπτικά.

Είναι όμως μονάχα η κρίση υπεύθυνη για τα ελληνικά δρώμενα; Η απάντηση δίδεται σχετικά εύκολα αν μελετηθεί η χαρακτηριστική αποστροφή πλέον των Ελλήνων για προγράμματα, τα οποία μερικά χρόνια πριν ήταν αρκετά δημοφιλή. Οι «Σπουδές στον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό» είναι ένα από τα παρεχόμενα προπτυχιακά προγράμματα του ΕΑΠ που αποτελεί ένα τυπικό παράδειγμα των όσων αναφέρθηκαν. Το 2005-2006, την

χρονιά δηλαδή που ο πήχης των αιτήσεων στήθηκε υψηλότερα από ποτέ, οι αιτήσεις για το εν λόγω πρόγραμμα έφτασαν τις 5696, τη στιγμή που οι προσφερόμενες θέσεις ήταν 800. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως οι πιθανότητες εισαγωγής δεν ήταν με το μέρος του υποψήφιου, αφού τα κατάφερε ο 1 στους 7,12 που αιτούνταν. Το 2016-2017 οι αιτήσεις για το συγκεκριμένο πρόγραμμα είναι μόλις 1025, τη στιγμή που οι προσφερόμενες θέσεις εμμένουν στις 800. Ο 1 στους 1,28 υποψήφιους επιτυγχάνει την εισαγωγή του στο πρόγραμμα. Μία χρονιά μετά, το 2017-2018, οι αιτήσεις καταγράφουν την χαμηλότερη μέχρι τότε πτήση τους υπερβαίνοντας μετά βίας το φράγμα των 400 (402), ενώ το 2018-2019 τα δεδομένα φαντάζουν πιο απογοητευτικά από ποτέ με μόλις 198 αιτήσεις και όλες φυσικά επιτυχημένες. Με αυτά τα δεδομένα, δεν είναι καθόλου απίθανο τα επόμενα 2 ή 3 χρόνια να είναι η ίδια η τότε δεξαμενή υποψήφιων φοιτητών που θα «υποχρεώσει» το ΕΑΠ σε παύση του προγράμματος (<https://www.esos.gr>).

ΣΠΟΥΔΕΣ ΣΤΟΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ			
ΕΤΟΣ	ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΕΣ ΘΕΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΙΤΗΣΕΩΝ	ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ
2005-2006	800	5696 ↓	1 / 7,12 ↑
2016-2017	800	1025 ↓	1/ 1,28 ↑
2017-2018	800	402 ↓	1/ 1 ↑
2018-2019	800	198 ↓	1/ 1 -

Αντίστοιχη πορεία καταγράφει πληθώρα προπτυχιακών προγραμμάτων κυρίως, γεννώντας το ερώτημα αν για αυτήν την άκρατη κατιούσα ενδιαφέροντος στην Ελλάδα ευθύνονται και οι ίδιοι οι εξ' αποστάσεως τριτοβάθμιοι φορείς. Ερώτημα το οποίο θα απασχολήσει την παρούσα εργασία σε επόμενη ενότητα του κεφαλαίου (3.5), όπου θα εκτιμηθούν οι προοπτικές και οι μελλοντικές συνθήκες για το ΕΑΠ και την εξ' αποστάσεως τριτοβάθμια εκπαίδευση στην ελληνική επικράτεια.

Ένα ακόμα στοιχείο που φέρει βαρύνουσα σημασία είναι το ποσοστό Ελλήνων φοιτητών που εγκαταλείπουν τις εξ' αποστάσεως σπουδές τους, ανεξαρτήτως από τον εκπαιδευτικό φορέα στον οποίον έχουν εγγραφεί. Το ποσοστό αυτό διαγράφει μία σχετικά σταθερή πορεία, αλλά ο 1 στους 4 φοιτητές που διακόπτουν τις σπουδές τους δεν παύει να είναι ένα σχετικά υψηλό ποσοστό σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Frankola K., 2001).

Η Κυπριακή πραγματικότητα

Το Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου (Α.Π.ΚΥ) ιδρύεται το 2002, με τη διοικούσα του επιτροπή να αποφασίζεται έναν χρόνο αργότερα. Τον Σεπτέμβριο του 2006 αρχίζει και επισήμως τη λειτουργία του, δεχόμενο τους πρώτους του φοιτητές και συνάμα αποτελεί την πρώτη επένδυση της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ανοιχτή και εξ' αποστάσεως τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Σε σχέση με την ελληνική κοινωνία, οι Κύπριοι έχοντας παρακολουθήσει τα νηπιακά βήματα του ΕΑΠ στην Ελλάδα φάνηκαν περισσότερο «υποψιασμένοι» και λιγότερο σκεπτικιστές σχετικά με αυτή την νέα εκπαιδευτική προσπάθεια (Σοφός, Α., Κώστα, Α. & Παράσχου Β., 2015). Έτσι, από τους πρώτους 162 φοιτητές και τα μόλις 2 προγράμματα που αριθμούσε το Α.Π.ΚΥ στον πρώτο χρόνο λειτουργίας του, σήμερα φιλοξενεί περισσότερους από 4500 φοιτητές, όντας το κυπριακό πανεπιστήμιο που μετρά τους περισσότερους μεταπτυχιακούς φοιτητές στο νησί. Παράλληλα και παρά το αυξημένο κόστος φοίτησης σε σχέση με τα ελληνικά δεδομένα, εκτιμάται ότι περισσότεροι από τους μισούς φοιτητές του είναι Έλληνες. Το Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου από το 2006 μέχρι και σήμερα, σε αυτά τα λίγα χρόνια ζωής, έχει επιτελέσει σημαντικό έργο για την ανάπτυξη της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης στην Κύπρο. Συγκεκριμένα:

- Προσφέρει αναγνωρισμένα προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα με βάση τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές και τα οποία αναγνωρίζονται και μέσω Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π στην Ελλάδα.
- Αποτέλεσε τον κινητήριο μοχλό ώστε πολλά πανεπιστήμια της Κύπρου να εντάξουν εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικές δράσεις στο πρόγραμμά τους.

Συγκεκριμένα, με πρωτοβουλία του το Α.Π.ΚΥ άνοιξε δίαυλο επικοινωνίας με το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, το Frederick University, το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, το πανεπιστήμιο Λευκωσίας, το Neapolis University, το UCLAN University, ώστε όλα τα παραπάνω να εντάξουν συνεργατικά με το Α.Π.ΚΥ κάποιο εξ' αποστάσεως πρόγραμμα στο εκπαιδευτικό τους πλαίσιο.

3.3 Ελληνικά και Κυπριακά τριτοβάθμια ιδρύματα

Στην ενότητα αυτή καταγράφονται τα σπουδαιότερα ανοιχτά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Επίσης, παρατίθενται οι σημαντικότερες εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικές δράσεις που προσφέρονται τόσο από κάποιο συμβατικό εκπαιδευτικό ίδρυμα, όσο και από τη συνεργασία 2 ιδρυμάτων.

Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ)

Το Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο αποτελεί ένα δημόσιο ΑΕΙ της Ελλάδος του οποίου η ίδρυση θεσμοθετήθηκε από το 1992, ενώ 5 χρόνια αργότερα ξεκίνησε και επίσημα η λειτουργία του. Εδρεύει στην Πάτρα, όμως οι εκπαιδευτικές του δράσεις καλύπτουν ένα πολύ μεγάλο αριθμό ελληνικών πόλεων, μεταξύ των οποίων Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Ηράκλειο, Λάρισα, Χανιά, Ιωάννινα, Κοζάνη, Τρίπολη, Κομοτηνή. Σήμερα το ΕΑΠ αριθμεί περίπου 48000 προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές, ενώ ένα από τα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα είναι η συμμετοχή των φοιτητών στις δαπάνες της φοίτησής τους (Κωστοπούλου Α., 2012).

Τα πτυχία που παρέχονται από το ΕΑΠ θεωρούνται άμεσα ισότιμα με αυτά που δίδονται από κάθε Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα της χώρας. Τα προσφερόμενα προγράμματα του ιδρύματος αφορούν προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο, ενώ διαθέσιμη κάθε χρόνο είναι και μία γκάμα τόσο διδακτορικών προγραμμάτων, όσο και προγραμμάτων με μικρότερη διάρκεια (6 ή 12 μήνες) των οποίων η φοίτηση οδηγεί σε

μία μορφή πιστοποίησης-επιμόρφωσης. Τη δεδομένη χρονική στιγμή τα προγράμματα προπτυχιακού επιπέδου είναι 6 και συγκεκριμένα: Διοίκηση Επιχειρήσεων & Οργανισμών, Ισπανική Γλώσσα & Πολιτισμός, Πληροφορική, Σπουδές στον Ελληνικό Πολιτισμό, Σπουδές στον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό και Σπουδές στις Φυσικές Επιστήμες. Προγράμματα μεταπτυχιακού επιπέδου προσφέρονται στις κατηγορίες: τεχνική Εκπαίδευση, Σπουδές στην Αγωγή, Ξένες Γλώσσες, Διοίκηση & Οικονομία, Εφαρμοσμένες Τέχνες, Πληροφορική, Θετικές Επιστήμες και Επιστήμες της Αγωγής. Το εκπαιδευτικό υλικό που παρέχεται από το ΕΑΠ είναι σε έντυπη, αλλά και σε οπτικοακουστική μορφή και διαμορφώνεται από ειδικό εκπαιδευτικό εργαστήριο. Η ελάχιστη διάρκεια σπουδών ορίζεται στα 4 χρόνια για προπτυχιακά προγράμματα και στα 2 για μεταπτυχιακά προγράμματα.

Η ελάχιστη απαίτηση για την εισαγωγή σε κάποιο προπτυχιακό πρόγραμμα του ΕΑΠ αποτελεί το απολυτήριο Λυκείου, ενώ ακολουθείται θεωρητικά το αρθρωτό σύστημα λήψης πτυχίου με βασική θεμέλια λίθο τη Θεματική Ενότητα, κατά το οποίο ο φοιτητής δύναται να επιλέγει ο ίδιος τον συνδυασμό των Θεματικών Ενοτήτων που θα παρακολουθήσει (ασχέτως προγράμματος), ώστε το πτυχίο του να ανταποκρίνεται στο ακριβές γνωστικό πεδίο που τον ενδιαφέρει. Δυστυχώς, λόγω του περιορισμένου αριθμού προπτυχιακών και μεταπτυχιακών προγραμμάτων που προς το παρόν προσφέρονται (αρκεί να αναλογιστεί κανείς την αντιδιαστολή με το Open University της Μεγάλης Βρετανίας που προσφέρει περισσότερα από 650 προγράμματα στα τρία βασικά επίπεδα), η παραπάνω δομική αρχή παραμένει ακόμα σε θεωρητικό περισσότερο πλαίσιο (Filippakou, O, 2003). Το ΕΑΠ ακολουθώντας τα ευρωπαϊκά ανοιχτά πανεπιστήμια υιοθετεί πλέον τις βμηνιαίες Θεματικές Ενότητες, αντικαθιστώντας σταδιακά τις ετήσιες, κάτι που το βοηθά να δέχεται νεοεισελθόντες φοιτητές 2 φορές ετησίως (Παυλάκης Α. & Τάλιας Μ., 2011).

Το κόστος φοίτησης παραμένει μέχρι και σήμερα ίδιο με βάση την τελευταία τροποποίηση που έλαβε χώρα κατά το ακαδημαϊκό έτος 2016-2017. Συγκεκριμένα, κάθε Θεματική Ενότητα προπτυχιακού επιπέδου κοστίζει 500 ευρώ, ενώ η αντίστοιχη για τα μεταπτυχιακά προγράμματα 650 ευρώ. Συνολικά, το κόστος για ένα προπτυχιακό πρόγραμμα ανέρχεται στις 6000 ευρώ (12 θεματικές), ενώ για ένα μεταπτυχιακό πρόγραμμα στις 3250 ευρώ (5 θεματικές). Συγκριτικά με ιδρύματα του εξωτερικού το κόστος αυτό δεν θεωρείται μεγάλο, παρά το γεγονός πως για μία ταλαιπωρημένη

οικονομικά κοινωνία όπως η ελληνική σίγουρα αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα. Υπό αυτό το πρίσμα, το ΕΑΠ προσπαθεί να αυξήσει και τις παρεχόμενες υποτροφίες για όσους άριστευσαν τόσο σε προπτυχιακό, όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο. Επίσης, παρέχονται εκπτώσεις σε φοιτητές, οι οποίοι πληρούν κάποια συγκεκριμένα κοινωνικά κριτήρια, καθώς και σε αυτούς των οποίων συγγενικά πρόσωπα επίσης σπουδάζουν στο ΕΑΠ. (Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, 2006)

Το ΕΑΠ δίνει τη δυνατότητα στους φοιτητές του να παρακολουθήσουν τις παραδόσεις των Θεματικών τους Ενοτήτων (Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις) και δια ζώσης, κρατώντας «ζωντανή» αυτήν τη συμβατική εκπαιδευτική μέθοδο (Νικολάκη & κα, 2013). Τέλος, το ΕΑΠ συμμετέχει σε πληθώρα συνεργατικών εκπαιδευτικών δράσεων (από κοινού προγράμματα-σεμινάρια, πρόσβαση σε εκπαιδευτικό υλικό κα) με σημαντικά ιδρύματα όπως Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, το Α.Π.ΚΥ, το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου κα (Anastasiades & Iliadou, 2010).

Ανοιχτό Πανεπιστήμιο Κύπρου (Α.Π.ΚΥ)

Το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο Κύπρου αποτελεί το δεύτερο παλιότερο δημόσιο ίδρυμα της Κύπρου και τον μοναδικό εκπαιδευτικό φορέα που δύναται να προσφέρει τριτοβάθμιες εξ' αποστάσεως αναγνωρισμένες σπουδές για την χώρα. Ιδρύθηκε το 2002, εδρεύει στη Λευκωσία, ενώ όπως προαναφέρθηκε δέχτηκε τους πρώτους του 162 φοιτητές κατά το ακαδημαϊκό έτος 2006-2007, όταν και λειτούργησε για πρώτη φορά. Το Α.Π.ΚΥ θεωρείται ισότιμο με κάθε αναγνωρισμένο τριτοβάθμιο ίδρυμα του πλανήτη, ασχέτως αν το τελευταίο υιοθετεί συμβατικές ή εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικές μεθόδους.

Το Α.Π.ΚΥ είναι σε θέση να προσφέρει 4 προπτυχιακά προγράμματα Σπουδών (Σπουδές στον Ελληνικό Πολιτισμό, Διοίκηση Επιχειρήσεων, Αστυνομικές Σπουδές, Οικονομικά), ενώ σε επίπεδο μεταπτυχιακών απαντώνται 15 ελληνόφωνα προγράμματα, 3 προσφερόμενα στην αγγλική γλώσσα και 1 που συναντάται και στις 2 εκδοχές (Διοίκηση Επιχειρήσεων- MBA). Και στη περίπτωση του Α.Π.ΚΥ η ελάχιστη διάρκεια πλήρους φοίτησης ισοδυναμεί με 4 χρόνια για τα προπτυχιακά προγράμματα και με 2

για τα μεταπτυχιακά. Επίσης, στο Α.Π.ΚΥ συναντώνται και προγράμματα εξειδικευμένων θεμάτων μικρής διάρκειας, τα οποία και είναι προϊόν συνεργασίας του πανεπιστημίου με ευρωπαϊκούς εκπαιδευτικούς φορείς, με ερευνητικά ιδρύματα, με πανεπιστήμια κ.α.

Το κόστος φοίτησης στο Α.Π.ΚΥ κυμαίνεται σε υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με τα ισχύοντα δεδομένα στο ΕΑΠ και ποικίλει ανάλογα με το πρόγραμμα που επιλέγει ο εκάστοτε φοιτητής. Τα τελευταία χρόνια και λόγω της ελληνικής οικονομικής κρίσης έχουν γίνει προσπάθειες ώστε τα δίδακτρα να μειωθούν. Μειωμένα δίδακτρα είναι σε ισχύ για μεταπτυχιακούς ή διδακτορικούς φοιτητές με 3 εξαρτώμενα και άνω τέκνα.

Λόγω και της συμμετοχής αρκετών Ελλήνων φοιτητών στα προγράμματα του Α.Π.ΚΥ, οι Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις πραγματοποιούνται διαδικτυακά.

Το Α.Π.ΚΥ μετρά ήδη περισσότερους από 3500 αποφοίτους, ενώ οι εν ενεργεία φοιτητές του σε προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα φλερτάρουν με το φράγμα των 5000. Από αυτούς, το 34,5% φοιτά σε κάποιο προπτυχιακό πρόγραμμα, το 63,9% είναι μεταπτυχιακού επιπέδου, ενώ τέλος το 1,6% απαρτίζεται από υποψήφιους διδάκτορες. Το Α.Π.ΚΥ υιοθέτησε από το προγενέστερο αυτού ΕΑΠ στοιχεία για πολλές δομικές και θεσμικές του αρχές (Λιοναράκης Α, 1998).

Άλλες εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικές δράσεις

Έστω και σχετικά αργοπορημένα, αρκετά συμβατικά ελληνικά πανεπιστήμια ακλούθησαν την αλλαγή φιλοσοφίας των μεγαλύτερων Αμερικανικών και Ευρωπαϊκών και ενέταξαν εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικά προγράμματα και δράσεις στο εκπαιδευτικό τους πλαίσιο (Λιοναράκης Α. & Σπανακά Α., 2010).

Το 2012, το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης ιδρύει τη Δομή Δια Βίου Μάθησης μέσω της οποίας προκηρύσσονται συνεχώς επίκαιρα εξ' αποστάσεως προγράμματα, τα οποία τις περισσότερες φορές διαρκούν από 2 έως 6 μήνες και οδηγούν σε βεβαίωση παρακολούθησης και πιστοποιητικό επιμόρφωσης. Συνήθως, οι ηλεκτρονικές εκπαιδευτικές «συναντήσεις» πραγματοποιούνται εντός πλατφόρμας, η οποία και δίδει την δυνατότητα τηλεδιασκέψεων μέσω του συστήματος BigBlueButton (BBB).

Το πανεπιστήμιο Πειραιά προσφέρει πλέον πληθώρα σεμιναρίων μέσω πλατφόρμας σε μεγάλη γκάμα επιστημονικών πεδίων όπως «Χρηματοοικονομικό Σύστημα και Επενδυτικές Αποφάσεις», «Διαχείριση Εφοδιαστικής Αλυσίδας», «Ανάπτυξη και Χρηματοδότηση ΜΜΕ», «Χρηματοοικονομική Λογιστική και Ελεγκτική», «Διαχείριση Ανθρώπινου Δυναμικού» κα. Όλα τα σεμινάρια διαρκούν από 1 έως 6 μήνες, με τους 3 μήνες να είναι η επικρατούσα τιμή.

Online μαθήματα προσφέρει και το Πανεπιστήμιο Αθηνών και μάλιστα σε ένα ευρύ σύνολο γνωστικών αντικειμένων που περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων μαθήματα Υγείας και Ευεξίας, μαθήματα Δημόσιου Μάνατζμεντ, μαθήματα Ειδικής Διαπαιδαγώγησης κα, με την παρακολούθησή τους να διαρκεί συνήθως 3 μήνες και να οδηγεί σε λήψη Πιστοποιητικού Εξειδικευμένης Επιμόρφωσης.

Το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας προσφέρει εξ' αποστάσεως μεταπτυχιακά τόσο στην «Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση», όσο και στη «Σχολική Ψυχολογία». Μάλιστα, όσον αφορά την «Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση» συνεργάζεται με το Πανεπιστήμιο Πατρών, ενώ το μεταπτυχιακό «Σχολική Ψυχολογία» προσφέρεται από κοινού με το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.

Το Ευρωπαϊκό πανεπιστήμιο Κύπρου, με έδρα τη Λευκωσία και όντας μέλος του οργανισμού *Laureate International Universities* που αφορά μη κρατικά πανεπιστήμια ανά τον κόσμο προσφέρει εξ' αποστάσεως προγράμματα σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο, τα οποία μάλιστα φέρουν την έγκριση και του ΔΟΑΤΑΠ (Λιοναράκης Α. & Σπανακά Α., 2010).

Σε γενικές γραμμές και πέρα των όσων προαναφέρθηκαν, εξ' αποστάσεως προγράμματα προσφέρονται πλέον από πολλά Πανεπιστήμια τόσο της Ελλάδος, όσο και της Κύπρου.

3.4 Οι διαφορές με τα δεδομένα του εξωτερικού

Εάν απομονωθούν τα δεδομένα που σχετίζονται με το ΕΑΠ και το Α.Π.ΚΥ, θεωρώντας ότι αυτά τα ανοιχτά τριτοβάθμια ιδρύματα αντιπροσωπεύουν πλήρως τα τεκταινόμενα για τα της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης στην Ελληνική και Κυπριακή

πραγματικότητα, σίγουρα θα καταγραφούν αρκετές διαφορές σε σχέση με τα ισχύοντα στο εξωτερικό (Βεργίδης Δ., 1998).

Ήταν και είναι έτοιμη η ελληνική κοινωνία;

Η πρώτη και μία από τις βασικότερες διαφορές ξεκινάει από τον ίδιο το βαθμό δεκτικότητας που φέρει η ελληνική κοινωνία όσον αφορά εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικές δράσεις. Οι γενιές φοιτητών, τόσο αυτές που είναι ενεργές στην παρούσα φάση όσο και αυτές που θα ακολουθήσουν στο άμεσο μέλλον δεν είναι εξοικειωμένες με την έννοια της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Αυτό λογίζεται ως απολύτως φυσιολογικό καθότι οι άνθρωποι αυτοί μέχρι και τα 18 τους σπανίως έχουν την οποιαδήποτε επαφή με εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικές διαδικασίες τόσο σε επίπεδο πρωτοβάθμιας, όσο και σε επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κάτι παντελώς διαφορετικό σε σχέση με τα παιδιά των αμερικανικών και πολλών ευρωπαϊκών πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων ιδρυμάτων.

Οι τίτλοι σπουδών που προσφέρονται από τα εξ' αποστάσεως πανεπιστήμια είναι ισότιμοι με τους αντίστοιχους τίτλους συμβατικών πανεπιστημίων. Αυτό τουλάχιστον ισχύει τόσο σε θεωρητικό όσο και σε ουσιαστικό επίπεδο για όλες σχεδόν τις κοινωνίες που εξ' αρχής αγκάλιασαν την έννοια της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Πόσο κοντά φαντάζει αυτή η αντίληψη σε μία κοινωνία όπως η ελληνική;

Αργοπορημένες οι πρώτες προσπάθειες

Μία ακόμα σημαντική διαφορά σε σχέση με το παγκόσμιο γίνεσθαι έγκειται στον χρόνο ίδρυσης. Ενδεικτικά αξίζει να αναφερθεί πως το Open University της Μεγάλης Βρετανίας ιδρύθηκε το 1969, κάνοντας δηλαδή τα νηπιακά του βήματα σχεδόν 3 δεκαετίες νωρίτερα από το ΕΑΠ και το Α.Π.ΚΥ. Αυτό όμως αποτελεί μία παράμετρο η οποία γεννά ακόμα περισσότερες διαφορές, που απαντώνται τόσο στο εύρος προσφερόμενων προγραμμάτων, όσο και στις τεχνολογίες που υιοθετούνται για να υπηρετήσουν την εκπαίδευση.

Εύρος Προγραμμάτων

Εμμένοντας στο παράδειγμα του Open University και των άνω των 650 προγραμμάτων που προσφέρει, αναδύεται η χαοτική διαφορά που υφίσταται στο εύρος των προσφερόμενων προγραμμάτων. Ένας Έλληνας ή Κύπριος φοιτητής συχνά καλείται να επιλέξει από ένα περιορισμένο κάδρο με λιγότερα από 30 μεταπτυχιακά προγράμματα, ενώ η κατάσταση φαντάζει ακόμα πιο αμήχανη όταν γίνεται λόγος για τα προπτυχιακά προγράμματα (Κωστοπούλου Α., 2012).

Αρθρωτό σύστημα λήψης πτυχίου

Τόσο το ΕΑΠ όσο και το Α.Π.ΚΥ έχουν υιοθετήσει ένα ευέλικτο σύστημα λήψης πτυχίου, κατά το οποίο ο ίδιος ο φοιτητής δύναται να επιλέγει πως θα «χτίσει» τις απαραίτητες μονάδες για να ολοκληρώσει τις σπουδές του. Τα 2 ελληνικά ιδρύματα έχουν υιοθετήσει σαν βασική εκπαιδευτική «μονάδα» τη Θεματική Ενότητα και όχι το μάθημα, κάτι που συναντάται και στα ισχύοντα του εξωτερικού. Το πρόβλημα σε αυτό πηγάζει ξανά από τα λίγα προσφερόμενα προγράμματα και συνεπώς την περιορισμένη δεξαμενή Θεματικών Ενοτήτων, μέσα από την οποία δύναται να επιλέγει ο εκάστοτε φοιτητής (Λιοναράκης Α, 2005).

Περιορισμένο δίκτυο «συγγενικών» εγκαταστάσεων

Τα συμβατικά τριτοβάθμια ιδρύματα συνήθως χαρακτηρίζονται για τις οργανωμένες και συγκεντρωμένες κτιριακές εγκαταστάσεις που διαθέτουν. Η φύση της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης όμως απαιτεί τη δημιουργία ενός καλά οργανωμένου δικτύου που θα περιλαμβάνει χώρους και εγκαταστάσεις σε όσο το δυνατόν περισσότερες περιοχές πέραν της έδρας, ώστε να καλυφθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο οι ανάγκες των φοιτητών (Λιοναράκης Α., 2005). Κέντρα μελέτης και διεξαγωγής ομαδικών συναντήσεων, κέντρα εξετάσεων, συμβουλευτικά εκπαιδευτικά κέντρα, βιβλιοθήκες και αίθουσες υπολογιστών είναι μονάχα μερικές βασικές ανάγκες σε χώρους που έχει ένα εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικό ίδρυμα για περισσότερες από μία

περιοχές (Σπανακά Α., 2011). Το εκπαιδευτικό δίκτυο του Open University σε αυτή την κατεύθυνση περιλαμβάνει εντός και εκτός Μεγάλης Βρετανίας πάνω από 350 τέτοια κέντρα. Την ίδια στιγμή το ΕΑΠ φέρει εξεταστικά κέντρα και κέντρα μελέτης σε 9 πόλεις, ενώ το Α.Π.ΚΥ σε 4, αφορώντας μονάχα τη διαδικασία της εξέτασης (Lionarakis Α., 1999).

Δίαυλος συνδεσιμότητας σπουδών και αγοράς εργασίας

Στην ενότητα 3.2 παρατέθηκαν στατιστικά στοιχεία για τη μείωση αιτήσεων στο ΕΑΠ σε προγράμματα όπως «Σπουδές στον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό». Ένα βασικό, όσο απλοϊκό και αν φαντάζει, ερώτημα που προκύπτει για τον εκάστοτε υποψήφιο φοιτητή κατά την επιλογή ενός προγράμματος σχετίζεται με το ποια η δυναμική του εν λόγω προγράμματος στην αγορά εργασίας και αν υφίσταται σύνδεση μεταξύ τους. Ο εκάστοτε τριτοβάθμιος εκπαιδευτικός φορέας που προσφέρει ένα πρόγραμμα οφείλει να έχει απάντηση σε ένα ερώτημα όπως το προηγούμενο. Αν δυσκολευτεί να δώσει απάντηση σε αυτό το ερώτημα, τότε διαγράφεται μπροστά του η επιλογή της διαφοροποίησης των προσφερόμενων προγραμμάτων ως μονόδρομος. Η εμμονή σε προγράμματα τα οποία αδυνατούν να αποτελέσουν το συνδετικό κρίκο του φοιτητή με την αγορά εργασίας αποτελεί μία κόκκινη γραμμή για τη συντριπτική πλειοψηφία των εξ' αποστάσεως τριτοβάθμιων ιδρυμάτων του εξωτερικού. Το ΕΑΠ και το Α.Π.ΚΥ, πέρα από τη διεύρυνση της βάσης των προσφερόμενων προγραμμάτων, θα πρέπει πιο έγκαιρα να αξιολογούν και να αναθεωρούν υφιστάμενα προγράμματα, τα οποία η ίδια η εποχή τείνει να εξαυλώσει (Λιοναράκης Α., 2006).

Διαφορετικά κριτήρια εισαγωγής

Τα κριτήρια εισαγωγής σε ένα εξ' αποστάσεως τριτοβάθμιο ίδρυμα δεν πρέπει να θεωρούνται κοινά. Τόσο το ΕΑΠ όσο και το Α.Π.ΚΥ θέτουν ως προαπαιτούμενο για την είσοδο σε κάποιο προπτυχιακό τους πρόγραμμα την ολοκλήρωση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από τη μεριά του φοιτητή. Κάτι αντίστοιχο δεν ισχύει για όλα τα αντίστοιχα πανεπιστήμια ανά τον κόσμο. Το Open University υποστηρίζοντας πλήρως τον όρο «ανοιχτή εκπαίδευση» καλεί και αυτούς τους ενήλικες που δεν έχουν

ολοκληρώσει τις δευτεροβάθμιες σπουδές τους να ενταχθούν στο εκπαιδευτικό τους πλαίσιο. Συγκεκριμένα, προσφέρει τροποποιημένα προγράμματα, τα οποία έχουν διάρκεια 1-2 έτη περισσότερο από τα κανονικά, έτσι ώστε ο φοιτητής να προετοιμαστεί αρτιότερα για τη δύσκολη συνέχεια, καλύπτοντας τα κενά που έχει για το γνωστικό αντικείμενο από τη μη ολοκλήρωση των δευτεροβάθμιων σπουδών του (Λιοναράκης Α., 2006).

3.5 Μελλοντικές εκτιμήσεις

Η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση μετρά περίπου 20 έτη ζωής στην ελληνική εκπαιδευτική σκηνή. Η ύπαρξη του ΕΑΠ κρίνεται αναγκαία και επιβεβλημένη. Παρόλα αυτά ο μήνας του μέλιτος μεταξύ ΕΑΠ και κοινωνίας και η περίοδος χάριτος που διένυε ο πρώτος εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικός οργανισμός της χώρας έχουν παρέλθει προ πολλού. Το μέλλον επιτάσσει περισσότερες πράξεις, μια που αναπόφευκτα η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα δεν αποφεύγει τη σύγκριση με τα όσα ισχύουν στην υπόλοιπη Ευρώπη και στην Αμερική.

Το Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο οφείλει να φανεί πιο ριζοσπαστικό από ποτέ, αποτελώντας το μονοπάτι εκείνο που θα οδηγήσει πλήρως καταρτισμένους τελειόφοιτους στη δύσβατη αγορά εργασίας (Λιοναράκης Α., 2008). Σε αυτό το πλαίσιο, θα πρέπει όλα εκείνα τα νέα, επίκαιρα και καινοτόμα προγράμματα (σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο) να μετατραπούν από απλό σχέδιο επί χάρτου σε εκπαιδευτικό όπλο που θα προσελκύσει μία νέα γενιά φοιτητών. Από την άλλη, θα πρέπει να αναθεωρηθούν προγράμματα που αμφισβητούνται με βάση το υποτονικό ενδιαφέρον της φοιτητικής δεξαμενής για αυτά. Προφανώς κάτι τέτοιο απαιτεί χρηματικούς πόρους και πιθανότατα επιπλέον εκπαιδευτικό προσωπικό, προϋποθέσεις τις οποίες ακόμα και αν ο κρατικός μηχανισμός φαντάζει δύσκολο να ικανοποιήσει, δύναται να το κάνει το ίδιο το εκπαιδευτικό ίδρυμα, στηρίζοντας ακόμα περισσότερο τον αυτόνομο και αυτοχρηματοδοτούμενο χαρακτήρα του.

Το μέλλον καλεί το ΕΑΠ για την εφαρμογή μιας περισσότερο «επιθετικής» φιλοσοφίας μιμούμενο μεγάλα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ευρώπης, στοχεύοντας προς όλες εκείνες τις κοινωνικές ομάδες που έχουν αποκλειστεί από τη συμβατική εκπαίδευση και φτάνοντας στα όρια τον χαρακτηρισμό «Ανοιχτό» που οφείλει και θέλει να έχει το Πανεπιστήμιο. Η «Ανοιχτότητα» αυτή του πανεπιστημίου πρέπει να είναι η κινητήριος δύναμή του, αφήνοντας πρακτικές «κλήρωσης» που ενίσχυαν το πνεύμα σκεπτικισμού για την ελληνική εξ' αποστάσεως εκπαίδευση στο παρελθόν (Λιοναράκης Α., 2008).

Το ΕΑΠ καλείται να προβεί και σε μια πληθώρα αλλαγών, η οποία πέρα από τα προσφερόμενα εκπαιδευτικά προγράμματα, αφορούν πιθανότατα την ιστοσελίδα του, την πλατφόρμα του, την είσοδο νέων τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς και στον εμπλουτισμό του εκπαιδευτικού του υλικού, που θα είναι πλήρως εναρμονισμένο με την επιστημονική πραγματικότητα του σήμερα για κάθε γνωστικό αντικείμενο και θα πληροί όλες εκείνες τις ελάχιστες απαιτήσεις που θα θέτει τόσο η εσωτερική αξιολόγησή του, όσο και μία πιθανή εξωτερική (Κωστοπούλου Α., 2012 και Χαρτοφύλακα Α.Μ., 2011).

Αναπόφευκτα, η εκπαιδευτική ελληνική πραγματικότητα του μέλλοντος είναι συνυφασμένη με την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Πρόκειται για ένα φαινόμενο που αναμένεται να έχει παγκόσμιο χαρακτήρα και είναι φυσικό να μεταβάλλει και το τριτοβάθμιο εκπαιδευτικό γίνεσθαι της Ελλάδας. Από την άλλη όμως, η ελληνική εκπαιδευτική κοινωνία φαντάζει να αρέσκεται ίσως περισσότερο από κάθε άλλη εκπαιδευτική κοινωνία της Ευρώπης σε συμβατικές και παραδοσιακές εκπαιδευτικές μεθόδους. Παράλληλα, η ενασχόληση και η εξοικείωση των Ελλήνων οποιασδήποτε ηλικίας με τις νέες τεχνολογίες δεν κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα. Όλοι οι προαναφερθέντες παράγοντες θα υφάνουν το εκπαιδευτικό πλέγμα πάνω στο οποίο θα κινηθεί η τριτοβάθμια εκπαίδευση του μέλλοντος για τη χώρα. Συγκεκριμένα, δεν αποκλείεται να υπάρξει μία αναθεώρηση όλων αυτών των δομών και των στοιχείων που συγκροτούν τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα των σημερινών συμβατικών τριτοβάθμιων ιδρυμάτων και να ενσωματωθούν σε αυτά μέθοδοι εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, γεννώντας έτσι ένα γενικό και σύνθετο μοντέλο εκπαίδευσης, που θα μπορούσε να εφαρμοστεί μελλοντικά και πιλοτικά ίσως σε πρώτη φάση ακόμα και σε άλλες εκπαιδευτικές βαθμίδες. Αυτό το υβριδικό μοντέλο θα φέρει έντονα στοιχεία τόσο της

συμβατικής εκπαίδευσης όσο και της εξ' αποστάσεως, θα μοιάζει περισσότερο συμβατό με τις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας χωρίς όμως να παραγνωρίζει τη δύναμη της ανοιχτής εκπαίδευσης, λύνοντας τα χέρια σε καθηγητές και φοιτητές (Κακαβάκης Δ., 2003).

4. Συμπεράσματα

Ανατρέχοντας στη σχετική με την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση βιβλιογραφία, εύλογα γεννάται μια σημαντική πληθώρα ερωτημάτων. Τα ερωτήματα αυτά έχουν μία διττή κατεύθυνση, αφού αφορούν τόσο το παγκόσμιο εκπαιδευτικό σκηνικό, όσο φυσικά και τα δεδομένα της ελληνικής πραγματικότητας. Είναι η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση μία αναδυόμενη μορφή εκπαίδευσης που αναμένεται σύντομα να θεωρείται ως η πρωτεύουσα μορφή εκπαίδευσης ή αποτελεί απλά μία συνήθεια και μία μόδα της εποχής; Ταυτίζεται η απάντηση σε αυτό το ερώτημα για τα ισχύοντα στην Ελλάδα σε σχέση με ό,τι διαδραματίζεται στον υπόλοιπο κόσμο;

Είναι πολλά τα στοιχεία που καταδεικνύουν ότι σε παγκόσμιο επίπεδο η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση δεν αποτελεί απλά μία τάση της εποχής, αλλά έχει στηθεί πάνω σε στέρεες βάσεις και αναμένεται να κάνει ολοένα και πιο αισθητή την ύπαρξή της μέσα στις επόμενες δεκαετίες (Γκιόσος Ι, Μαυροειδής Η, Κουτσούμπα, Μ., 2008).

Κατά το αμερικανικό ακαδημαϊκό έτος 2017-2018 περισσότεροι από 7 εκατομμύρια φοιτητές παρακολούθησαν τουλάχιστον ένα διαδικτυακό μάθημα, τη στιγμή που δέκα χρόνια πριν ο αριθμός τους δεν ξεπερνούσε τα 5,5 εκατομμύρια. Αξίζει να σημειωθεί πως ο αριθμός των 7 εκατομμυρίων φοιτητών αντιστοιχεί περίπου στο 35% του συνόλου των φοιτητών των ΗΠΑ. Παράλληλα, η μετάβαση από τα 5,5 στα 7 εκατομμύρια φαντάζει τρομακτική καθότι αντιστοιχεί σε μία αύξηση που ξεπερνά το 25% για αυτήν την κατηγορία φοιτητών, την ίδια στιγμή που η συνολική αύξηση των φοιτητών αυτή τη δεκαετία δεν ξεπερνά το 7-8%. Αυτό σημαίνει πως οι νέες γενιές φοιτητών αρέσκονται σε αυτόν τον νέο τρόπο εκπαίδευσης, γαλουχούνται με αυτόν και δημιουργούν το πλαίσιο εκείνο πάνω στο οποίο θα στηριχθεί μελλοντικά το όλο εκπαιδευτικό οικοδόμημα.

Ένα ακόμα στοιχείο που μαρτυρά το ισχυρό αποτύπωμα που αφήνει αυτός ο νέος τρόπος φοίτησης στην παγκόσμια εκπαιδευτική πραγματικότητα είναι και η πεποίθηση που αποκτούν ολοένα και περισσότεροι ειδήμονες σχετικά με την αποτελεσματικότητα της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, στις αρχές του 2000 μονάχα το 25% των Αμερικάνων καθηγητών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θεωρούσαν ότι οι εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικές δράσεις δύνανται να οδηγήσουν σε ένα εφάμιλλο

αποτέλεσμα σε σχέση με τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας. Το ποσοστό αυτό μία δεκαετία μετά ξεπέρασε το 60%, ενώ σήμερα εκτιμάται ότι οι 9 στους 10 καθηγητές πανεπιστημίων θεωρούν ότι εξ' αποστάσεως εκπαίδευση οδηγεί σε παρόμοια ή και ανώτερα πολλές φορές μαθησιακά αποτελέσματα σε σύγκριση πάντα με τις παραδοσιακές μεθόδους εκπαίδευσης.

Τα νηπιακά βήματα της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης στην πλειοψηφία τους τελέστηκαν κυρίως μέσα στο πλαίσιο του τριτοβάθμιου χαρακτήρα της. Ήταν πανεπιστήμια δηλαδή τα πρώτα εκείνα ιδρύματα ανά τον κόσμο που δέχτηκαν να μετέχουν σε εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικές δράσεις είτε απλά πιλοτικά είτε επειδή διέβλεπαν ότι μία νέα πραγματικότητα γεννιέται και θέλησαν να γράψουν το όνομά τους στη λίστα των πρωτοπόρων. Αυτές οι πρώτες προσπάθειες ήταν αναμενόμενο να προσδώσουν δύο πιθανά αποτελέσματα. Το πρώτο ενδεχόμενο ήταν αυτό της επιτυχούς πιλοτικής εφαρμογής με βάση το οποίο τόσο οι εκπαιδευόμενοι, όσο και οι εκπαιδευτικοί θα ανταποκρίνονταν θετικά σε αυτόν το νέο τρόπο μάθησης και τα μαθησιακά αποτελέσματα θα κρίνονταν ικανοποιητικά. Το δεύτερο ενδεχόμενο είναι αυτό της σκοτεινής πλευράς του όλου εγχειρήματος, σύμφωνα με το οποίο το όλο εγχείρημα θα εγκαταλειπόταν αφού δεν θα μπορούσε να ενσαρκώσει τους θεωρητικούς στόχους για τους οποίους και σχεδιάστηκε. Την απάντηση για το ποιο εν τέλει ενδεχόμενο ήταν το επικρατές τη δίνει η ίδια η ιστορία της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης και ο τρόπος που εξαπλώθηκε στα πέρατα του εκπαιδευτικού κόσμου.

Οι αποδείξεις για την ωρίμανση του φαινομένου και εν τέλει για την επικράτηση της εξ' αποστάσεως ως κυρίαρχο είδος εκπαίδευσης σε παγκόσμιο επίπεδο είναι τρεις. Η πρώτη απόδειξη δεν είναι άλλη από την ίδια τη συντριπτική αύξηση που γνώρισε ο αριθμός εξ' αποστάσεως τριτοβάθμιων ιδρυμάτων σε ολόκληρο τον κόσμο. Και αν για κάποιες «εκπαιδευτικές κοινότητες» ήταν σχετικά αναμενόμενο (Αμερική), υπήρξαν και πιο συντηρητικές κοινωνίες (Ασία) που καλωσόρισαν αυτόν το νέο τρόπο εκπαίδευσης. Ένα δεύτερο στοιχείο που μαρτυρά ότι η παγκόσμια εκπαιδευτική σκηνή διαφοροποιείται αποτελούν και οι εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικές δράσεις και τα online μαθήματα και προγράμματα που ενέταξαν παραδοσιακά συμβατά τριτοβάθμια ιδρύματα στο εκπαιδευτικό τους κάρδο. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός πως δεν υφίσταται πανεπιστήμιο των Η.Π.Α που να λογίζεται ως ένα από τα 50 κορυφαία της χώρας, που να μην έχει προβεί σε διαφοροποίηση του εκπαιδευτικού του πλάνου,

εντάσσοντας εξ' αποστάσεως διαδικασίες σε αυτό. Και φυσικά δεν πρόκειται για τυχαία τριτοβάθμια ιδρύματα, αλλά για πανεπιστήμια όπως το Harvard University, το Yale University, το Princeton University, το University of Chicago κ.α. Μάλιστα τα $\frac{3}{4}$ των φοιτητών τους αναγνωρίζουν ότι ήταν απαραίτητη αυτή η τροποποιημένη εκπαιδευτική προσέγγιση από τα συγκεκριμένα ιδρύματα, καθώς οι 9 στους 10 φοιτητές τους εκτιμούν πως τα συγκεκριμένα ιδρύματα λόγω του παγκόσμιου χαρακτήρα τους και της φήμης τους οφείλουν να έχουν πάντα ενεργό ρόλο σε ό,τι σχετίζεται με τις αλλαγές στις μεθόδους διδασκαλίας. Υπάρχει και ένα τρίτο στοιχείο που καταδεικνύει την ισχυρή «εισβολή» που έχει διατελέσει η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση στα έως τώρα εκπαιδευτικά δρώμενα και το ότι οι ίδιες οι εκπαιδευτικές κοινότητες έχουν αρχίσει να την ορίζουν ως το επικρατές μοντέλο εκπαίδευσης του κοντινού μέλλοντος. Όπως αναφέρθηκε, η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση «δομήθηκε» αρχικά εντός τριτοβάθμιου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος. Σιγά σιγά όμως και κυρίως στην Αμερική, στην Ωκεανία, αλλά και σε κάποιες χώρες της Ευρώπης, παρατηρήθηκε το φαινόμενο της εισαγωγής εξ' αποστάσεων εκπαιδευτικών διαδικασιών και μαθημάτων ακόμα και εντός πρωτοβάθμιου εκπαιδευτικού πλαισίου. Το ερώτημα που τίθεται είναι το εξής: Αν η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση ήταν κάτι πρόσκαιρο, παροδικό ή κρινόταν μη ικανή να αποδώσει τα επιθυμητά εκπαιδευτικά αποτελέσματα από την παγκόσμια εκπαιδευτική κοινότητα, θα επιλεγόταν ως συμπληρωματικός ή και κύριος τρόπος εκπαίδευσης από χώρες που κατέχουν ένα άρτια σχεδιασμένο εκπαιδευτικό σύστημα (Η.Π.Α, Αυστραλία κτλ); Η απάντηση φυσικά και είναι αρνητική. Ενδεικτικά είναι τα όσα συμβαίνουν στις Η.Π.Α. Ολοένα και περισσότεροι μαθητές των πρώτων τάξεων επιθυμούν την ένταξη τους σε εξ' αποστάσεως ενισχυτικές διδασκαλίες, οι οποίες και λαμβάνουν χώρα με το πέρας των μαθημάτων στο σχολείο. Αυτό είναι μία όμορφη διαδικασία που βοηθά το μαθητή στην κατ' οίκον μελέτη του, ωθεί τους γονείς να συνδράμουν στην εκπαίδευση των παιδιών τους και εισάγει τους μικρούς μαθητές στα όσα θετικά μπορεί να προσφέρει η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Στις αρχές του 2000 ήταν περίπου 400.000 μαθητές αυτοί που χρησιμοποιούσαν εξ' αποστάσεως εκπαιδευτικές διαδικασίες όντας στο σπίτι τους. Το 2010 ο αριθμός είχε ξεπεράσει το 1.000.000 μαθητές, ενώ στις μέρες μας ο αριθμός αυτός έχει σχεδόν διπλασιαστεί.

Από τα παραπάνω γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι η συγκυρία της συνάντησης της εκπαίδευσης με την τεχνολογία αποτιμάται πολύ θετικά από την παγκόσμια

εκπαιδευτική οικογένεια. Η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση δεν αποτελεί μία τάση της εποχής, αλλά το είδος εκείνο της εκπαίδευσης που αναδύθηκε μέσα από τις αδυναμίες της συμβατικής εκπαίδευσης και αναμένεται αργά ή γρήγορα να την υποσκελίσει.

Ποια είναι τα συμπεράσματα όμως που προκύπτουν από τα της ελληνικής πραγματικότητας; Ακολουθεί η ελληνική και η κυπριακή εκπαιδευτική κοινότητα τα όσα διαδραματίζονται στο παγκόσμιο εκπαιδευτικό γίγνεσθαι;

Για να κατανοηθεί το κομβικό σημείο που βρίσκεται η ελληνική εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, αρκεί να φέρει κάποιος στο μυαλό του την εισαγωγή της ταινίας "Prestige" του Christopher Nolan που πραγματεύεται τον άενο ανταγωνισμό δύο μάγων στο Λονδίνου του 19^{ου} αιώνα. «Κάθε σπουδαίο μαγικό κόλπο εξελίσσεται σε 3 στάδια. Το πρώτο λέγεται "The Pledge". Η υπόσχεση. Ο μάγος σου δείχνει κάτι απλό, καθημερινό. Μία τράπουλα, ένα πουλί, έναν άνθρωπο. Σου δείχνει το «αντικείμενο». Πιθανότατα θα σου ζητήσει να το επιθεωρήσεις για να πεισθείς ότι είναι κάτι πραγματικό, αμετάβλητο, κανονικό. Φυσικά, δεν είναι. Το δεύτερο μέρος λέγεται "The Turn". Η στροφή, η μεταμόρφωση. Ο performer παίρνει αυτό το απλό αντικείμενο και το μετατρέπει σε κάτι ασυνήθιστο, εξαιρετικό. Πλέον ψάχνεις για το μυστικό. Αλλά δεν θα το βρεις γιατί στην πραγματικότητα δεν παρακολουθείς. Στην πραγματικότητα δεν θέλεις να ξέρεις. Ενδόμυχα θέλεις να σε κοροϊδέψουν. Όμως ακόμα δεν χειροκροτείς. Γιατί το να εξαφανίσει κάποιος ένα αντικείμενο δεν αρκεί για αυτό. Πρέπει να το φέρει πίσω. Για αυτό και κάθε μαγικό κόλπο έχει και ένα τρίτο στάδιο, το δυσκολότερο. Αυτό είναι το στάδιο που αποκαλούμε "The Prestige".» Οι «μάγοι» της ελληνικής εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης βρέθηκαν αρχικά αντιμέτωποι με μία πολύ δύσκολη πρόκληση. Αυτή ήταν να φέρουν την συντηρητική ελληνική κοινωνία σε πρώτη επαφή με μία εκ φύσεως ριζοσπαστική εκπαιδευτική φιλοσοφία που εμφάνιζε χαοτικές διαφορές με την παραδοσιακή μορφή εκπαίδευσης. Για να μπορέσουν λοιπόν να φθάσουν στο τελικό χειροκρότημα και στην επίτευξη του Prestige, οι «μάγοι» έταξαν. Συνέδεσαν αυτόν τον νέο τύπο εκπαίδευσης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και υποσχέθηκαν ότι η νέα αναδυόμενη εκπαιδευτική φιλοσοφία θα φέρει ίδια και ανώτερα μαθησιακά αποτελέσματα σε σχέση με τον παραδοσιακό τύπο εκπαίδευσης, παρακάμπτοντας μάλιστα όλες τις θεσμικές δυσκολίες που εμφάνιζε ο συμβατικός τύπος. Το στάδιο αυτό της υπόσχεσης δομήθηκε με βάση τα ευρωπαϊκά και αμερικάνικα ισχύοντα. Η παγίδα σε αυτό είναι πως με το πέρας αυτού του σταδίου, η δεξαμενή των εν δυνάμει εκπαιδευόμενων ανέμενε να εμφανιστούν οι

πρώτες δράσεις. Να γίνει η μετάβαση στο επόμενο επίπεδο, αυτό της «στροφής». Τα δύο μεγαλύτερα εξ' αποστάσεως τριτοβάθμια ιδρύματα σε ελληνική και κυπριακή επικράτεια έπρεπε να βρουν εκείνη τη μεθοδολογία που θα τα οδηγούσε στην κοινωνική αποδοχή και θα τα αποτύπωνε στη συνείδηση της κοινωνίας ως πραγματικά ομότιμα με ξένα εξ' αποστάσεως ιδρύματα, καθώς και με συμβατικά ελληνικά. Η «επένδυση» που έγινε προς αυτήν την κατεύθυνση κρίθηκε ελλιπής. Η προσπάθεια να μετουσιωθούν όλα εκείνα τα στοιχεία που συνέθεσαν την υπόσχεση σε μεθοδολογία που θα οδηγήσει σε «χειροκρότημα» δεν ήταν απόλυτα επιτυχής. Κληρώσεις για συμμετοχή σε προγράμματα, παρωχημένα εκπαιδευτικά προγράμματα προπτυχιακού και μεταπτυχιακού επιπέδου, σπάνια ανανεώσιμο εκπαιδευτικό υλικό, παραλείψεις οργανωτικού επιπέδου, μικρός αριθμός κέντρων στήριξης και μελέτης είναι μόνο μερικά από τα νοσογόνα εκείνα στοιχεία που δεν μπόρεσαν να μετατρέψουν τη «στροφή» των εξ' αποστάσεων ιδρυμάτων σε χειροκρότημα, σε αυτό που καλούμε Prestige. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός πως στην Ελλάδα σε αντίθεση με τα όσα συμβαίνουν στο εξωτερικό, μονάχα 1 στους 10 εν δυνάμει φοιτητές προπτυχιακού επιπέδου και ηλικίας από 21 έως 25 ετών αξιολογεί την εξ' αποστάσεως φοίτηση ως πρωτεύουσα επιλογή σε περίπτωση που έχει τη δυνατότητα να φοιτήσει σε συμβατικό τριτοβάθμιο ίδρυμα. Στις Ευρωπαϊκές χώρες το αντίστοιχο ποσοστό κυμαίνεται περίπου στο 35%, ενώ σε κάποιες πολιτείες των ΗΠΑ υπερβαίνει το 50%, δίνοντας στην εξ' αποστάσεως εκπαίδευση πρωτεύοντα ρόλο. Η αποτυχία αυτή αποτυπώθηκε στις μειωμένες αιτήσεις που ταλάνισαν για κάποια χρόνια ΕΑΠ και Α.Π.ΚΥ, καθώς και στη γενικότερη άποψη του εκπαιδευτικού κοινού ότι αυτή η προσπάθεια νοσει.

Πλέον, τα δύο προαναφερθέντα εκπαιδευτικά ιδρύματα κάνουν μία νέα προσπάθεια, οδηγούμενα κυρίως από την επιθυμία να βαδίσουν στα χνάρια εκείνα που όρισαν προ πολλού τα ξένα αντίστοιχα ιδρύματα. Αυτός άλλωστε είναι και ο μόνος αποδεδειγμένος τρόπος που δύναται να ισχυροποιήσει την θέση τους στην εκπαιδευτική ελληνική πραγματικότητα. Το εκπαιδευτικό υλικό εμπλουτίζεται συχνότερα, οι διαπανεπιστημιακές τους συνεργασίες αυξάνονται, τα κέντρα εξέτασης και μελέτης υπάρχουν στις μεγαλύτερες πλέον ελληνικές πόλεις και γίνονται οι πρώτες προσπάθειες ώστε να διαφοροποιηθούν κάποια από τα παρεχόμενα προγράμματα που αδυνατούν να συνδεθούν με άμεσο τρόπο με τη σύγχρονη αγορά εργασίας. Η δεξαμενή των υποψήφιων φοιτητών αντέδρασε θετικά σε αυτές τις αλλαγές και οι αιτήσεις φοίτησης

στο ΕΑΠ γνώρισαν εκ νέου αύξηση μετά από μία δύσκολη περίοδο. Επίσης, ένας απώτερος στόχος του ΕΑΠ είναι να μην απαιτείται συχνά πλέον η διαδικασία της κλήρωσης για την εισαγωγή φοιτητών στα προγράμματά του. Η διαδικασία της κλήρωσης δεν έβρισκε σύμφωνο το περίπου 88% των υποψήφιων φοιτητών σύμφωνα με έρευνα που εκπόνησε το ίδιο το ίδρυμα, αφού ασυναίσθητα τη συνέδεαν με έννοιες όπως η αδιαφάνεια, γεγονός καταστροφικό για το εκπαιδευτικό προφίλ ενός τριτοβάθμιου οργανισμού.

Από τα παραπάνω το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι η αξία της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης και τα πιθανά εκπαιδευτικά, κοινωνικά και πολιτισμικά οφέλη που δύναται να φέρει δεν έχουν αποκωδικοποιηθεί με τον ίδιο τρόπο στην ελληνική εκπαιδευτική κοινότητα σε σχέση με τα παγκόσμια δρώμενα. Αυτό είναι ευθύνη των ίδιων των οργανισμών κατά κύριο λόγο. Διανύεται η εποχή εκείνη που αναδύεται η ελπίδα πως τα ισχύοντα στην Ελλάδα και στην Κύπρο θα μεταβληθούν και θα προσεγγίσουν τα ευρωπαϊκά και τα αμερικάνικα δεδομένα. Είναι η κρίσιμη αυτή εποχή που τα ελληνικά εξ' αποστάσεως ιδρύματα μάχονται να αποτινάξουν τον μανδύα του έως τώρα μονοδιάστατου τρόπου λειτουργίας τους, τις παθογόνες συνήθειες που παρασιτούν μέσα τους και να διεκδικήσουν το μερίδιο που τους αναλογεί, την αναγνώριση που φέρουν σε όλο τον κόσμο αντίστοιχοι εκπαιδευτικοί οργανισμοί. Η ελληνική εξ' αποστάσεως εκπαίδευση βρίσκεται σε ένα κομβικό, σε ένα «μεταιχμιακό» σημείο όπου επιβάλλονται πιο ριζοσπαστικές αλλαγές. Μία από αυτές θα ήταν η υπό την αιγίδα του ΕΑΠ η στήριξη κάποιων έστω και νηπιακών εξ' αποστάσεων εκπαιδευτικών διαδικασιών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, μεταλαμπαδεύοντας τεχνογνωσία σε σχολεία και στηρίζοντας αυτές τις δράσεις. Αυτό θα αποτελούσε μία πρώτη επαφή της σημερινής γενιάς Ελλήνων μαθητών με αυτό που καλείται εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Αν η γενιά αυτή γαλουχηθεί εκπαιδευτικά, γνωρίζοντας κάποιες από τις δυνατότητες που παρέχει η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, τότε το μέλλον της ελληνικής εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης θα φάνταζε φωτεινό. Αν αυτές οι αλλαγές δεν υλοποιηθούν τότε η κατάσταση της θα είναι κωματώδης και θα παραμένει πάντοτε η πρώτη επιλογή μονάχα όμως για τους φοιτητές αυτούς που δε δύνανται να φοιτήσουν σε κάποιο συμβατικό τριτοβάθμιο ίδρυμα. Είναι η κρίσιμη αυτή εποχή που οι «μάγοι» του χώρου οφείλουν να κινηθούν δραστικά με καινοτόμες αλλαγές, κάνοντας επιτέλους

τη σωστή «Στροφή», ώστε και για την ελληνική τριτοβάθμια εξ' αποστάσεως εκπαίδευση να επέλθει το χειροκρότημα, να επέλθει το "Prestige".

Συμπερασματικά και αποτιμώντας το αποτύπωμα που αφήνει η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση ανά τον κόσμο, γεννώνται δύο πιθανά σενάρια για το μέλλον των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων, τα οποία και φέρουν ομοιότητες. Το πρώτο εξ' αυτών είναι μία πιθανή γέννηση «υβριδικών» πανεπιστημίων, ιδρυμάτων δηλαδή που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν τόσο παραδοσιακά όσο και εξ' αποστάσεως, μια που θα εξυπηρετούν και τους δύο τύπους εκπαίδευσης. Δεν είναι διόλου απίθανο να δίδεται για κάθε πρόγραμμά τους επιλογή στον ίδιο τον φοιτητή για τον τρόπο που θα επιλέξει να φοιτήσει. Ο φοιτητής θα έχει τη δυνατότητα να μετέχει σε μαθήματα πραγματικής-παραδοσιακής τάξης ή να παρακολουθεί μαθήματα από απόσταση ή ακόμα και να υιοθετεί ένα συνδυασμό των δύο ανάλογα πάντα με τα θέλω και τις ανάγκες του. Ένα δεύτερο σενάριο που επίσης φαντάζει πιθανό δεν είναι άλλο από τις πανεπιστημιακές συμπράξεις. Ήδη, ακόμα και στην χώρα μας, πολλά συμβατικά πανεπιστήμια συνεργάζονται μεταξύ τους ή με το ΕΑΠ ώστε να προσφέρουν εξ' αποστάσεως προγράμματα. Μία πιθανή οριζόντια επέκταση αυτού θα δημιουργούσε έναν οργανισμό που αποτελούμενος από 2 ή περισσότερα τριτοβάθμια ιδρύματα (συμβατικά και μη) θα έχει τη δυνατότητα να προσφέρει και τους δύο τύπους εκπαίδευσης στους υποψήφιους φοιτητές. Και τα δύο παραπάνω σενάρια θα δημιουργούσαν πιθανότατα τις συνθήκες ώστε να υπάρξουν περισσότερα mega-universities ανά τον κόσμο, που θα μπορούσαν να εξυπηρετήσουν κάθε είδους εκπαιδευτική ανάγκη για όλες τις κατηγορίες φοιτητών (Smith, M.S. and Casserly, C.M., 2006).

5. Επίλογος

Οι ολοένα και αυξανόμενες ανάγκες των κοινωνιών, ο φρενήρης ρυθμός ζωής και οι παραλείψεις της συμβατικής μορφής εκπαίδευσης αποτέλεσαν το κράμα εκείνο που γέννησε την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Μία νέα εκπαιδευτική φιλοσοφία, η οποία δεν θα ήταν εφικτό να παρακαμφθεί από την παγκόσμια εκπαιδευτική κοινότητα.

Στα πλαίσια της συγκεκριμένης εργασίας μελετήθηκε η ιστορική πορεία της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, η οποία αν και εκφράστηκε για πρώτη φορά μέσα από κάποιες απλές δι' αλληλογραφίας διδασκαλίες, έφθασε στους επόμενους αιώνες να αποτελέσει ένα σπουδαίο εκπαιδευτικό φαινόμενο που διαρκώς γιγαντώνεται. Καταγράφηκαν όλοι εκείνοι οι λόγοι για τους οποίους αυτό το νεοσύστατο είδος εκπαίδευσης απαίτησε δυναμικά την προσοχή όλης της εκπαιδευτικής οικογένειας ανά τον κόσμο και αντικατέστησε συμβατικές εκπαιδευτικές διαδικασίες. Τονίσθηκαν οι παράγοντες εκείνοι που θα οδηγήσουν στον ορισμό της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης ως κραταιό είδος εκπαίδευσης παγκοσμίως. Τέλος, καταγράφηκαν τα βήματα που διαγράφει η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση στις διάφορες γωνιές του κόσμου και μελετήθηκε διεξοδικότερα για το πώς διαμορφώνεται η αντίστοιχη κατάσταση σε Ελλάδα και Κύπρο.

Πλήρης επικράτηση της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης έναντι της παραδοσιακής ή απλά μία μόδα που θα παρέλθει; «Εισβολή» αυτού νέου τύπου εκπαίδευσης σε κάθε εκπαιδευτική βαθμίδα; Κατάργηση των συμβατικών τριτοβάθμιων ιδρυμάτων όπως τα γνωρίζαμε μέχρι σήμερα ή αντικατάστασή τους με έναν πιο «υβριδικό» και ευέλικτο τύπο πανεπιστημίων; Ό,τι και αν επιφυλάσσει το μέλλον, είναι βέβαιο πως οι μετέπειτα γενιές εκπαιδευόμενων θα αντικρύσουν πολλά επιπλέον κεφάλαια να γράφονται και να συμπληρώνουν το βιβλίο της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης.

6. Βιβλιογραφία

Allen, E. & Seaman, J. (2010). *“Class Differences. Online Education in the United States”*.

Allen, E. & Seaman, J. (2005). *“Growing by Degrees Online Education in the United States”*.

Anastasiades P., Iliadou Chr. (2010). *“Communication between tutors – students in DL.A case study of the Hellenic Open University”*

Anderson, T. (2004). *“Toward a Theory of Online learning”*.

Artacho, M. R. (2003), *“Distance Learning Methods and Use of Technology –The role of E.U. Open and Distance Learning Universities in life – long Learning ”*.

Assari, M. (2005). *“Adult Learners and E-Learning Readiness: A Case study, European College Teaching and Learning Conference”*. p.1-5.

Attwell, G. (2006). *“Evaluating E-learning; A guide to the Evaluation of E-learning”*.

Balbar, S.& Schwier, R.A. (2002). *“The Interplay of Content and Community in Synchronous and Asynchronous Communication: Virtual Communication in a Graduate Seminar”*. Canadian Journal of Learning and Technology, p.54-67.

Barbour, M. K., Hill, J. (2011). *“What are they doing and how are they Doing It? Rural Student Experiences in Virtual Schooling. International Journal of E- Learning& Distance Education”*

Barbour, M.K., Siko, J.P. (2012). *“Virtual Schooling through the Eyes of an At- Risk Student: A Case Study. European Journal of Open, Distance and E- Learning”*, 1, 1-14

Bean, M. (2005). *"Synchronous Learning: The Best of Both Worlds"*. Certification Magazine.

Bernard, R.M. (2004). *"How does distance education compare with classroom instruction? A meta-analysis of the empirical literature"*. Review of Educational research, vol 74, p.379-439

Bonk,C.J. (2002). *"Online training in an online world"*.

Biner, P.M. (1993). *"The American Journal of Distance Education"* , p.71-73.

Brandon, B. (2008). *"144 Tips on Synchronous e-learning; Strategy & Research. The e-learning Guild"*. Santa Rosa, CA.

Bollinger, D.U& Martindale, T. (2004). *"Key Factors for determining student satisfaction in Online Courses"*. International Journal of E-Learning.

Chaney, B.,H. (2006). *"History, Theory & Quality. Indicators of Distance Education: A Literature Review"*.

Chou,C. (2002). *"A Comparative Content Analysis of Student interaction in Synchronous and Asynchronous learning Networks"*.

Claroline community. (2015). *"Consortium Claroline - Plateforme d' apprentissage et travail collaboratif en ligne"* , (2015)

D'Antoni, S. 2007. *"Open educational resources: The way forward. Deliberations of an international community of interest."*, Paris: UNESCO-IIEP

Dichev, C., Dicheva, D., Agre, G., Angelova, G. (2013). *"Current practices, trends and challenges in K-12 online learning"*.

Fallon,C. and Brown,S. (2003). *“E-learning Standards: A Guide to Purchasing, Developing and Deploying Standards-Conformant e-Learning”*. Florida: St.lucie Press, p.3-5.

Fakhereldeen Abbas Saeed. (2013). *“Comparing and Evaluating open Source E-learning Platforms”*, international Journal Of Soft Computing and Engineering(IJSCE)

Filippakou, O. (2003), *‘Two ideologies of Openness – a comparative study of the open universities in the UK and in Greece’*

Finkelstein, J. (2006). *“Learning in real time: synchronous teaching and learning online”*. San Francisco, CA.

Frankola, K. (2001). *“Why online learners drop out”*. Workforce, p.53-59.

Garrison, D.,R & Shale, D.,G. (1987). *“Mapping the boundaries of distance education; problems in defining the field. The American Journal of Distance Education”*. P.7-13

Grocock, A. (2002). *“Universities in the future”*

Gunawardena, C., N & McIsaac, M., S. (2004). *“Distance Education”*. Mahwah, NJ. pp. 355-395

Harris- Packer, J.D., Ségol, G. (2015). *“An Empirical Evaluation of Distance Learning’s Effectiveness in the K–12 Setting. The American Journal of Distance Education”*, 29, 4-17.

Harvey, D., Greer, D., Basham, J., Hu, B. (2014). *“The American Journal of Distance Education”*, 28, 14-26.

Henry, K.D. (2004). *“Distance learning Course Design Options”*. The Rochester Institute for Technology.

Holmbreg, B. (1986). *“Growth and structure of distance education”*. London: Groom Helm.

Holmes, B. (1965). *“Problems in Education. A Comparative Approach”*. London: Kegan Paul.

Hodgson, V. (2001). *“The Challenges of Open & Distance learning for Higher Education in Europe”*.

Hrastinski, S. (2008). *“Asynchronous and Synchronous E-learning. A study of asynchronous and synchronous e-learning methods discovered that each supports different purposes”*.

Jacobs C, Winnard Y., Elliott V. (2014). *“Introducing a Structured Format for Learner Self-Assessment: The Tutor's Perspective”*.

Jobmann, K., Tuchs, K.D, Esteve, M., Palau, C., Guerri, J.C., niemann, F. (2000). *“Synchronous and Asynchronous Teleteaching: Comparison of two Experiences”*.

Jung, I. (2007). *“Changing faces of Open and Distance Learning in Asia”*, International Review of Research in Open and Distance learning. Vol 8, p.1-6

Keegan, D. (1990). *“Foundations of distance education”*. Routledge.

Lionarakis, A. (1999). *“Distance, but not distant education, the first steps into the 21st century: The Greek Case”*

M. Ouadoud, MY., Chkouri, A., Nejjari, KE., EL Kadiri, (2016). *“Studying and Analyzing the Evaluation Dimensions of E-learning Platforms Relying on a Software*

Engineering Approach,” International Journal of Emerging Technologies in Learning (ijET).

Moore, M. (1973). “*Toward a theory of independent learning and teaching*”.

Morri, A. (1997). “*A bright future for distance learning: One Touch/ Hughes alliance promotes interactive “e-learning” service*”.

Moskal, P, Dziuban, C., Hartman, J.(2012). “*Blended learning: A dangerous idea? The Internet and Higher Education*”, Volume 18, P. 15-23

Murphy, D., Yuen,K.S. (1998). “*Asian Research on Open and Distance Learning*”. Cambridge: International Research Foundation for Open Learning.

Nikolaki E., Lykesas G., Venetsanou F., Savidou D. (2017) “*The Support and Promotion of Self-Regulated Learning in Distance Education*”

Open University (2008). “*Services for Disabled Students*”.

Pachler, N., Bachmair, B. & Cook,J. (2010). “*Mobile learning: Structures, Agency, Practices*”. Springer Books.

Picciano, A. G., & Seaman, J. (2007). “*K-12 online learning. A survey of U.S school district administrators. Boston: Sloan Consortium*”.

Ramanujam, P. R. (2001). “*Distance Open learning in the developing Asian Countries*”. ZIFF Papiere 117, Hagen: FernUniversitat

Rao, D.B. (2007). “*Distance Open Learning in Different Countries*”. New Delhi: APH Publishing Corporation

Salmon, G. (2000). *"E-Moderating: The key to Teaching and Learning Online"*. London, England: Kogan Page Limited.

Schank, R. (2001). *"Educating ourselves, educating Arabs"*. Edge, vol 91.

Shachar, M.& Neumann, Y. (2003). *"Differences between Traditional and Distance Education Academic Performances: A meta-analytic approach"*.

Smith, M.S. and Casserly, C.M. (2006). *"The promise of open educational resources"*. *Change*, 38(5): 8-17.

Ulker, R., Ozturk, A.M., Aslantas, T. (2013). *"The current status and future of K-12 online education: US case"*.

UNICEF, (2009). *"Open and Distance Learning for basic Education in South Asia"*

Uzuner, S. (2009). *"Questions of culture in distance learning: a research review"*, *International Review of Research in Open and Distance Learning*, Vol. 10, No. 3, pp. 1-19

Verduin, J. & Clark, T. (1991). *"Distance education: The foundations of effective practice"*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Watson, J., (2007). *"A national primer on K-12 online learning"*

Yang, J.F. (2005). *"The challenges of Asian distance educational development"*. *Asian Association of Open Universities Journal*, p.73-82

Zaka, P. (2013). *"A case study of blended teaching and learning in a New Zealand secondary school, using an ecological framework. Journal of Open, Flexible and Distance Learning"*, 17(1), 24-40.

Βαρσαμίδου, Α. και Ρες, Γ. (Φεβρουάριος 22, 2007). Ανοικτή και Εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης: Μια ευέλικτη, πολυμορφική, «μαθητοκεντρική» αντιπρόταση.

Βεργίδης, Δ. (1998). «Σύγχρονες οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις στην Ελλάδα και Ανοικτή Εκπαίδευση», p.95-124. Πάτρα: ΕΑΠ

Γκιόσος Ι, Μαυροειδής Η, Κουτσούμπα, Μ. (2008). «Η έρευνα στην ανοικτή εκπαίδευση: Ανασκόπηση & Προοπτικές». Open Education - The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology.

Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, (2006). «Η πανεπιστημιακή εκπαίδευση στην Ελλάδα στο νέο ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον.»

Κακαβάκης, Δ. (2003). «Ανοικτή, Ευέλικτη και Εξ' Αποστάσεως Εκπαίδευση και Αρχές Μάθησης Ενηλίκων. Η βάση για μια αποτελεσματική επιμόρφωση και μετεκπαίδευση των εκπαιδευτικών».

Καμπουράκης, Γ. & Λούκης, Ε. (2006). «Ε-λεκτρονική μάθηση». Αθήνα: Κλειδάριθμος

Κόκκαλη, Α. & Γεωργιάδη, Ε. (2009). «Εξ' αποστάσεως πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες: Η περίπτωση χωρών της Αυστραλίας και της Αφρικής». 5^ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή Εκπαίδευση, 2009, Αθήνα.

Κοντογεωργάκου, Β. (2010). «Το σύστημα εξ' αποστάσεως πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Αυστραλία. Διερεύνηση των δυνατοτήτων εφαρμογής του στη Ελλάδα». Διπλωματική Εργασία. Πάτρα: ΕΑΠ.

Κυρμά Α. & Μαυροειδής Η. 2015 . «Εξ αποστάσεως εκπαίδευση: πανάκεια ή τροχοπέδη για τη συμβατική τριτοβάθμια εκπαίδευση;»

Κωστοπούλου, Α. (2012). «Ιστορία, παρόν & προοπτικές του ΕΑΠ μέσα από τα μάτια των πρωταγωνιστών του». Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πάτρα: ΕΑΠ.

Λιοναράκης, Α. (1998). «*Ιδρύματα Ανοικτής και Εξ' Αποστάσεως εκπαίδευσης*», p.143-243. Πάτρα: ΕΑΠ.

Λιοναράκης, Α (2005). «*Ανοικτή και Εξ' Αποστάσεως εκπαίδευση-Παιδαγωγικές & Τεχνολογικές εφαρμογές*», p.13-38. Πάτρα: ΕΑΠ

Λιοναράκης, Α. (2006). «*Ανοικτή και Εξ' Αποστάσεως εκπαίδευση-Στοιχεία Θεωρίας και Πράξης*», p.11-41. Αθήνα: Προπομπός

Λιοναράκης, Α. (2008). «*Το δίλλημα του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου: βιομηχανοποιημένη ή εξατομικευμένη εκπαίδευση*». Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος.

Λιοναράκης Α., Σπανακά Α., (2010). «*Η Βελτιωτική αξιολόγηση στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση.*», Open Education, Volume 6, Number 1 & 2, Section One, p 196-201

Μηλιωρίτσας και Γεωργιάδη (2010) «*Επίδραση της τηλεδιάσκεψης στη μαθησιακή διαδικασία του Ε.Α.Π. Απόψεις φοιτητών και ΣΕΠ*», περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία, 6, p.152-167.

Μπράιλας, Α. Β. (2013). «*Μαζικά ανοικτά διαδικτυακά μαθήματα (MOOCs) και το μέλλον της εκπαίδευσης: ουτοπία ή δυστοπία;*». Αθήνα.

Νικολάκη Ε., Κουτσούμπα Μ., & Λυκεσάς Γ. (2013). «*Οι Γραπτές Εργασίες και οι Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις ως σημαντικά παιδαγωγικά εργαλεία στην υποστήριξη στρατηγικών αυτο-ρυθμιζόμενης μάθησης στο περιβάλλον του ΕΑΠ*»

Παυλάκης Α. και Τάλιας, Μ. (2011). «*Οι απόψεις του Συνεργαζόμενου Εκπαιδευτικού Προσωπικού για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Η εμπειρία του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου*»

Ραλλιάς, Δ. & Αναστασιάδης, Π. (2015). «Δημιουργία διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με την μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης»

Σοφός, Α., Κώστα, Α. & Παράσχου Β. (2015). «Online Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση». Αθήνα: Κάλλιπος

Σπανακά Α. (2011). «Οι Υποστηρικτικές Υπηρεσίες στην Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Το Παράδειγμα Τριών Ανοικτών Πανεπιστημίων».

Χαρτοφύλακα, Α. Μ. (2011). «Η διασφάλιση της ποιότητας στην παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης: διαμόρφωση κριτηρίων ποιότητας περιεχομένου», (αδημοσίευτη διατριβή).

<https://www.esos.gr/arthra/56828/katarreysi-ton-proptyhiakon-programmaton-spoydon-toy-eap>

<https://opensource.com/resources/what-open-education>

<https://www.techradar.com/news/best-online-learning-platform> : “Best online learning platforms of 2019”

<https://www.adamenfroy.com/best-online-course-platforms>

